

БАШТАНСЬКА РАЙОННА РАДА

Р О З П О Р Я Д Ж Е Н Н Я

від 12 листопада 2021 р.

№ 88-р

Про затвердження програми вступного інструктажу та інструкцій з охорони праці посадових осіб виконавчого апарату Баштанської районної ради

Відповідно до частини сьомої статті 55 Закону України від 21 травня 1997 року №280/97-ВР «Про місцеве самоврядування в Україні», стаття 35 Закону України від 14 жовтня 1992 року №2694-ХІ «Про охорону праці», частини третьої статті 153 Кодексу законів про працю України, статей 8, 9 Закону України від 07 червня 2007 року №2493-ІІІ «Про службу в органах місцевого самоврядування», Регламенту роботи Баштанської районної ради восьмого скликання, затвердженого рішенням районної ради від 21 грудня 2020 року №1, на підставі рішення районної ради від 17 лютого 2021 року №8 «Про затвердження структури та чисельності виконавчого апарату Баштанської районної ради», **зобов'язую:**

1. Затвердити програму вступного інструктажу з охорони праці Баштанської районної ради згідно з додатком.

2. Затвердити інструкції з охорони праці виконавчого апарату Баштанської районної ради:

1) Інструкція з охорони праці для адміністративного персоналу та спеціалістів (додається).

2) Інструкція з охорони праці для бухгалтера (додається).

3) Інструкція з охорони праці для водія (додається).

4) Інструкція з охорони праці при роботі на персональному комп'ютері (додається).

5) Інструкція з охорони праці для прибиральника службових приміщень (додається).

6) Інструкція з охорони праці для робітника з комплексного обслуговування й ремонту будинків (додається).

3. Контроль за виконанням даного розпорядження покласти на заступника голови районної ради Кузіна В.І.

Голова

Наталія ОЛІЙНИК

Додаток

до розпорядження голови

районної ради

12 листопада 2021 року № 88-р

ПРОГРАМА ВСТУПНОГО ІНСТРУКТАЖУ З ОХОРОНИ ПРАЦІ

1. ВСТУП

Одним з головних принципів державної політики в галузі охорони праці є «пріоритет життя й здоров'я працівників стосовно результатів виробничої діяльності підприємства, повної відповідальності роботодавця за створення безпечних і нешкідливих умов праці». Тому заходи щодо підвищення рівня охорони й безпеки праці стають пріоритетними в загальній системі управління підприємством.

Одним з таких заходів є навчання працівників питанням охорони праці, у тому числі й інструктажі з охорони праці. Від ступеня навчання кожного працівника й суворого дотримання ним вимог охорони праці, пожежної безпеки й виробничої санітарії в чималому ступені залежить стан здоров'я й працездатності в процесі праці, а не рідко і його життя, і життя навколишніх людей.

Відповідно до Закону України «Про охорону праці» всі працівники при прийомі на роботу та в процесі роботи проходять на підприємстві інструктаж, навчання й перевірку знань з питань охорони праці, надання першої медичної допомоги потерпілим від нещасних випадків, правил поведінки при виникненні аварій.

Уважне вивчення викладеного в програмі матеріалу й виконання вимог охорони праці на робочих місцях є запорукою збереження здоров'я й працездатності працівників, успішного виконання ними виробничих завдань, запобігання нещасним випадкам, професійним захворюванням та аваріям.

2. ХАРАКТЕРНІ ОСОБЛИВОСТІ ВИРОБНИЦТВА Й ЗАГАЛЬНІ ПРАВИЛА БЕЗПЕКИ

2.1. Експлуатація автотранспорту

На підприємствах, у підрозділах, дільницях сьогодні широко використовуються різні транспортні засоби: автомобілі загального й спеціального призначення, автотранспортуваннячі та ін.

При експлуатації транспортних засобів на лінії можуть мати місце такі основні небезпечні й шкідливі виробничі фактори:

– наїзди проїжджаючих транспортних засобів;

- наїзди при зчепленні й розчепленні автомобіля з причепом (напів-причепом), запуску двигуна, самовільному русі транспортних засобів;
- термічні фактори (пожежі, вибухи при подачі палива в карбюратор двигуна самопливом, перевірці наявності палива в баку із застосуванням відкритого вогню; опіки парою, водою з радіатора);
- злочинні дії пасажирів та інших осіб;
- падіння піднятого кузова автомобіля-самоскида, перекидання кабіни вантажного автомобіля, піднятих на домкраті частин автомобіля;
- підвищені рівні шуму й вібрації;
- підвищена температура й швидкість руху повітря в теплий період року;
- наявність у повітрі робочої зони шкідливих речовин (окисів вуглецю й азоту, вуглеводнів, формальдегіду та ін.).

Для запобігання нещасним випадкам на автотранспорті слід дотримуватися вимог безпеки при експлуатації транспортних засобів.

Керувати транспортними засобами на території підприємства дозволяється тільки особам, які призначені наказом по підприємству й мають посвідчення на право керування відповідним транспортним засобом.

Швидкість руху транспортних засобів територією підприємства має не перевищувати 10 км/год, а в приміщеннях – 5 км/год.

При заправленні автомобілів забороняється:

- палити й користуватися відкритим вогнем;
- проводити ремонтні й регулювальні роботи;
- заправляти автомобіль паливом при працюючому двигуні;
- допускати перелив і розлив палива;
- перебувати пасажиром у кабіні, салоні або кузові.

Водій може виїжджати на лінію тільки після проходження медогляду й відповідної відмітки в шляховому аркуші.

Забороняється водіям та іншим особам під час стоянки відпочивати або спати в кабіні, салоні при працюючому двигуні.

Особи, які перебувають в автомобілі, зобов'язані виконувати вимоги водія з питань безпеки.

При зупинці (стоянці) автомобіля водій, залишаючи транспортний засіб, має вжити всіх заходів проти самовільного його руху: зупинити двигун, установити важіль перемикачів передач у нейтральне положення, загальмувати автомобіль стоянковим гальмом.

Якщо автомобіль стоїть навіть на незначному ухилі, необхідно додатково підставити під колеса упорні колодки.

Загальні вимоги безпеки

Водій зобов'язаний перевірити відповідність укладання, розміщення й надійність кріплення вантажів і тентів на транспортному засобі вимогам безпеки, а

у випадку виявлення порушень – вимагати від особи, відповідальної за навантажувальні роботи, ліквідувати їх.

Вантаж має бути розміщений і при необхідності закріплений на транспортному засобі так, щоб він:

- не створював небезпеки водієві й оточуючим;
- не обмежував водієві оглядовість;
- не порушував стійкість транспортного засобу;
- не закривав світлові й сигнальні прилади й номерні знаки.

Маневрування транспортних засобів з вантажами після зняття з них кріплення не допускається.

Водіям автомобіля дозволяється за їхньою згодою виконувати роботи з навантаження й розвантаження вантажів масою (одне місце) не більше 20 кг для чоловіків і 7 кг для жінок.

Якщо при навантаженні й розвантаженні виникає небезпека для осіб, що виконують цю роботу, її потрібно припинити й вжити заходів щодо усунення цієї небезпеки.

Вантажі дозволяється брати тільки з верху штабеля або купи.

3. СИСТЕМА УПРАВЛІННЯ ОХОРОНОЮ ПРАЦІ

3.1. Державний нагляд і суспільний контроль за охороною праці на підприємстві

Контроль за дотриманням права працівників на безпечні й нешкідливі умови праці здійснюється шляхом організації державного нагляду за охороною праці на виробництві й внутрішнього контролю за охороною праці на підприємстві.

Згідно зі ст. 38 Закону України «Про охорону праці» державний нагляд за дотриманням законів та інших нормативно-правових актів про охорону праці здійснюють:

- спеціально вповноважений центральний орган виконавчої влади з нагляду за охороною праці;
- спеціально вповноважений державний орган з питань радіаційної безпеки;
- спеціально вповноважений державний орган з питань пожежної безпеки;
- спеціально вповноважений державний орган з питань гігієни праці;

Адміністративно-суспільний контроль у системі управління охороною праці є основною формою контролю роботодавця й трудового колективу підприємства за станом охорони праці на робочих місцях, виробничих дільницях, у підрозділах, службах, а також за виконанням усіма службами, посадовими особами й працівниками вимог нормативних актів з охорони праці.

Адміністративно-суспільний контроль стану охорони праці здійснюється посадовими особами в закріплених за ними структурних підрозділах за участі

представників трудового колективу в строки, передбачені діючою на підприємстві системою управління охороною праці (СУОП).

Основні завдання СУОП:

- професійний відбір працівників окремих професій;
- навчання працівників безпечних методів праці й пропаганда питань охорони праці;
- забезпечення безпеки виробничого устаткування;
- забезпечення безпеки технологічних процесів;
- забезпечення безпеки будинків і споруд;
- нормалізація санітарно-гігієнічних умов праці;
- забезпечення працівників засобами індивідуального захисту (ЗІЗ) і засобами колективного захисту (ЗКЗ);
- забезпечення оптимальних режимів праці й відпочинку працівників;
- організація лікувально-профілактичного обслуговування працівників;
- санітарно-побутове обслуговування працівників.

Перший ступінь контролю здійснюється керівником відповідної дільниці (майстром, змінним майстром та ін.) і вповноваженим трудового колективу дільниці щодня, перед початком робочого дня (зміни), а при необхідності (при виконанні робіт з підвищеною небезпекою та ін.) – протягом робочого дня (зміни).

Усунення виявлених порушень, як правило, має проводитися негайно під безпосереднім контролем керівника дільниці. Якщо недоліки, виявлені перевіркою, не можуть бути усунуті силами дільниці, його керівник повинен після закінчення огляду доповісти про це вищому керівникові для здійснення відповідних заходів.

У випадку виникнення виробничої ситуації, небезпечної для життя й здоров'я працівників, керівник дільниці припиняє роботу до усунення виниклих порушень.

Результати перевірки записуються в журнал першого ступеня контролю, де також плануються заходи щодо усунення порушень й призначаються особи, відповідальні за виконання.

Другий ступінь контролю проводиться комісією, очолюваною директором підприємства, за участі вповноваженого трудового колективу з охорони праці цеху.

До складу комісії входять керівники (представники) технічних служб, інженер з охорони праці підприємства.

Якщо намічені заходи не можуть бути виконані силами цеху, майстер цеху зобов'язаний доповісти про це вищому керівникові для вживання відповідних заходів.

У випадку виникнення виробничої ситуації, небезпечної для життя або здоров'я працівників, роботи припиняються комісією до усунення виявлених порушень.

Майстер цеху зобов'язаний організувати виконання заходів щодо усунення недоліків і порушень з охорони праці, виявлених комісією другого ступеня контролю. Контроль за виконанням цих заходів здійснюється інженером з охорони праці.

У випадку виявлення порушень вимог нормативно-правових актів про охорону праці, що створюють загрозу життю або здоров'ю працюючих, фахівцям служби охорони праці підприємства надане право припинити роботу виробництва, дільниці, машин, механізмів, устаткування й інших засобів виробництва (ст. 15 Закону України «Про охорону праці»). У цьому випадку, згідно зі ст. 6 Закону України «Про охорону праці», за працівником зберігається місце роботи, а також середній заробіток.

3.2. Обов'язки роботодавця щодо створення безпечних і нешкідливих умов праці

Відповідно до статті 13 Закону України «Про охорону праці» роботодавець зобов'язаний створити на робочому місці в кожному

структурному підрозділі умови праці відповідно до вимог нормативно-правових актів, а також забезпечити дотримання вимог законодавства щодо прав працівників у галузі охорони праці.

Створення безпечних і нешкідливих умов праці вимагає від роботодавця, насамперед, створення й ефективного функціонування системи управління охороною праці підприємства. Першочерговими завданнями при створенні на підприємстві системи управління охороною праці є:

а) створення відповідних служб і призначення посадових осіб, які забезпечують вирішення конкретних питань охорони праці;

б) розробка й затвердження посадових інструкцій із вказівкою обов'язків, прав і відповідальності посадових осіб за виконання покладених на них функцій, а також взаємодія посадових осіб при вирішенні завдань охорони праці;

в) розробка за участі сторін колективного договору й реалізація заходів для досягнення встановлених нормативів і підвищення існуючого рівня охорони праці;

г) забезпечення виконання необхідних профілактичних заходів відповідно до обставин;

д) впровадження прогресивних технологій, досягнень науки й техніки, засобів механізації й автоматизації виробництва, вимог ергономіки, позитивного досвіду з охорони праці;

е) забезпечення належного стану будинків і споруд, виробничого устаткування й пристроїв, моніторинг їхнього технічного стану;

ж) забезпечення усунення причин, що викликали нещасні випадки, професійні захворювання, і виконання профілактичних заходів, встановлених комісіями за результатами розслідування цих причин;

з) організація проведення аудита охорони праці, лабораторних досліджень умов праці, атестація робочих місць на відповідність нормативно-правовим актам про охорону праці в порядку й у строки, встановлені законодавством, і за їхніми результатами – вживання заходів щодо усунення небезпечних і шкідливих для здоров'я виробничих факторів;

і) розробка й затвердження положень, інструкцій, інших актів про охорону праці, що діють у межах підприємства й установлюють правила виконання робіт і поведження працівників на території підприємства, у виробничих приміщеннях, на будівельних майданчиках, робочих місцях відповідно до нормативно-правових актів про охорону праці; забезпечення (безкоштовно) працівників нормативно-правовими актами й актами підприємства про охорону праці;

к) здійснення контролю за дотриманням працівниками технологічних процесів, правил поведження з машинами, механізмами, устаткуванням та іншими засобами виробництва, використанням засобів індивідуального й колективного захисту; виконанням робіт відповідно до вимог охорони праці;

л) організація навчання й перевірки знань працівників підприємства з питань охорони праці відповідно до вимог нормативних актів про охорону праці, пропаганди безпечних методів праці й співробітництво з працівниками в галузі охорони праці.

3.3. Обов'язки працівника з дотримання вимог нормативно-правових актів про охорону праці

Кожний працівник зобов'язаний виконувати вимоги нормативно-правових актів про охорону праці. Обов'язки працівника з охорони праці наведені в статті 14 Закону України «Про охорону праці».

До основних з них належать:

а) турбота про особисту безпеку й здоров'я, а також про безпеку й здоров'я оточуючих людей у процесі виконання будь-яких робіт або під час перебування на території підприємства;

б) знання й виконання вимог нормативно-правових актів про охорону праці, правил поведження з машинами, механізмами, устаткуванням та іншими засобами виробництва;

в) використання засобів індивідуального й колективного захисту;

г) проходження у встановленому законодавством порядку попередніх і періодичних медичних оглядів.

Турбота про безпеку й здоров'я

Турбота про особисту безпеку й здоров'я, а також про здоров'я й безпеку оточуючих людей у процесі виконання роботи має ґрунтуватися, насамперед, на

дотриманні вимог нормативно-правових актів про охорону праці й правил внутрішнього розпорядку підприємства.

Законом України «Про колективні договори й угоди» (стаття 9) визначено, що положення колективного договору поширюються на всіх працівників підприємства й обов'язкові як для роботодавця, так і для працівників.

Відповідно до діючого законодавства однією з основних умов колективного договору є дотримання працівником правил внутрішнього розпорядку, установлених на підприємстві. Серед найбільш важливих обов'язків працівника при виконанні зазначених правил виділяються:

- а) дотримання вимог з безпеки й гігієни праці, передбачених відповідними нормативними актами про охорону праці;
- б) обов'язкове використання засобів індивідуального й колективного захисту (ЗІЗ, ЗКЗ).

Питання забезпечення безпеки й здоров'я працівників у процесі праці безпосередньо пов'язані з питаннями співробітництва з роботодавцем у справі організації безпечних і нешкідливих умов праці.

Співробітництво з роботодавцем полягає в наступному:

- а) прийняття особисто працівником посильних заходів щодо усунення будь-якої загрозливої виробничої ситуації, що може призвести до нещасного випадку або аварії;
- б) висунення вимог до відповідних служб підприємства щодо забезпечення працівників ЗІЗ і ЗКЗ, проведення ремонту устаткування, що не відповідає вимогам безпеки праці;
- в) своєчасне інформування безпосереднього керівника робіт або іншої посадової особи про небезпеку для життя й здоров'я працівників, інших громадян, навколишнього середовища.

Невиконання працівником обов'язків, що впливають з не-обхідності співробітництва з роботодавцем у справі організації безпечних і нешкідливих умов праці, є порушенням трудової дисципліни. До працівника, що допустив таке порушення, можуть бути застосовані заходи дисциплінарного впливу, передбачені ст. 147 КЗпП (догана, звільнення).

З іншого боку, старанне й ініціативне співробітництво працівника з роботодавцем у справі організації безпечних і нешкідливих умов праці, зразкове виконання вимог нормативно-правових актів про охорону праці можуть стати підставою для матеріального заохочення працівника, надання йому переваг і пільг відповідно до умов колективного договору й правил внутрішнього трудового розпорядку підприємства.

Знання й виконання вимог нормативно-правових актів про охорону праці

У цьому напрямку обов'язком працівника є, насамперед, відповідальне ставлення до всіх видів навчання (інструктажу) з питань охорони праці: вивчення

правил поведження з машинами, механізмами, іншими засобами виробництва; вивчення посадових інструкцій з охорони праці, інструкцій з професій і видів робіт; вивчення прийомів поведження із засобами індивідуального й колективного захисту, які він має використати в процесі своєї трудової діяльності.

Кожний працівник має знати, що Закон України «Про охорону праці» (стаття 18) забороняє допуск до роботи осіб, які не пройшли навчання, інструктаж і перевірку знань з питань охорони праці.

Працівники, зайняті на роботах з підвищеною небезпекою або там, де є необхідність у професійному відборі, мають щорічно проходити за рахунок роботодавця спеціальне навчання й перевірку знань відповідних нормативно-правових актів про охорону праці.

Посадові особи й фахівці, робота яких пов'язана з організацією безпечного виконання робіт, при прийомі на роботу й періодично, один раз на три роки, проходять навчання, а також перевірку знань з питань охорони праці.

Після навчання (інструктажів) працівник має отримати інструкції з професії, виду виконуваних ним робіт або посадову інструкцію з охорони праці.

Отримані працівником при навчанні знання вимог нормативних актів про охорону праці мають бути використані ним у його повсякденній трудовій діяльності на підприємстві.

Одним з головних обов'язків працівника є неухильне дотримання вимог безпеки праці, що є запорукою попередження нещасних випадків і профзахворювань на виробництві.

Працівник має пам'ятати, що порушення технологічного регламенту, правил поведження із засобами виробництва, правил дорожнього руху, пожежної безпеки, незастосування засобів індивідуального й колективного захисту може призвести до важких наслідків.

Використання засобів індивідуального й колективного захисту

Під час роботи працівники зобов'язані користуватися спецодягом, спецвзуттям, іншими засобами індивідуального й колективного захисту відповідно до вимог нормативних актів про охорону праці.

Працівники, які мають використовувати при роботі ЗІЗ і ЗКЗ, мають проходити спеціальний інструктаж з правил їх використання й способів перевірки справності цих засобів, а також тренування щодо їх застосування.

Працівники, що відмовляються користуватися необхідними ЗІЗ і ЗКЗ, мають не допускатися до роботи.

Пройдення медоглядів

Згідно зі статтею 17 Закону України «Про охорону праці» і статтею 169 КЗпП працівники при прийомі на роботу й протягом трудової діяльності мають проходити попередній і періодичні медичні огляди. Це стосується працівників, зайнятих на важких роботах, на роботах зі шкідливими й небезпечними умовами праці або на таких, де є потреба в професійному відборі.

Усі особи молодше 18 років незалежно від того, на яких роботах вони будуть працювати, зобов'язані пройти попередній медогляд, а надалі, до досягнення 21 року, підлягають щорічному медогляду.

Працівники, які ухиляються від проходження обов'язкового медогляду, можуть бути притягнуті до дисциплінарної відповідальності й відсторонені від роботи без збереження заробітної плати.

3.4. Права працівників на охорону праці при укладанні трудового договору

Укладання трудового договору оформляється наказом або розпорядженням роботодавця підприємства про прийом громадянина на роботу. Трудовий договір вважається укладеним і тоді, коли наказ або розпорядження не були видані, але працівник фактично був допущений до роботи. Згідно зі ст. 5 Закону України «Про охорону праці» при укладанні трудового договору працівник має бути поінформований роботодавцем під розписку про умови праці на підприємстві, наявності на його робочому місці небезпечних і шкідливих виробничих факторів, які ще не усунуті, можливі наслідки їхнього впливу на здоров'я й про його права на пільги й компенсації за роботу в таких умовах відповідно до законодавства й колективного договору.

Протягом дії трудового договору роботодавець має, не пізніше ніж за 2 місяці, письмово повідомити працівника про зміну виробничих умов і розмірів пільг і компенсацій з урахуванням тих, що надаються йому додатково.

Згідно зі ст. 5 Закону України «Про охорону праці» забороняється укладати трудовий договір з громадянином, якому за медичним висновком протипоказана запропонована робота за станом здоров'я. Незаконним буде й переведення працівника на таку роботу, незалежно від того, з чиєї ініціативи здійснено переведення – працівника або роботодавця.

Медичний висновок про фізичну й психофізіологічну здатність особи до виконання роботи з конкретної професії, спеціальності, посади видається медичною комісією при проведенні попереднього медичного огляду. Наявність позитивного медичного висновку про здатність працівника виконувати запропоновану йому роботу є підставою для прийому його на роботу або переведення на іншу роботу.

Усі особи молодше 18 років незалежно від того, на яких роботах вони будуть працювати, зобов'язані пройти попередній медогляд, а надалі, до досягнення 21 року, підлягають щорічному медичному огляду. Працівники, які ухиляються від

проходження обов'язкового медогляду, можуть бути притягнуті до дисциплінарної відповідальності й відсторонені від роботи без збереження заробітної плати.

3.5. Права працівників на охорону праці під час роботи на підприємстві

Право кожного громадянина на роботу в безпечних і здорових умовах праці проголошено статтею 43 Конституції України.

Такі умови праці мають бути створені на всіх підприємствах незалежно від форм власності й на кожному робочому місці. Основні положення щодо реалізації цього конституційного права наведені в статті 6 Закону України «Про охорону праці»: «умови праці на робочому місці, безпека технологічних процесів, машин, механізмів, устаткування й інших засобів виробництва, стан засобів колективного й індивідуального захисту, використовуваних працівником, а також санітарно-побутові умови мають відповідати вимогам законодавства».

Відповідальність за створення безпечних і нешкідливих умов праці на підприємстві покладається на роботодавця.

Невиконання роботодавцем підприємства вимог нормативно-правових актів про охорону праці може стати причиною виникнення виробничої ситуації, небезпечної для життя й здоров'я працівника або для оточуючих його людей і виробничого або природного середовища. У цьому випадку працівник має право відмовитися від дорученої роботи згідно з ч. 2 ст. 6 Закону України «Про охорону праці».

Простій, що виник у цьому випадку не з вини працівника, оплачується в розмірі його середнього заробітку (ст. 113 КЗпП України). Про наявність такої ситуації працівник має поінформувати роботодавця підприємства. Підтвердження цього факту здійснюється фахівцями з охорони праці за участю вповноваженого трудового колективу з питань охорони праці.

Невиконання роботодавцем норм законодавства з охорони праці й умов колективного договору з питань охорони праці є підставою для розірвання трудового договору з боку працівника. Згідно з ч.4 статті 6 Закону України «Про охорону праці» «працівник має право розірвати трудовий договір за власним бажанням, якщо роботодавець не виконує норм законодавства про охорону праці, не дотримує умов колективного договору з цих питань».

Роботодавець зобов'язаний задовольнити прохання працівника й звільнити його в термін, зазначений працівником.

Працівник у цьому випадку має право на одержання вихідної допомоги, розмір якої визначається в колективному договорі, але не може бути нижче тримісячного заробітку.

У наказі на звільнення працівника та в його трудовій книжці має бути зазначено, що він звільнений за власним бажанням у зв'язку з порушенням роботодавцем законодавства про охорону праці.

Реалізація права працівників на охорону праці під час роботи на підприємстві здійснюється також через надання йому більш легкої роботи у зв'язку з погіршенням здоров'я. Згідно з ч. 5 ст. 6 Закону України «Про охорону праці» працівників, які за станом здоров'я мають потребу в наданні більш легкої роботи, роботодавець має відповідно до медичного висновку перевести (з їхньої згоди) на таку роботу на строк, визначений у медичному висновку. Медичний висновок лікарсько-консультаційної комісії (ЛКК) або медико-соціальної експертної комісії (МСЕК) є обов'язковим для роботодавця, але при обов'язковій згоді працівника.

3.6. Відповідальність працівників за порушення вимог охорони праці

Відповідно до статті 44 Закону України «Про охорону праці» за порушення законів та інших нормативно-правових актів про охорону праці, створення перешкод у діяльності посадових осіб органів державного нагляду за охороною праці, винні особи залучаються до дисциплінарної, адміністративної, матеріальної й кримінальної відповідальності відповідно до закону.

Дисциплінарна відповідальність полягає в тому, що винний працівник вимушено несе невігідні для нього наслідки у зв'язку з накладенням на нього дисциплінарного стягнення, передбаченого чинним законодавством, правилами внутрішнього розпорядку й вимогами трудової дисципліни.

КЗпП України (ст. 146, 147) установлені наступні дисциплінарні стягнення: догана й звільнення з роботи.

Статутами підприємства й положеннями про дисципліну можуть визначатися також інші види дисциплінарних стягнень, наприклад: зауваження, переведення на менш оплачувану роботу на строк до трьох місяців або переміщення на нижчу посаду на той же строк.

Підставою для залучення до дисциплінарної відповідальності працівника є порушення ним законів, інших нормативно-правових актів про охорону праці, а також дії, спрямовані на створення перешкод посадовим особам органів державного нагляду за охороною праці при виконанні ними своїх повноважень.

Одним з конкретних порушень Закону «Про охорону праці» (стаття 17), за яке роботодавець має право притягти працівника до дисциплінарної відповідальності, є ухилення працівника від проходження обов'язкового медичного огляду. У цьому випадку роботодавець зобов'язаний відсторонити працівника від роботи без збереження заробітної плати.

Згідно зі ст. 46 КЗпП України відсторонення працівника від роботи допускається:

- а) з появою на роботі в нетверезому стані, у стані наркотичного або токсичного сп'яніння;
- б) при відмові від обов'язкових медичних оглядів, навчання, інструктажу й перевірки знань з охорони праці й протипожежної безпеки;
- в) в інших випадках, передбачених законодавством.

Адміністративна відповідальність за порушення законодавства про працю, правил і норм охорони праці передбачає попередження посадових осіб або накладення на них штрафу.

Адміністративна відповідальність настає за будь-яке зазіхання на загальні умови праці, крім випадків, коли такі порушення не спричиняють кримінальної відповідальності.

Окрему групу становлять протиправні дії або бездіяльність, спрямовані на створення перешкод для діяльності посадових осіб органів державного нагляду.

Згідно зі ст. 41, 94, 188 Адміністративного кодексу України на працівників і посадових осіб накладають адміністративні стягнення у вигляді штрафів у випадках:

а) порушення вимог законодавчих та інших нормативних актів (для працівників – до 5; для посадових осіб – до 10 мінімальних розмірів заробітної плати);

б) порушення вимог законодавчих та інших нормативних актів про зберігання, використання й облік вибухових матеріалів у галузях промисловості й на об'єктах, підконтрольних органам Держгірпромнагляду України (для працівників – до 5; для посадових осіб – до 10 мінімальних розмірів заробітної плати);

в) невиконання законних вимог посадових осіб органів Держгірпромнагляду України щодо усунення порушень законодавства про охорону праці або створення перешкод для діяльності цих органів (для працівників – до 5; для посадових осіб – до 15 мінімальних розмірів заробітної плати);

г) невиконання законних вимог посадових осіб державної інспекції праці Мінпраці України щодо усунення порушень законодавства про працю (для посадових осіб – до 10 мінімальних розмірів заробітної плати).

Матеріальна відповідальність

Особи, винні в порушенні нормативних актів про охорону праці, а також у створенні перешкод для діяльності посадових осіб органів державного нагляду, притягаються до матеріальної відповідальності.

Матеріальна відповідальність працівників регламентується ст. 130 – 138 КЗпП України та іншими нормативними актами.

Загальними підставами для накладення матеріальної відповідальності на працівника є наявність прямого дійсного збитку, провина працівника (у формі наміру або необережності), протиправні дії (бездіяльність) працівника, наявність причинного зв'язку між протиправними діями (бездіяльністю) працівника й заподіяним збитком.

Кримінальна відповідальність, відповідно до статей 271–275 Кримінального кодексу (КК) України, настає при порушенні вимог законодавства, інших нормативних актів про охорону праці й санітарного законодавства, якщо ці порушення створили небезпеку або заподіяли шкоду життю й здоров'ю громадян.

3.7. Попередні й періодичні медичні огляди працівників

Згідно зі ст. 17 Закону України «Про охорону праці» роботодавець зобов'язаний за свої кошти організувати проведення попереднього (при прийомі на роботу) і періодичних (протягом трудової діяльності) медичних оглядів працівників, зайнятих на важких роботах, роботах зі шкідливими й небезпечними умовами праці або таких, де є потреба в професійному відборі, а також щорічного обов'язкового медичного огляду осіб у віці до 21 року.

Роботодавець має право залучити працівника, який ухиляється від проходження обов'язкового медичного огляду, до дисциплінарної відповідальності й зобов'язаний відсторонити його від роботи без збереження заробітної плати.

Роботодавець на прохання працівника або зі своєї ініціативи може організувати позачерговий медичний огляд, якщо працівник вважає, що погіршення стану здоров'я пов'язане з умовами праці.

За час проходження медичного огляду за працівником зберігаються місце роботи (посада) і середній заробіток.

Працівники, що працюють на роботах зі шкідливими й небезпечними виробничими факторами, вплив яких може обумовити розвиток професійних захворювань, мають проходити медичний огляд раз на рік.

3.8. Навчання й перевірка знань працівників з питань охорони праці

Відповідно до статті 18 Закону України «Про охорону праці» всі працівники при прийомі на роботу та в процесі роботи мають пройти за рахунок роботодавця інструктаж, навчання з питань охорони праці, надання першої медичної допомоги потерпілим від нещасних випадків і правил поведінки при виникненні аварій.

Навчання працівників підприємства з питань охорони праці передбачає:

а) навчання посадових осіб і фахівців у навчальних закладах та навчально-інформаційних центрах, що мають дозвіл Держгірпромнагляду на проведення цієї роботи;

б) навчання працівників при підготовці, перепідготовці, одержанні нової професії й підвищенні кваліфікації в навчальних закладах;

в) попереднє спеціальне й періодичне навчання працівників, які виконують роботу з підвищеною небезпекою;

г) усі види інструктажів з охорони праці;

д) періодичне навчання й перевірку знань працівників підприємства з питань охорони праці.

Роботодавець зобов'язаний організувати своєчасне та якісне навчання працівників підприємства з питань охорони праці при прийомі їх на роботу, безпосередньо на робочих місцях, спеціальних курсах при підготовці, перепідготовці й одержанні нової професії, при введенні нових нормативних документів, правил і норм з охорони праці, при зміні технологічних процесів.

Контроль за своєчасним проведенням навчання й перевірки знань працівників з питань охорони праці покладається на службу охорони праці підприємства.

Перед перевіркою знань з охорони праці на підприємстві мають проводитися заняття: лекції, семінари й консультації.

Навчання з питань охорони праці й відповідна перевірка знань можуть проводитися як традиційними методами, так і з використанням сучасних технічних засобів навчання: аудіовізуальних засобів, комп'ютерних навчально-контролюючих систем (автоекзаменаторів), комп'ютерних тренажерів та ін.

Перевірка знань працівників з питань охорони праці проводиться за тими нормативними актами про охорону праці, дотримання яких входить до їхніх службових обов'язків.

Формою перевірки знань працівників з питань охорони праці є іспит, що проводиться за екзаменаційними білетами у вигляді усного опитування або шляхом тестування на автоекзаменаторі з наступним усним опитуванням.

Перелік питань для перевірки знань з охорони праці з урахуванням специфіки виробництва складають члени комісії з перевірки знань з питань охорони праці, погоджує служба охорони праці й затверджує керівник підприємства.

Результати перевірки знань працівників з питань охорони праці оформляються протоколом.

Особам, що показали при перевірці знань задовільні результати, видаються посвідчення.

При незадовільних результатах перевірки знань з питань охорони праці працівник протягом одного місяця має пройти повторне навчання й повторну перевірку знань.

При незадовільних результатах і повторній перевірці знань питання про працевлаштування працівників вирішується відповідно до діючого законодавства.

Допуск до роботи осіб, що не пройшли навчання, інструктаж і перевірку знань з питань охорони праці, забороняється.

4. ГІГІЄНА ПРАЦІ Й ВИРОБНИЧА САНІТАРІЯ

4.1. Шкідливі й небезпечні виробничі фактори

У процесі праці на людину діє безліч факторів виробничого середовища й трудового процесу. Сукупність факторів, що впливають на здоров'я й працездатність людини в процесі її професійної діяльності, характеризує умови праці.

Фактори виробничого середовища й трудового процесу можуть бути шкідливими й небезпечними. Вплив небезпечного виробничого фактора на організм людини може призвести до травми або іншого раптового погіршення здоров'я, вплив же шкідливих виробничих факторів може призвести до виникнення професійного захворювання.

Відповідно до ГОСТ 12.0.003 небезпечні й шкідливі виробничі фактори поділяються на 4 групи:

- фізичні;
- хімічні;
- біологічні;
- психофізіологічні.

Група фізичних небезпечних і шкідливих виробничих факторів підрозділяється на наступні підгрупи:

- машини і механізми, що рухаються;
- незахищені елементи, що рухаються, виробничого устаткування; переміщувані вироби, заготовки, матеріали;
- підвищена запиленість і загазованість повітря робочої зони;
- підвищена або знижена температура поверхні устаткування, матеріалу;
- підвищена або знижена температура повітря робочої зони;
- підвищений рівень шуму на робочому місці;
- підвищений рівень вібрації;
- підвищений рівень інфразвукових коливань;
- підвищений рівень ультразвуку;
- підвищений або знижений барометричний тиск у робочій зоні і його різке коливання;
- підвищена або знижена вологість повітря;
- підвищена швидкість руху повітря;
- підвищена або знижена іонізація повітря;
- підвищений рівень іонізованого випромінювання в робочій зоні;
- небезпечний рівень напруги в електричній мережі, замикання якої може відбутися через тіло людини;
- підвищений рівень статичної електрики;
- підвищений рівень електромагнітних випромінювань;
- підвищена напруженість електричного поля;
- підвищена напруженість магнітного поля;
- відсутність або недостатність природного випромінювання;
- недостатня освітленість робочої зони;
- підвищена яскравість світла;
- знижена контрастність;
- пряме й відбите світло;
- підвищена пульсація світлового потоку;
- підвищений рівень ультрафіолетової радіації.

Група хімічних небезпечних і шкідливих виробничих факторів підрозділяється на наступні підгрупи:

- а) за характером впливу на організм людини:
  - загальнотоксичні;
  - дратівні;

- сенсibiliзуючі;
- канцерогенні;
- мутагенні;
- такі, що впливають на репродуктивну функцію;
- б) за шляхом проникнення в організм людини:
  - діючі через дихальні шляхи;
  - діючі через систему травлення;
  - діючі через шкірний покрив.

З позицій гігієни праці й виробничої санітарії серед хімічних виробничих факторів варто виділити:

- речовини з гостронаправленим механізмом дії, для яких має бути забезпечений неперервний контроль з сигналізацією про перевищення ГДК. До їхнього числа належать оксиди азоту, ціаністий водень, бром, хлор і його діоксид (у списках ГДК поруч з величиною їхнього нормативу стоїть буква «О»);

- речовини-алергени, здатні викликати алергійні захворювання у виробничих умовах: акрилонітрил, берилій, нікель, хлорофос та ін. (у списках ГДК поруч з величиною їхнього нормативу стоїть буква «А»);

- речовини-канцерогени, здатні викликати злоякісне переродження тканин: бензол, берилій, хлористий вініл, сублимати кам'яновугільної смоли й пеків, миш'як і його з'єднання, нікель і його з'єднання;

- речовини у формі аерозолу (пилу) переважно фіброгенної дії: вольфрам і його з'єднання, доломіт, залізо, вапняк, кремнію (IV) оксид і утримуючі його мінерали та ін. (у списках ГДК поруч із величиною їхнього нормативу стоїть буква «Ф»);

- речовини, потенційно небезпечні при потраплянні через шкіру, робота з якими вимагає спеціального захисту шкіри й очей: акрилонітрил, бром, бензол та ін. (у списках ГДК після назви речовини стоїть значок «+»).

Група біологічних небезпечних і шкідливих виробничих факторів:

- мікроорганізми (бактерії, віруси та ін.);
- макроорганізми (рослини й тварини).

Група психофізіологічних небезпечних і шкідливих виробничих факторів за характером впливу підрозділяється на наступні підгрупи:

- фізичні перевантаження: статичні, динамічні, гіподинамія;
- нервово-психічні перевантаження: розумова перенапруга, перенапруга органів чуття, монотонність праці, емоційні перевантаження.

4.2. Вплив виробничих факторів на організм працівників

Виробничий мікроклімат – фізичний стан повітряного середовища виробничих приміщень, що визначається температурою, вологістю, тиском, рухом повітря й тепловим випромінюванням нагрітих поверхонь.

Сполучення високої температури з високою вологістю особливо несприятливе для організму і швидше призводить до його перегрівання, порушення сольової рівноваги. Порушення водно-сольового обміну відбивається на білково-му обміні, функціях травлення, функціях серцево-судинної системи, слиновиділенні. Під впливом перегріву спостерігається низка нервових розладів – дратівливість, головні болі, безсоння.

При місцевому впливі променистого тепла швидко підвищується температура шкіри, що може доходити до 47° С і викликати відчуття печіння.

Ультрафіолетові промені можуть впливати на роговицю очей, кришталик, інфрачервоні – в основному на кришталик. Тривалий вплив цих променів може призвести до катаракти.

Охолодження призводить до розладу кровообігу, зниження імунобіологічних властивостей організму, сприяє виникненню захворювання робітників на ревматизм, грип і хвороби дихальних шляхів.

Одним з оздоровчих факторів у цехах з несприятливим виробничим мікрокліматом є механізація робіт, у першу чергу фізично важких. Обмеження виділення тепла може досягатися за рахунок теплоізоляції джерела теплового випромінювання. Ефективні використання повітряного й водяного охолодження дахів і заслінок печей, обдування робітників повітрям, застосування в гарячих цехах газованої підсоленої води для питва, відпочинок у спеціально відведених місцях.

Виробничий шум і вібрація. Джерелом виробничого шуму й вібрації є механічні коливання газоподібного (шум), рідкого й твердого (вібрація) середовища. З гігієнічної точки зору шум і вібрація – це сукупність несприятливих звуків або механічних коливань, що передаються на тіло людини й викликають неприємні відчуття, зниження працездатності й, у деяких випадках, порушення здоров'я.

Шум впливає в цілому на організм і, у першу чергу, на центральну нервову систему. Шум сповільнює відповідні реакції людини, знижує увагу. Спостерігаються частішання пульсу, дихання, підвищення кров'яного тиску. Під впливом шуму настає безсоння, знижується працездатність. Найбільш виражений вплив шуму на органи слуху: від невеликого зниження слуху до повної глухоти.

Вібрація є потужним подразником для всього організму. Під впливом вібраційного струсу відбувається зрушення в нервовій системі. Дія вібрації проявляється в загальних порушеннях нервової системи: пітливість, спазм кровоносних судин, тремтіння пальців та ін. При тривалому впливі вібрації може виникнути вібраційна хвороба. При розвитку цього захворювання з'являються відчуття оніміння, задерев'янілості й біль у суглобах.

Для боротьби з вібрацією й шумом використовують балансування обертових деталей, застосовують демпфери; заміняють металеві частини зубчастих передач менш гучними з пластмаси, шкіри; ізолюють джерела шуму й вібрації від іншої площі виробничих приміщень. Комплекс медичних профілактичних заходів відносно шуму й вібрації включає: медогляди й профвідбір, використання індивідуальних засобів захисту від шуму (вкладиші, навушники, каски-шоломи, заглушки-чашки та ін.); курси профілактичного лікування (фізіопроцедури, масаж рук, фітотерапія та ін.).

Виробничий пил. Багато технологічних операцій і процесів супроводжуються утворенням дрібно роздроблених часток (пилу) твердої речовини, які потрапляють у повітря виробничих приміщень і перебувають там у зваженому стані. Вдихання цього пилу може викликати низку захворювань у працівників.

Тривале роздратування пилом слизової носа може призвести до виникнення хронічної запальної реакції. При частому вдиханні пилу можуть розвиватися катарі верхніх дихальних шляхів і бронхів. Виробничий пил може проникати в шкіру через отвори сальних і потових залоз, що може призвести до появи висипання. Не виключена можливість появи дерматитів при впливі на шкіру пилу хромолужних солей, миш'яку, вапна, соди, суперфосфатів та ін. Можливо також виникнення кон'юнктивітів очей, особливо через кам'яновугільний пек. Виробничий пил може накопичуватися в легенях з розвитком легеневого фіброзу – пневмокоміозу.

Радикальні заходи боротьби з виробничим пилом мають бути спрямовані на зміну технологічного процесу, що виключає виділення агресивного пилу, установа місцевої пилеуловлювальної вентиляції. До профілактичних заходів належать медогляди й медичні відбори, забезпечення працівників протипиловими респіраторами. Велика роль у попередженні захворювань шкіри в пильних виробництвах належить заходам особистої гігієни, зокрема, щоденним обмиванням тіла, чистому спецодягу.

Електромагнітні випромінювання. Енергію електромагнітних випромінювань змінного струму й надвисоких частот (радіо-частот) використовують у радіоелектроніці – радіозв'язку, телебаченні, радіолокації, а також в інших галузях промисловості для індуктивного плавлення металів, нагрівання, зварювання, наплавлення металів, осушення деревини й бетону, зварювання й полімеризації пластмас. Вплив електромагнітних випромінювань на організм людини може мати тривалий характер і проявляється у функціональному розладі центральної нервової системи. Першим проявом дії електро-магнітних випромінювань може бути нагрівання, що призводить до ушкодження тканин і органів людини.

Заходи захисту – екранування, дотримання правил техніки безпеки.

Іонізуючі випромінювання. Іонізуючим випромінюванням називають будь-який вид випромінювання, взаємодія якого із середовищем приводить до виникнення електричних зарядів різних знаків. До іонізуючого випромінювання

належать: альфа-, бета-, гамма-випромінювання, рентгенівське випромінювання, космічне випромінювання.

Особливістю іонізуючих випромінювань є те, що їхній вплив на організм людини не проявляється відразу. Періодичне потрапляння радіоактивних речовин до організму людини приводить до їхнього накопичення. Діючи на шкіру, іонізуюче випромінювання викликає опіки або її сухість, випадіння волосся, ламкість кісток та ін., при впливі на очі – катаракту. Можуть також виникати генетичні наслідки, які ведуть до захворювань, що проявляються в наступних поколіннях. Наслідки впливу таких випромінювань на організм людини можуть бути дуже важкими, у тому числі з летальним кінцем.

4.3. Засоби колективного й індивідуального захисту

Засоби захисту працівників, застосовувані в комплексі з усіма іншими методами забезпечення безпеки виробництва, мають або усунути шкідливі й небезпечні виробничі фактори, або знизити їхній вплив до припустимих рівнів, затверджених органами охорони здоров'я.

Залежно від характеру застосування засоби захисту підрозділяються на засоби колективного й індивідуального захисту.

Засоби колективного захисту відповідно до ГОСТ 2.4.011 поділяються на наступні класи:

- нормалізація повітряного середовища приміщень і робочих місць;
- нормалізація освітлення виробничих приміщень і робочих місць;
- захист від шкідливих і небезпечних факторів, у тому числі засоби захисту від випромінювань і підвищеної напруженості електричного й магнітного полів; від коливань повітряного середовища й вібрації; від ураження електричним струмом і підвищеним рівнем статичної електрики; від впливу механічних факторів і падіння з висоти; від впливу факторів хімічної й біологічної природи.

До колективних засобів і способів захисту від небезпечних факторів належать захисні й запобіжні пристрої, сигналізація безпеки, розриви й габарити безпеки, дистанційне керування.

Захисні пристрої застосовуються для ізоляції частин, що рухаються, машин, механізмів; місць, де відлітають частини оброблюваного матеріалу; загрожують ураженням електричним струмом частин устаткування; зон і ділянок, де існує постійна небезпека шкідливого впливу на людину температур, випромінювань та ін. Захищаються канали, ями, колодязі, люки, різні прорізи, робочі місця, розташовані на висоті.

Запобіжні пристрої застосовуються для обмеження виходу заданих небезпечних параметрів устаткування за межі припустимих значень. Цими параметрами можуть бути статичні й динамічні навантаження, довжина пересування механізму, рівень рідини, швидкість пересування, значення електричного струму

та ін. До запобіжних пристроїв належать: плавкі запобіжники, запобіжні клапани й мембрани, обмежники, що блокують пристрої.

До сигналізації безпеки належать світлові, звукові й кольорові сигнали й різні прилади (для контролю температури, тиску, рівня рідини та ін.).

Сигнальні кольори й знаки безпеки регламентуються ГОСТ 12.4.026. Установлено чотири сигнальні кольори: червоний, жовтий, зелений, синій.

Червоний сигнальний колір застосовується як заборонний, що вказує на безпосередню небезпеку й засоби пожежогасіння.

Жовтий сигнальний колір застосовується для попередження можливої небезпеки. Він наноситься на будівельні конструкції, елементи виробничого устаткування, запобіжні пристрої.

Зелений сигнальний колір застосовується для нанесення знаків, які вказують на безпеку й пропонують, що потрібно робити.

Синій сигнальний колір застосовується для інформації й вказівки.

На підставі цих сигнальних кольорів установлено чотири групи знаків безпеки: заборонні, попереджувальні, приписуючі, вказівні.

Під розривами й габаритами безпеки розуміють ту мінімальну відстань між об'єктами, якої необхідно дотримуватися для можливості безпечної роботи. Вони нормуються відповідними стандартами й нормами.

Розривів дотримуються з метою пожежної безпеки (розриви між будинками, спорудами, матеріалами, що зберігаються); для безпеки дорожнього й залізничного руху; для безпечного й зручного обслуговування технологічного устаткування.

Засоби індивідуального захисту класифікуються залежно від призначення або частини тіла, яку потрібно захищати.

ЗІЗ для очей (захисні окуляри) підрозділяються на 8 видів залежно від шкідливих факторів, від яких вони захищають очі: від твердих часток, бризок рідин, газів, пилу, ультрафіолетового й інфрачервоного випромінювань, сліпучої яскравості або комбінації цих факторів. При металообробці використовують відкриті або відкриті відкидні захисні окуляри; при електрозварювальних роботах – козиркові захисні окуляри або захисний лорнет.

ЗІЗ органів дихання (ЗІЗОД) підрозділяються на фільтруючі й ізолюючі. Перші застосовують при вмісті кисню у вдихуваному повітрі не менше 18 % і обмеженому вмісті шкідливих речовин. Ізолюючі ЗІЗОД забезпечують захист в умовах недостатнього вмісту кисню й не обмеженого вмісту шкідливих речовин. ЗІЗОД випускають у вигляді протигазів і респіраторів.

ЗІЗ дерматологічні підрозділяються на: захисні, очисники шкіри й репаративні засоби. Захисні засоби (наприклад, рукавички) можуть захищати шкіру від пилу, води, розчинів солей, кислот, лугів та ін. Очисники шкіри призначені для видалення виробничих забруднень зі шкіри. Репаративні засоби сприяють регенерації (відновленню) шкіри й застосовуються після роботи.

ЗІЗ органів слуху використовують для захисту від шуму. Як такі ЗІЗ використовують вкладиші, навушники й шоломи. Вкладиші вставляються в слуховий канал вуха. Їх виготовляють із пластичного або твердого матеріалу. Навушники твердо облягають раковину вуха й утримуються дуговою пружиною, шоломом або тасьмою.

Для захисту голови служать головні убори. Наприклад, захисні каски захищають від падіння предметів. При роботі на відкритому повітрі при високій температурі використовують шоломи, що захищають від теплового удару.

Спеціальний одяг і спеціальне взуття підрозділяються на групи залежно від факторів, проти яких спрямована їхня дія. Зокрема, це механічний вплив (від ударів, вібрації, стирання, проколів, порізів); підвищена й знижена температура; радіоактивне випромінювання; електричний струм і електричні заряди, електромагнітне випромінювання; нетоксичний пил, токсичні речовини; вода й розчини токсичних речовин; органічні розчинники, лак і фарби; нафта, нафтопродукти, масла й жири; статичні навантаження та ін.

Працівники забезпечуються ЗІЗ безкоштовно відповідно до типових галузевих норм. Працівники зобов'язані користуватися засобами індивідуального й колективного захисту, передбаченими нормативними актами з охорони праці.

4.4. Основні вимоги виробничої санітарії

Більшість виробництв своїми викидами, відходами, генеруючим шумом та ін. впливають на умови праці працівників даного й сусіднього виробництва, що охоплює територію з населенням, яке на ній проживає.

Для запобігання негативному впливу на організм працівників умов праці, факторів виробничого середовища й трудового процесу необхідно дотримуватися вимог виробничої санітарії на території підприємства, у виробничих і допоміжних будинках і на робочих місцях.

Територія підприємства.

Майданчик виробничого підприємства за функціональним використанням має розподілятися на наступні зони: передзаводську, виробничу, підсобну й складську.

Утримання приміщень.

Важливим для здоров'я працівників є нормальні умови у виробничих приміщеннях, основними показниками яких є обсяг і площа. Обсяг виробничого приміщення на одного працюючого має становити не менш 15 м³, а площа – не менше 4,5 м².

Для запобігання скупченню пилу в приміщеннях варто вчасно здійснювати їхнє прибирання, що має проводитися мокрим або пневматичним способом.

Виробничі приміщення мають бути з пристроями для провітрювання – фрамуги у вікнах, оснащені пристосуваннями для швидкого й легкого відкриття вікон.

До санітарно-побутових приміщень належать: гардеробні, умивальники, душові, пункти приймання їжі, туалети та ін. Гардеробні, душові й інші санітарно-гігієнічні приміщення потрібно щодня прибирати, провітрювати й періодично робити їхню дезінфекцію. Душові мають розміщатися поруч з гардеробними.

У виробничих приміщеннях мають підтримуватися певні показники параметрів мікроклімату: діапазон температур від 16 до 23°C у холодний період року й від 18 до 25°C у теплий період року; вологість повітря має бути в межах 30 – 60%; швидкість руху повітря – 0,2–0,5 м/с. У гарячих цехах швидкість руху повітря може бути 3,5 м/с.

Виробниче освітлення.

Зоровий апарат людини бере участь у будь-якому трудовому процесі. Успішність зорової роботи залежить значною мірою від умов освітлення. Світло впливає не тільки на функцію зору, але й на діяльність організму в цілому.

До освітлення виробничих приміщень висуваються наступні вимоги:

- а) освітлення має створювати достатню освітленість робочих поверхонь;
- б) освітленість робочих поверхонь має бути рівномірною;
- в) має бути достатній для розрізнення деталей контраст освітлюваних поверхонь;
- г) не має бути сліпучої дії ні від джерел освітлення, ні від відбитої робочої поверхні.

Освітлення у виробничих приміщеннях може бути природним (через вікна, засклені двері) і штучним або електричним (світильниками). За своїм призначенням електричне освітлення підрозділяється на: робоче – для освітлення місць виконання робіт у темний час доби; аварійне – для використання у випадку раптового відключення робочого освітлення й евакуації людей із приміщення; охоронне – коли за умовами роботи потрібно стежити за територією в темний час доби.

У газонебезпечних місцях установлюють світильники у вибухонебезпечному виконанні.

Світильники аварійного освітлення приєднуються до незалежного джерела енергії й включаються автоматично при припиненні дії основного освітлення або вручну. Кожний працівник зобов'язаний знати порядок і місце увімкнення аварійного освітлення.

Світильники необхідно правильно експлуатувати, інакше їхня ефективність може значно знизитися: необхідно вчасно замінити зіпсовані й старі лампи, очищати запилені й забруднені світильники.

5. РОЗСЛІДУВАННЯ Й ОФОРМЛЕННЯ НЕЩАСНИХ ВИПАДКІВ І ПРОФЕСІЙНИХ ЗАХВОРЮВАНЬ

5.1. Характерні причини нещасних випадків і професійних захворювань

Аналіз травматизму за останні роки показує, що основні причини нещасних випадків – порушення трудової, виробничої дисципліни, вимог нормативних актів з охорони праці, інструкцій і незадовільна організація виконання робіт. Незадовільний рівень безпеки праці на виробництві обумовлений різними причинами: незадовільним станом основних фондів, розтягнутими темпами реконструкції й модернізації виробництва, відставанням строків заміни застарілого обладнання, відсутністю надійних систем попередження й локалізації аварій, пристроїв контролю й засобів захисту працівників.

Причини нещасних випадків і професійних захворювань можуть бути розділені на три групи.

Організаційні причини: неправильна організація праці (нерациональний режим роботи й відпочинку, порушення технологічного режиму, застосування небезпечних методів праці, недостатній нагляд за виконанням працівниками правил безпеки при виконанні робіт, застосування несправних інструментів і пристосувань та ін.); незадовільна організація, облаштуваність й утримання робочого місця (захаращеність, зламані поруччя, огороження); недостатність засобів сигналізації аварійної ситуації; недоліки в навчанні й інструктажі працівників безпечним методам праці; недостатня кваліфікація працівників; невідповідність або відсутність засобів індивідуального захисту; порушення трудової дисципліни.

Санітарно-гігієнічні причини: перевищення гранично допустимих концентрацій і рівнів шкідливих факторів; ненормальні метеорологічні умови (недостатній повітрообмін, підвищена вологість і температура); наднормативні шум і вібрація; недостатня освітленість; недостатній обсяг виробничих приміщень; відсутність або незадовільне утримання побутових приміщень. Мікроклімат з підвищеною температурою викликає в організмі зміни, що супроводжуються зниженням уваги, швидкості й чіткості відповідних реакцій, що підвищує ймовірність одержання травм. При цьому волога шкіра збільшує ймовірність електротравм. Утворення туману (при підвищеній вологості й перепадах температури) і викликане цим зниження видимості утруднюють розрізнення оброблюваних деталей, частин, що рухаються, робочих механізмів та агрегатів. Висока запиленість повітря утруднює користування захисними окулярами, високий рівень шуму – розрізнення звукових сигналів безпеки.

Технічні причини: недосконалість технологічного процесу, технологічного устаткування, засобів малої механізації й пристроїв, інструменту, ненадійна конструкція запобіжних і пристроїв, що блокують; незадовільний стан контрольно-вимірювальних приладів і автоматики.

5.2. Розслідування й оформлення нещасних випадків

Згідно зі ст. 22 Закону України «Про охорону праці» роботодавець має організувати розслідування й вести облік нещасних випадків, профзахворювань й аварій. Їхня організація регламентується Положенням про порядок розслідування й ведення обліку нещасних випадків, професійних захворювань і аварій на виробництві.

Положення про розслідування визначає, які ушкодження здоров'я працівників належать до нещасних випадків. До них належать: рани, травми, у тому числі отримані внаслідок тілесних ушкоджень, нанесених іншою особою; гострі професійні захворювання й гострі професійні й інші отруєння; теплові удари, опіки, обмороження, утоплення; ураження електричним струмом, блискавкою й іонізуючими випромінюваннями; інші ушкодження, отримані внаслідок аварій, пожеж, стихійних лих (землетрусу, зсуву, повені, урагану та ін.), контактів із тваринами, комахами та іншими представниками фауни й флори.

Розслідуванню підлягають нещасні випадки, які призвели: до втрати працівником працездатності на один робочий день і більше; до необхідності перевести потерпілого на іншу (легку) роботу строком не менш, ніж на один робочий день; до смерті на підприємстві.

Повідомлення про нещасні випадки, їхнє розслідування й облік.

Про кожний нещасний випадок свідок, працівник, що його виявив, або сам потерпілий мають негайно повідомити безпосередньому керівникові робіт або іншій посадовій особі підприємства й вжити заходів з надання необхідної допомоги.

Керівник робіт (посадова особа) у свою чергу зобов'язаний:

а) терміново організувати надання медичної допомоги потерпілому, за потреби доставити його до лікувально-профілактичного закладу;

б) сповістити про те, що відбулося, роботодавцеві;

в) зберегти до прибуття комісії з розслідування обстановку на робочому місці й устаткування в такому стані, у якому вони були на момент події (якщо це не загрожує життю й здоров'ю інших працівників і не призведе до більш тяжких наслідків), а також вжити заходів з недопущення подібних випадків.

Роботодавець, отримавши повідомлення про нещасний випадок, крім нещасних випадків зі смертельним результатом і групових, має:

– поінформувати про нещасний випадок відповідний робочий орган виконавчої дирекції Фонду соціального страхування від нещасних випадків на виробництві й професійних захворюваннях (далі – Фонд);

– організувати його розслідування, для чого наказом призначити комісію з розслідування.

До складу комісії включаються: керівник (фахівець) служби охорони праці підприємства – голова комісії, керівник структурного підрозділу або головний фахівець, уповноважений трудового колективу з питань охорони праці, інші особи.

Комісія з розслідування зобов'язана протягом трьох днів розслідувати нещасний випадок, скласти акт розслідування нещасного випадку за формою Н-5 у двох примірниках, а також акт за формою Н-1 або за формою НПВ (не пов'язаний з виробництвом) щодо потерпілого в шести примірниках і передати його на затвердження роботодавцеві.

Роботодавець підприємства має розглянути й затвердити акти за формою Н-1 або НТ протягом доби після закінчення розслідування, а для нещасних випадків, які відбулися за межами підприємства, – протягом доби після одержання необхідних матеріалів.

При відмові роботодавця від складання акта за формою Н-1 про нещасний випадок або незгоді роботодавця, потерпілого або особи, що представляє його інтереси, зі змістом актів Н-5, Н-1 (НПВ) питання вирішуються в порядку, передбаченому законодавством про розгляд трудових суперечок.

5.3. Розслідування й оформлення професійних захворювань

Усі вперше виявлені хронічні професійні захворювання й отруєння (далі – профзахворювання) підлягають розслідуванню.

До гострих професійних захворювань і гострих професійних отруєнь належать випадки, що виникли після однократного (протягом не більше однієї робочої зміни) впливу небезпечних факторів, шкідливих речовин. Гострі професійні захворювання викликаються дією хімічних речовин, випромінювання, що іонізує й не іонізує, значним фізичним навантаженням і перевантаженням окремих органів і систем людини.

Гострі професійні отруєння викликаються в основному шкідливими речовинами гостронаправленої дії.

Зв'язок профзахворювання з умовами праці працівника визначається на підставі клінічних даних і санітарно-гігієнічної характеристики умов праці, що складається державною санітарно-епідемічною службою за участю фахівців (представників) підприємства, робочого органу виконавчої дирекції Фонду.

Повідомлення про випадки профзахворювань, їх розслідування та облік

На кожного потерпілого від профзахворювання клініками НДІ, відділеннями профзахворювань ЛПЗ складається повідомлення встановленої форми і протягом 3-х днів після установаження остаточного діагнозу направляється підприємству, виробничі фактори якого викликали профзахворювання, державній санітарно-епідеміологічній службі і ЛПЗ, що обслуговує це підприємство, відповідному робочому органу виконавчої дирекції Фонду.

Роботодавець організовує розслідування причин кожного випадку профзахворювання протягом десяти робочих днів з моменту отримання повідомлення.

Розслідування профзахворювання проводиться комісією в складі представників: відповідної установи державної санітарно-епідемічної служби (голова комісії), ЛПЗ, підприємства, уповноваженого трудового колективу з питань охорони праці, відповідного робочого органу виконавчої дирекції Фонду.

Акт розслідування причин профзахворювань складається комісією з розслідування в шести примірниках протягом 3-х діб після закінчення розслідування та надсилається роботодавцем:

- хворому;
- ЛПЗ, що обслуговує це підприємство;
- робочому органу виконавчої дирекції Фонду;
- відповідній установі державної санітарно-епідемічної служби для аналізу та контролю за здійсненням заходів.

Перший примірник акта розслідування залишається на підприємстві.

Роботодавець зобов'язаний у 5-денний термін після закінчення розслідування причин профзахворювання розглянути його матеріали та видати наказ про здійснення заходів щодо запобігання профзахворювань, а також про притягнення до відповідальності осіб, з вини яких допущені порушення санітарних норм і правил, що призвело до виникнення профзахворювання.

6. ЗАГАЛЬНІ ВИМОГИ ЕЛЕКТРОБЕЗПЕКИ

6.1. Основні причини електротравматизму

Усі випадки ураження людини електричним струмом можливі тільки при замиканні електричного кола через тіло людини при дотику її не менш ніж до двох точок ланцюга, між якими існує напруга.

Основними причинами нещасних випадків при ураженні електричним струмом є:

а) випадковий дотик до струмовідних частин, що перебувають під напругою; це відбувається в основному в результаті помилкових дій працівників при виконанні робіт на струмовідних частинах чи поблизу них, невиконання організаційних і технічних заходів при підготовці робочого місця;

б) поява напруги на металевих частинах обладнання, що в нормальному режимі роботи не перебувають під напругою; напруга виникає в результаті пробоя ізоляції або падіння проводу, що перебуває під напругою, на ці частини;

в) випадкове включення або поява напруги на відключених струмовідних частинах, на яких проводиться робота;

г) виникнення напруги кроку на ділянці землі, де знаходиться людина.

6.2. Дія електричного струму на організм людини

Існують чотири особливості ураження працівника електричним струмом:

- перша – відсутність зовнішніх ознак, що загрожують небезпекою ураження електричним струмом; людина не може побачити, почути, понюхати або якимось інакше завчасно виявити можливість ураження;
- друга – тяжкість електротравм; втрата працездатності, як правило, буває тривалою, можливий смертельний результат;
- третя – струми промислової частоти величиною 10–25 мА можуть викликати інтенсивні судоми м'язів, внаслідок чого відбувається «приковування» до струмовідних частин; людина при цьому не може самостійно звільнитися від дії електричного струму;
- четверта – можливість наступного механічного травмування; наприклад, падіння людини з висоти.

Дія електричного струму на живу тканину носить різнобічний характер. Проходячи через тіло людини, електричний струм надає термічну, електролітичну, механічну (динамічну) та біологічну дію.

Термічна дія проявляється в опіках окремих ділянок тіла, нагріванні до високої температури кровоносних судин, нервів, серця, мозку та інших органів, що викликає їх серйозні функціональні розлади.

Електролітична дія виявляється у розкладанні органічної рідини, в тому числі крові, що супроводжується значними змінами її складу, а також тканини в цілому.

Механічна дія виражається в розшаруванні, розриві та інших подібних ушкодженнях різних тканин організму, в тому числі м'язової тканини, стінок кровоносних судин, судин легеневої тканини в результаті електролітичного ефекту, а також миттєвого утворення пари від перегрітої струмом тканинної рідини і крові.

Біологічна дія виявляється в роздратуванні і збудженні живих тканин організму, а також у порушенні внутрішніх біоелектричних процесів.

У результаті дії електричного струму на організм людини можливі два види електротравм: місцеві і загальні.

При місцевих електротравмах виникають місцеві ушкодження організму: електричні опіки, електричні знаки, металізація шкіри, механічні ушкодження, електроофтальмія – ушкодження райдужних оболонок очей при утворенні електричної дуги.

При загальних електротравмах, так званих електричних ударах, уражається весь організм через порушення нормальної діяльності життєво важливих органів і систем.

6.3. Заходи захисту від ураження електричним струмом

Основними заходами захисту від ураження електричним струмом є:

- а) забезпечення недоступності струмовідних частин, що знаходяться під напругою, для випадкового дотику;
- б) захист людей від ураження електричним струмом при пошкодженні ізоляції, а також при появі напруги на корпусах, кожухах та інших струмовідних частинах електроустаткування;
- в) застосування спеціальних захисних засобів;
- г) організація безпечної експлуатації електроустановок.

Недоступність струмовідних частин електроустановок, що знаходяться під напругою, забезпечується: ізоляцією струмовідних частин, огорожею струмовідних частин, розміщенням струмовідних частин електроустановок на недоступній висоті.

Захист людей від ураження електричним струмом при пошкодженні ізоляції досягається: захисним заземленням, захисним зануленням, захисним відключенням, застосуванням малої напруги, захисним розділенням мережі, подвійною ізоляцією, вирівнюванням потенціалів.

Електрозахисні засоби.

Ізолюючі штанги призначені для оперативної роботи, по-в'язаної з вимірами (перевірка ізоляції і з'єднань на ЛЕП і підстанціях), з установкою деталей розрядників та ін.

Ізолюючі пристрої та прилади призначені для ізоляції людини від заземлених частин (землі) і частин, що мають потенціал, відмінний від потенціалу дроту, при роботах з напругою вище 110 кВ з безпосереднім дотиком до струмовідних частин. До них відносяться: штанги, драбини, тяги, канати та ін.

Ізолюючі кліщі застосовують для операцій із запобіжниками, ізолюючими накладками, перегородками та ін.

Електровимірвальні кліщі призначені для виміру струму, напруги та потужності в електричних ланцюгах без порушення їх цілісності.

Показчики напруги є переносними приладами, призначеними для визначення наявності або відсутності напруги; принцип їхньої роботи заснований на світінні газорозрядної індикаторної лампи при протіканні через неї ємнісного струму.

Діелектричні рукавички використовуються як основний засіб захисту в електроустановках до 1000 В, і як додатковий – в електроустановках понад 1000 В.

Діелектричні боти та калоші захищають працівників від напруги кроку. Застосовуються в закритих і, за відсутності опадів, у відкритих електроустановках.

Діелектричні гумові килимки використовують як додатковий засіб захисту в електроустановках, крім особливо сирих приміщень. При наявності видимих механічних пошкоджень килимки слід відбракувати.

Ізолюючі підставки використовують в сирих приміщеннях і таких, що піддаються забрудненню. Ізолююча підставка складається з настилу, укріпленого на опорних ізоляторах висотою не менше 70 мм.

Переносні заземлення застосовують для захисту людей, що працюють на відключених струмовідних частинах, від помилково підведеної або наведеної напруги. Вони складаються із затисків для приєднання до заземлювального проводу, заземлювального провідника і наконечника або струбцини для приєднання до заземлення або заземленим конструкціям.

Огороджувальні пристрої (щити) застосовують для захисту працівників від випадкового наближення на небезпечну відстань до струмовідних частин, що знаходяться під напругою, а також для перегородження входу сторонніх осіб на ділянку робіт.

Діелектричні ковпаки надягають на ножі однополюсних роз'єднувачів для запобігання їх увімкненню.

Основними організаційними заходами, які забезпечують безпеку робіт в електроустановках, є: затвердження переліку робіт, що виконуються за нарядами, розпорядженнями і в порядку поточної експлуатації; встановлення порядку підготовки робочих місць; допуск до робіт; нагляд під час ведення робіт; переведення на інше робоче місце; оформлення перерв у роботі та її закінчення.

До технічних заходів, які забезпечують безпеку робіт в електроустановках, належать: підготовка робочого місця; відключення (зняття) напруги; вивішування плакатів безпеки; огороження робочого місця; перевірка відсутності напруги; установка заземлень.

7. ПОЖЕЖНА БЕЗПЕКА

7.1. Основні причини виникнення пожеж

Пожежа – це неконтрольований процес горіння, що створює загрозу життю та здоров'ю людей, навколишньому середовищу, призводить до матеріальних збитків.

Однчасна поява в просторі трьох чинників – горючої речовини, окислювача й джерела запалювання – може призвести до виникнення пожежі.

На багатьох виробництвах є горючі речовини в атмосфері окислювача (повітря), і джерело тепла (запалення) є єдиним фактором, який слід усунути з метою попередження пожежі.

Виробничими джерелами запалювання можуть бути: відкритий вогонь, розжарені продукти горіння та нагріті ними поверхні, тепловий прояв електричної енергії, механічної енергії, хімічних реакцій, сонячної та ядерної енергії та інші джерела запалювання.

Відкритий вогонь. На промислових підприємствах відкритий вогонь застосовується в більшості випадків за умовами технологічного процесу: вогневі печі та топки, факели для спалювання газів, паяльні лампи, газові різачки та ін. Відкритий вогонь має достатню температуру, щоб викликати горіння майже всіх видів горючих речовин. Тому основною мірою захисту від відкритого вогню є ізолювання від нього горючих речовин. Серйозну пожежну небезпеку становить вихід горючих газів через пошкоджені кладки топко, димових каналів і при проходженні вихлипних труб.

Виробничим джерелом запалювання є також іскри, що виникають при роботі топко і двигунів. До джерел відкритого вогню належить і полум'я сірників, необережне поводження з якими може призвести до пожежі. Необережне поводження з вогнем є домінуючою причиною пожеж в Україні.

Тепловий прояв електричної енергії. Велика кількість пожеж на промислових підприємствах виникає внаслідок несправностей та порушень правил експлуатації електротехнічних приладів та обладнання. У більшості випадків пожежі виникають внаслідок коротких замикань в електричних мережах, перегріву й займання речовин і матеріалів, розташованих в безпосередній близькості від електрообладнання, струмових навантажень проводів та електричних машин, великих перехідних опорів та ін.

Коротке замикання. При короткому замиканні внаслідок невеликого опору виникає з'єднання різнополярних провідників, що знаходяться під напругою. При короткому замиканні може виникнути електрична дуга, іскри, виділятися значна кількість тепла, що призводить до займання ізоляції, плавки провідників або деталей електричних машин і розбрикування часток розплавленого металу.

Перевантаження. У процесі експлуатації електричних мереж, машин та апаратів частина електричної енергії перетворюється в теплову. Порушення нормальних умов експлуатації електричних мереж, машин й агрегатів може призвести до збільшення кількості тепла, що виділяється. При підвищенні температури в металах струмовідних жил значно прискорюється процес окислення, що може викликати руйнування контакту. Ще більш небезпечним є перегрів проводів, які мають горючу ізоляцію. У результаті може виникнути пожежа, а у вибухонебезпечному середовищі – вибух.

Перехідний опір. Перехідним опором називається опір, що існує в місцях переходу струму з одного провідника в інший. Причиною пожежі може стати перехідний опір, що виникає в місцях з'єднання проводів, контактних машин та ін. У цих місцях виділяється значна кількість тепла, здатного призвести до загоряння ізоляції, а також горючих речовин, що знаходяться поруч.

Статична й атмосферна електрика. Під час транспортування рідини, газів, у процесах механічної дії на матеріали й речовини, які є діелектриками, у пилу можуть виникати розряди статичної електрики. Іскрові розряди статичної електрики здатні запалити паро-, газо- і пилоповітряні суміші.

Блискавка – це електричний розряд в атмосфері між зарядженою хмарою та землею або між різнойменно зарядженими частинками хмари.

Блискавка може вражати будови й обладнання безпосередньо. При прямому ударі блискавки можуть виникати пожежі, вибухи, механічні руйнування, перенапруження на проводах електричних мереж.

Блискавка здатна проплавляти металеві поверхні, перегрівати внутрішні стінки зовнішнього вибухонебезпечного обладнання або запалювати вибухонебезпечні суміші парів і газів. До такого обладнання належать металеві і залізобетонні резервуари для зберігання нафтопродуктів, зріджених горючих газів, апарати нафтопереробної та хімічної промисловості.

Блискавка здатна надавати вторинну дію, яка пояснюється електростатичною та електромагнітною індукцією. Індукційна й електромагнітна дія атмосферної електрики сприяє виникненню значних електричних потенціалів на промисловому обладнанні, трубопроводах, будівельних конструкціях. Відсутність або несправність систем заземлення може призвести до утворення небезпечних іскрових розрядів.

7.2. Вивчення правил пожежної безпеки

Усі працівники при прийомі на роботу і за місцем роботи мають проходити інструктажі з питань пожежної безпеки (вступний, первинний, повторний, позачерговий і цільовий).

Особи, які приймаються на роботу, пов'язану з підвищеною пожежною небезпекою, мають до початку виконання роботи пройти спеціальне навчання (пожежно-технічний мінімум). Ці особи також мають раз на рік проходити перевірку знань відповідних актів з пожежної безпеки.

Посадові особи до початку виконання своїх обов'язків періодично, раз на 3 роки, мають проходити навчання й перевірку знань з питань пожежної безпеки.

Допуск до роботи осіб, які не пройшли навчання, протипожежних інструктажів та перевірку знань з питань пожежної безпеки, забороняється.

7.3. Забезпечення пожежної безпеки на території

Територія підприємства характеризується наявністю горючих відходів виробництва, горючої сировини й готової продукції. На території розміщуються колії й дороги для руху транспорту, теплові, каналізаційні та інші комунікації. Пожежі, що відбуваються на території підприємств, можуть охопити великі площі, швидко поширюватися під дією вітру, проникати всередину будівель і споруд.

Для запобігання пожеж на території підприємства слід дотримуватися вимог пожежної безпеки.

Шляхи, проїзди до будівель і споруд, під'їзди до джерел водопостачання, доступ до стаціонарних пожежних драбин, первинних засобів пожежогасіння

(пожежних щитів, бочок з водою, ящиків з піском та ін.) мають бути завжди вільними, перебувати в справному стані, взимку очищатися від снігу та льоду.

На території підприємства заборонено влаштовувати звалища з горючих відходів. Їх необхідно вчасно вивозити й утилізувати.

На території об'єктів для паління мають бути виділені й обладнані спеціальні місця, які позначаються написом «Місце для паління» і забезпечуються урнами з негорючих матеріалів.

Розводити багаття, спалювати відходи, тару, викидати непогашене вугілля й попіл на відстані менше 15 м від будівель і споруд, а також у межах, установлених будівельними нормами протипожежних розривів, не дозволяється.

7.4. Дотримання вимог пожежної безпеки у виробничих будівлях, приміщеннях, спорудах

Найчастіше пожежі виникають у виробничих будівлях, матеріальних складах, а також у допоміжних приміщеннях і спорудах. Швидкому розвитку пожеж у таких випадках сприяють: велика площа й висота будівель; наявність різних технологічних процесів; можливий розлив ЛЗР і вибухи газо-, паро- і пилоповітряних сумішей тощо. Ці ж умови значно ускладнюють і гасіння пожеж.

Тому особливе значення має дотримання вимог пожежної безпеки у виробничих будівлях, спорудах та приміщеннях.

Усі будівлі, приміщення та споруди мають своєчасно очищатися від горючого сміття, відходів виробництва та постійно утримуватися в чистоті.

У будівлях, приміщеннях, спорудах забороняється:

- прибирати приміщення й прати одяг із застосуванням бензину, гасу та інших ЛЗР та ГР, а також відігрівати замерзлі труби паяльними лампами та іншими засобами із застосуванням відкритого вогню;
- розкидати й залишати неприбраними промаслені обтиральні матеріали;
- палити в не відведених для цього місцях. Спецодяг робітників, які працюють з лаками, фарбами та іншими ЛЗР та ГР, має своєчасно пратися та ремонтуватися, зберігатися в розвішеному вигляді в спеціально відведених для цього приміщеннях.

Протипожежні засоби, пристрої та системи необхідно своєчасно перевіряти й завжди тримати в справному стані.

У складських приміщеннях не дозволяється:

- зберігання продукції навалом та впритул до приладів і труб опалення;
- стоянка та ремонт вантажно-розвантажувальних і транспортних засобів;
- експлуатація газових плит, печей, побутових електронагрівальних приладів;
- установка чергового освітлення, встановлення прожекторів освітлення безпосередньо на дахах складів;
- зберігання аерозольних упаковок в одному приміщенні з окислювачами, горючими газами, ЛЗР та ГР;

- зберігання кислот у місцях, де можливий їх контакт з соломною, деревиною та іншими речовинами органічного походження;
- зберігання рослинних масел разом з іншими будь-якими горючими матеріалами.

7.5. Первинні засоби пожежогасіння

Первинні засоби пожежогасіння призначені для ліквідації великих осередків пожеж, а також для гасіння пожеж у початковій стадії їх розвитку силами персоналу підприємства до моменту прибуття штатних підрозділів пожежної команди.

На підприємствах застосовують такі види первинних засобів пожежогасіння:

Вогнегасники.

Протипожежний інвентар: ящики з піском, бочки з водою, покривала з негорючого теплоізоляційного полотна, цупка тканина, пожежні відра, лопати.

Пожежні інструменти: лопати, багри, сокири, гаки, пили та інше.

Пожежний інвентар разом з пожежним інструментом і вогнегасниками може розміщуватися на спеціальних пожежних щитах (стендах). Комплект засобів пожежогасіння на пожежному щиті включає в себе: вогнегасники – 3 шт., ящик з піском не менше 0,1 м³; покривало з негорючого теплоізоляційного матеріалу або повсті, розміром 2 м × 2 м; дві лопати, два лопати, дві сокири й три гаки. Бочки з водою встановлюються у виробничих, складських та інших будівлях і спорудах при відсутності внутрішнього протипожежного водогону та за наявності горючих матеріалів.

Залежно від типу вогнегасних речовин, що входять до складу вогнегасників, останні бувають: вуглекислотні, порошкові, хладонові й комбіновані.

Вогнегасники розміщуються в легкодоступних місцях, де виключені попадання прямих сонячних променів і безпосередній вплив опалювальних і нагрівальних приладів.

Вогнегасники навішуються на вертикальні конструкції на висоті не більше 1,5 м від рівня підлоги до нижнього краю вогнегасника, а біля дверей – на відстані, достатній для її повного відкривання. Вогнегасники можуть розміщуватися також в пожежних шафах разом з пожежними кранами, у спеціальних тумбах, на пожежних щитах.

Вогнегасники, розміщені за межами приміщень або в неопалюваних приміщеннях, не придатні до експлуатації в умовах негативних температур, їх потрібно знімати на час холодів. У таких випадках на пожежних щитах розміщується інформація про місце знаходження найближчих вогнегасників.

Вогнегасники, наявні на транспортних засобах, необхідно комплектувати спеціальними кронштейнами для надійного кріплення й швидкого зняття.

Вогнегасники застосовують для гасіння пожеж різних класів: клас А – горіння твердих речовин; В – горіння рідких речовин; З – горіння газоподібних речовин; Д – горіння металів.

Загальний принцип роботи вогнегасників полягає в створенні в корпусі надлишкового тиску, під дією якого вогнегасна речовина подається на осередок пожежі.

При застосуванні всіх типів вогнегасників необхідно дотримуватися загальних правил безпеки:

- при виявленні пожежі подати сигнал пожежної тривоги й оповістити пожежну охорону;
- не проходити повз пожежі в пошуках вогнегасника, оскільки тупикове приміщення може виявитися для вас пасткою;
- при гасінні електрообладнання, що знаходиться під напругою, необхідно, щоб відстань від електроустаткування до насадки (розтруба) вогнегасника була не менше 1 м;
- гасіння слід проводити з навітряного боку;
- залишати вільним шлях евакуації;
- при невдалому гасінні негайно залишити приміщення й очікувати допомоги;
- при гасінні одночасно кількома вогнегасниками не спрямовувати струмені вогнегасної речовини назустріч один одному;
- після закінчення гасіння відходити необхідно обличчям до осередка пожежі;
- при наявності запасного вогнегасника зробити обробку нагрітих поверхонь з метою попередження повторного займання.

7.6. Дії персоналу підприємства в разі пожежі

При виявленні пожежі або її ознак (запах диму, полум'я або його відблиски) слід негайно сповістити про це пожежну охорону. При цьому необхідно назвати точну адресу об'єкта, кількість поверхів у будинку, місце виникнення пожежі, наявність людей, а також повідомити своє прізвище.

Після виклику пожежної охорони потрібно задіяти об'єктову систему оповіщення про пожежу, плани ліквідації аварій та евакуації людей. Одночасно здійснюється збір за сигналом тривоги об'єктової пожежної команди (добровільної пожежної дружини).

Посадові особи, що прибувають до місця пожежі згідно з планом ліквідації аварій, мають:

- перевірити, чи викликана пожежна охорона, ще раз зв'язавшись з нею безпосередньо;
- негайно організувати спасіння та евакуацію людей;

- організувати евакуацію матеріальних цінностей;
- вивести за межі небезпечної зони всіх працівників, не пов'язаних з гасінням пожежі;
- забезпечити охорону місця події;
- організувати гасіння осередків пожежі за допомогою всіх наявних засобів пожежогасіння;
- відключити виробниче обладнання, вентиляцію, електропостачання;
- терміново припинити роботи в будівлі, на виробничому обладнанні (якщо це не викличе загрози виникнення аварійної ситуації додатково);
- забезпечити дотримання безпеки особами, які беруть участь у гасінні пожежі;
- зустріти підрозділ пожежної охорони, передати необхідну інформацію, вказати найкоротший шлях під'їзду до осередку пожежі та до джерел водопостачання.

Після прибуття першого пожежного підрозділу все керівництво гасінням пожежі переходить до його керівника. Адміністрація й технічний персонал підприємства зобов'язані консультувати керівника гасіння пожежі про конструктивні й технологічні особливості об'єкта, надавати всебічну допомогу, виконувати його вказівки.

8. НАДАННЯ ПЕРШОЇ ДОПОМОГИ ПОТЕРПІЛИМ ПРИ НЕЩАСНИХ ВИПАДКАХ

8.1. Загальні положення

Перша допомога – це комплекс заходів, спрямованих на відновлення або збереження життя й здоров'я потерпілих, здійснюваних не медичними працівниками (взаємодопомога) або самим потерпілим (самопомога). Одним з найважливіших положень надання першої допомоги є її терміновість: чим швидше вона надана, тим більше надії на сприятливий результат. Тому таку допомогу вчасно може й має надати той, хто знаходиться поруч з потерпілим.

Той, хто надає допомогу, повинен знати:

- основні ознаки порушення життєво важливих функцій організму людини;
- загальні принципи надання першої допомоги та її прийоми щодо характеру отриманого потерпілим ушкодження;
- основні способи перенесення та евакуації потерпілих.

Той, хто надає допомогу, повинен уміти:

- оцінювати стан потерпілого й визначати, якої допомоги в першу чергу він потребує;
- забезпечувати вільну прохідність верхніх дихальних шляхів;
- виконувати штучне дихання «з рота в рот» («з рота в ніс»), закритий масаж серця й оцінювати їх ефективність;

- тимчасово зупиняти кровотечу шляхом накладення джгута, пов'язки, що здавлює, пальцевого притиснення судини;
- накладати пов'язку при ушкодженні (пораненні, опіку, обмороженні, забитті):
  - іммобілізувати ушкоджену частину тіла при переломі кісток, важкому забитті, термічному ураженні;
  - надавати допомогу при тепловому та сонячному ударах, утопленні, гострому отруєнні, блюванні, несвідомому стані;
  - використовувати підручні засоби при перенесенні, навантаженні й транспортуванні потерпілих;
  - визначати доцільність вивезення потерпілого машиною «швидкої допомоги» чи попутним транспортом;
  - користуватися аптечкою першої допомоги.

Послідовність надання першої допомоги.

Усунути вплив на організм небезпечних або шкідливих факторів, що загрожують здоров'ю та життю потерпілого (звільнити від дії електричного струму, винести із зараженої зони, погасити палаючий одяг, витягти з води тощо).

Визначити характер і тяжкість травми, найбільшу загрозу для життя потерпілого й послідовність заходів щодо його порятунку.

Виконати необхідні заходи щодо врятування потерпілого в порядку терміновості (відновити прохідність дихальних шляхів, провести штучне дихання, зовнішній масаж серця, зупинити кровотечу, іммобілізувати місце перелому, накласти пов'язку та ін.).

Підтримати основні життєві функції потерпілого до прибуття медичного працівника.

Викликати швидку медичну допомогу або лікаря, або вжити заходів для транспортування потерпілого до найближчого лікувального закладу.

Заняття з надання першої долікарської медичної допомоги мають проводитися компетентними особами з медичного персоналу або інженерами з охорони праці, що пройшли спеціальну підготовку та мають право навчати персонал підприємства. Відповідальність за організацію навчання несе роботодавець підприємства.

У місцях постійної роботи виробничого персоналу мають бути:

- аптечка з необхідним набором засобів для надання першої допомоги:

Медикаменти й медичні засоби	Призначення	Кількість
1	2	3
Індивідуальні асептичні пакети для перев'язок	Для накладання пов'язок	5 шт.
Бинти	Те ж	5 шт.

Вата	Те ж	5 пачек по 50 г
Ватно-марлевий бинт	Для бинтування при переломах	3 шт.
Джгут	Для зупинки кровотечі	1 шт.
Шини	Для іммобілізації кінцівок при переломах і вивихах	3 – 4 шт.
Склянка	Для прийому ліків, промивання очей і шлунка, приготування розчинів	1 шт.

Продовження таблиці

Чайна ложка	Для приготування розчинів	1 шт.
Йодна настойка	Для обробки ран, свіжих саден, подряпин на шкірі тощо	1 флакон (25 мл)
Нашатирний спирт	Для використання при непритомних станах	1 флакон (30 мл)
Борна кислота	Для приготування розчинів для промивання очей і шкіри, полоскання рота при опіках лугами, для примочок на очах при опіку їх вольтовою дугою	1 пакет (25 г)
Сода питна	Для приготування розчинів для промивання очей і шкіри, полоскання рота при опіках кислотою	1 пакет (25 г)
Розчин перекису водню	Для зупинки кровотечі з носа, промивання ран	1 флакон (50 мл)
Настойка валеріани	Для заспокоєння нервової системи	1 флакон (30 мл)
Нітрогліцерин	Для прийому при сильних болях у ділянці серця	1 тубик
Гумовий пузир для льоду	Для охолодження ушкодженого місця при ударах, вивихах і переломах	1 шт.

– плакати, на яких вказані правила надання першої допомоги, виконання штучного дихання й зовнішнього масажу серця. Плакати мають бути вивішені на видних місцях.

Для правильної організації першої допомоги мають виконуватися такі умови:

– на кожному підприємстві, ділянці, у цеху мають бути призначені особи, відповідальні за утримання, зберігання й систематичні поповнення аптечок і сумок першої допомоги. На цих же осіб має покладатися відповідальність за передачу аптечок і сумок по зміні з відміткою в спеціальному журналі;

– допомога потерпілому, яка надається не медичними працівниками, не має замінювати допомогу з боку медичного персоналу.

8.2. Звільнення від дії електричного струму

При ураженні електричним струмом необхідно якомога швидше звільнити потерпілого від дії струму, оскільки від тривалості цієї дії залежить важкість електротравми.

Дотик до струмоведучих частин, що знаходяться під напругою, викликає в більшості випадків мимовільне скорочення м'язів і загальне збудження, яке може призвести до порушення та навіть повного припинення діяльності органів дихання й кровообігу. Якщо потерпілий тримає провід руками, його пальці так сильно стискаються, що вивільнити провід з його рук стає неможливим. Тому першою дією має бути негайне відключення тієї частини

електроустановки, до якої торкається потерпілий. Відключення проводиться за допомогою вимикачів, рубильника (мал. 1), а також шляхом зняття або викручування запобіжників (пробок), роз'єму штепсельного з'єднання.

У всіх випадках той, хто надає допомогу, не повинен торкатися до потерпілого без належних заходів обережності, оскільки це небезпечно для життя. Він повинен стежити й за тим, щоб самому не опинитися в контакті зі струмоведучою частиною та під напругою кроку.

Напруга до 1000 В.

Для вивільнення потерпілого від струмоведучих частин або проводу напругою до 1000 В слід скористатися канатом, палицею, дошкою чи будь-яким іншим сухим предметом, що не проводить електричний струм (мал. 2).

Можна також відтягнути його за одяг (якщо він сухий і відстає від тіла), наприклад, за поли піджака або пальто, за комір, уникаючи при цьому дотику до оточуючих металевих предметів і частин тіла потерпілого (мал. 3, 4).

Відтягаючи потерпілого за ноги, не можна торкатися його взуття або одягу без ізоляції своїх рук, оскільки взуття та одяг можуть бути провідниками електричного струму.

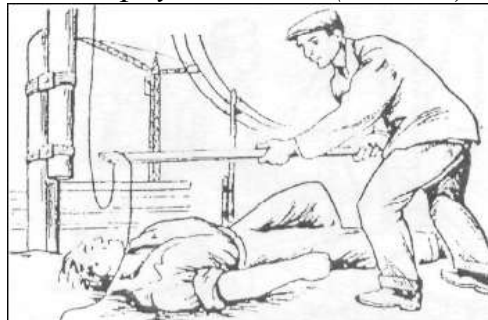
Для ізоляції рук той, хто надає допомогу, особливо якщо йому необхідно торкнутися тіла потерпілого, повинен одягнути діелектричні рукавички. Можна також ізолювати себе, ставши на гумовий килимок, суху дошку або будь-яку підстилку, що не проводить електричний струм.

Якщо електричний струм проходить в землю через потерпілого й він судорожно стискає в руці один зі струмоведучих елементів (наприклад, провід), слід перервати струм, відділивши потерпілого від землі (підсунути під нього суху дошку або відтягнути ноги від землі мотузкою, або відтягнути за одяг), дотримуючись при цьому вказаних вище заходів обережності. Можна також перерубати проводи сокирою із сухою дерев'яною ручкою (мал. 5), або перекусити їх інструментом з ізолюваною рукояткою (кусачками, пасатижами та ін.). Перерубати або перекушувати проводи необхідно пофазно, тобто кожен провід окремо, при цьому рекомендується по можливості стояти на сухих дошках, дерев'яних сходах та ін.

ШВИДКЕ ВІДКЛЮЧЕННЯ

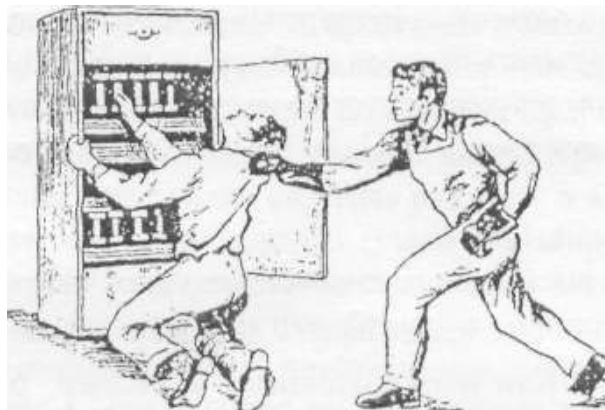
Мал. 1. Звільнення потерпілого від дії струму шляхом відключення електроустановки (плакат)

Мал. 2. Звільнення потерпілого від дії струму в електроустановках до 1000 В відкиданням проводу дошкою

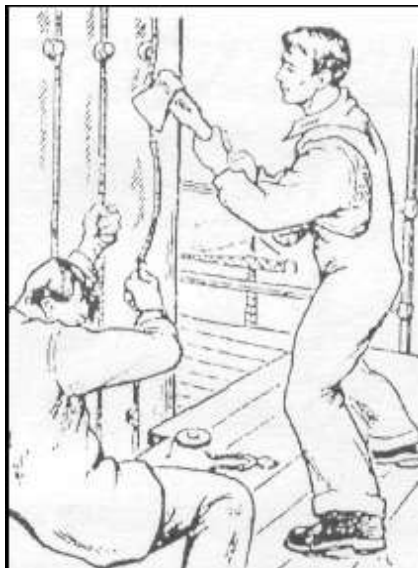

Мал. 3. Звільнення потерпілого від дії струму в установках до 1000 В відтягуванням за сухий одяг

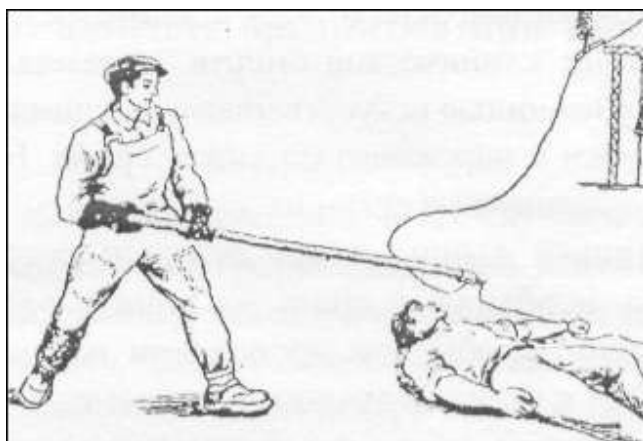

Мал. 4. Відділення потерпілого від струмоведучої частини, що знаходиться під напругою до 1000 В

Мал. 5. Звільнення потерпілого від дії струму до 1000 В перерубуванням проводів сокирою

Мал. 6. Звільнення потерпілого від дії струму в установках понад 1000 В відкиданням проводу ізолюючою штангою

8.3. Перша допомога потерпілому від електричного струму

Після звільнення потерпілого від дії електричного струму необхідно оцінити його стан. Ознаки, за якими можна швидко визначити стан потерпілого, наступні:

- свідомість: ясна, відсутня, порушена (потерпілий загальмований, збуджений);
- колір шкірних покривів і видимих слизових (губ, очей): рожевий, синюшний, блідий;

– дихання: нормальне, відсутнє, порушене (неправильне, поверхнєве, хрипить);

– пульс на сонних артеріях: добре визначається (ритм правильний або неправильний), погано визначається, відсутній;

– зіниці: вузькі, широкі. Колір шкірних покривів та наявність дихання (з підйому й опускання грудної клітини) оцінюють візуально.

Пульс на сонній артерії промацують подушечками другого, третього й четвертого пальців руки, розташовуючи їх вздовж шиї між кадиком (адамово яблуко) і кивальним м'язом, злегка притискаючи до хребта.

Ширину зіниць при закритих очах визначають наступним чином: подушечки вказівних пальців кладуть на верхнє віко обох очей і, злегка придавлюючи їх до очного яблука, піднімають вгору. При цьому очна щілина відкривається й на білому тлі видно округлу райдужку, а в центрі її округлої форми – чорні зіниці, стан яких (вузькі або широкі) оцінюють за тим, яку площу райдужки вони займають.

Як правило, ступінь порушення свідомості, колір шкірних покривів і стан дихання можна оцінювати одночасно з промацуванням пульсу, що забирає не більше 1 хв. Огляд зіниць вдасться провести за кілька секунд.

Якщо у постраждалого відсутні свідомість, дихання, пульс, шкірний покрив синюшний, а зіниці широкі (0,5 см в діаметрі), можна вважати, що він знаходиться в стані клінічної смерті, потрібно негайно приступати до оживлення організму за допомогою штучного дихання за способом «з рота в рот» чи «з рота в ніс» і зовнішнього масажу серця. Не слід роздягати потерпілого, втрачаючи дорогоцінні секунди.

Якщо потерпілий дихає дуже рідко й судорожно, але в нього прощупується пульс, необхідно відразу ж почати робити штучне дихання. Не обов'язково, щоб при проведенні штучного дихання потерпілий знаходився в горизонтальному положенні.

Приступивши до надання першої допомоги, потрібно подбати про виклик лікаря або швидкої медичної допомоги.

Якщо потерпілий у свідомості, хоча до цього був у непритомності або перебував у несвідомому стані, але збереглося стійке дихання й пульс, його слід покласти на підстилку, розстебнути одяг, що стискає дихання, створити приток свіжого повітря, зігріти тіло (якщо холодно), забезпечити прохолоду (якщо жарко), створити повний спокій, безперервно спостерігаючи за пульсом і диханням, усунути сторонніх людей.

Якщо потерпілий знаходиться в несвідомому стані, необхідно спостерігати за його диханням та в разі порушення дихання через западання язика висунути нижню щелепу вперед, взявшись пальцями за її кути, підтримувати її в такому положенні, поки не припиниться западання язика.

При виникненні в потерпілого блювання необхідно повернути його голову й плечі наліво для видалення блювотних мас.

Ні в якому разі не можна дозволяти потерпілому рухатися, а тим більше продовжувати роботу, оскільки відсутність видимих важких пошкоджень від електричного струму або інших причин (падіння та ін.) ще не виключає можливості подальшого погіршення його стану. Тільки лікар може вирішити питання про стан здоров'я потерпілого.

Переносити потерпілого до іншого місця слід лише в тих випадках, коли йому або особі, що надає допомогу, продовжує загрозувати небезпека, або коли надання допомоги на місці неможливо (наприклад, на опорі).

При ураженні блискавкою надається така ж допомога, як і при ураженні електричним струмом.

У разі неможливості виклику лікаря на місце події необхідно забезпечити транспортування потерпілого до найближчого лікувального закладу. Перевозити потерпілого можна тільки при задовільному диханні й стійкому пульсі. Якщо стан потерпілого не дозволяє його транспортувати, необхідно продовжувати надавати допомогу.

8.4. Способи реанімації організму при клінічній смерті

Штучне дихання.

Штучне дихання проводиться в тих випадках, коли потерпілий не дихає або дихає дуже погано (рідко, судорожно, як би з хлипанням), а також його дихання постійно погіршується, незалежно від того, чим це викликано: ураженням електрострумом, отруєнням, утопленням тощо.

Найбільш ефективним способом штучного дихання є спосіб «з рота в рот» чи «з рота в ніс», тому що при цьому забезпечується надходження достатнього обсягу повітря в легені потерпілого. Спосіб «з рота в рот» чи «з рота в ніс» відноситься до способів штучного дихання за методом вдування, при якому повітря насильно подається в дихальні шляхи потерпілого. Встановлено, що повітря, яке видихається людиною, фізіологічно придатне для дихання потерпілого протягом тривалого часу. Вдування повітря можна проводити через марлю, хустку, спеціальне пристосування – «повітровідвідна трубка». Цей спосіб штучного дихання дозволяє легко контролювати надходження повітря в легені потерпілого за розширенням грудної клітини після вдування й подальшого спадання її в результаті пасивного видиху.

Для проведення штучного дихання потерпілого слід покласти на спину, розстебнути одяг.

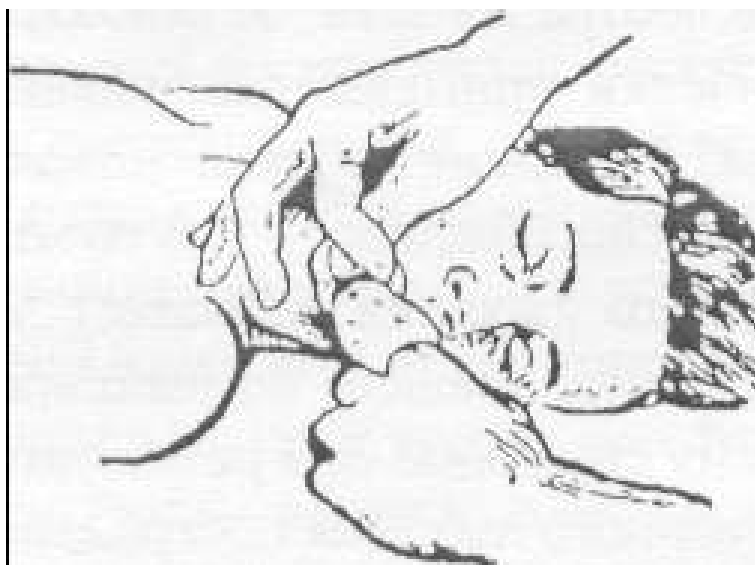
Перш ніж розпочати штучне дихання, необхідно в першу чергу забезпечити прохідність верхніх дихальних шляхів, які в положенні на спині при несвідомому стані завжди закриті запалим язиком. Крім того, у порожнині рота можуть бути

чужорідні речовини (блювотні маси, слиз, протези, пісок або трава та ін.), які необхідно видалити пальцем, загорнутим хусткою (тканиною) або бинтом (мал. 7). Після цього людина, що надає допомогу, розташовується збоку від голови потерпілого, одну руку підсовує під шию потерпілому, а долонею іншої руки надавлює на його чоло, максимально закидаючи голову (мал. 8). При цьому корінь язика піднімається та звільняє вхід у гортань, а рот потерпілого відкривається. Той, хто надає допомогу, нахилиється до обличчя потерпілого, робить глибокий вдих відкритим ротом, повністю щільно охоплює губами відкритий рот потерпілого й здійснює енергійний видих, з деяким зусиллям вдихаючи повітря в його рот: одночасно він закриває ніс потерпілого щокою чи пальцями руки, що перебуває на лобі (мал. 9). При цьому обов'язково треба спостерігати за грудною кліткою потерпілого, яка піднімається. Як тільки грудна клітка піднялася, нагнітання повітря призупиняють, той, хто надає допомогу, повертає обличчя вбік, відбувається пасивний видих у потерпілого.

Якщо у потерпілого добре визначається пульс і необхідне тільки штучне дихання, то інтервал між штучними вдихами має становити 5 сек. (12 дихальних циклів на хвилину).

Крім розширення грудної клітки, хорошим показником ефективності штучного дихання може служити поява рожевості шкірних покривів і слизових, а також вихід хворого з несвідомого стану й поява в нього самостійного дихання.

При проведенні штучного дихання той, хто надає допомогу, повинен стежити за тим, щоб повітря не потрапляло в шлунок потерпілого. При попаданні повітря в шлунок, про що свідчить здуття живота «під ложечкою», потрібно обережно натиснути долонею на живіт між грудиною і пупком. При цьому може виникнути блювота. Тоді необхідно повернути голову й плечі потерпілого набік, щоб очистити його рот і глотку.

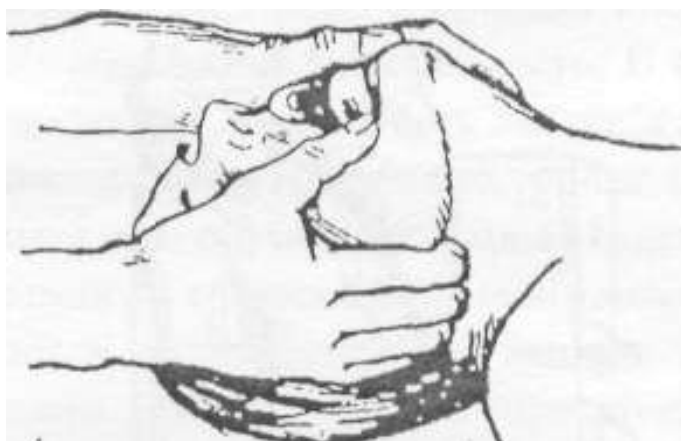

Мал. 7. Положення голови потерпілого при проведенні штучного дихання

Мал. 8. Проведення штучного дихання за способом «з рота в рот»

Якщо після вдування повітря грудна клітка не розправляється, необхідно висунути нижню щелепу потерпілого вперед. Для цього чотирма пальцями обох рук захоплюють нижню щелепу ззаду за кути та, впираючись великими пальцями в її край нижче кутів рота, відтягують і висувають щелепу вперед так, щоб нижні зуби стояли попереду верхніх. Якщо щелепи потерпілого щільно стиснуті й відкрити рот не вдається, потрібно проводити штучне дихання «з рота в ніс» (мал. 10).

Мал. 9. Висунення нижньої щелепи двома руками

Мал. 10. Проведення штучного дихання за способом «з рота в ніс»

Мал. 11. Проведення штучного дихання на робочому місці в положенні постраждалого сидячи

Мал. 12. Проведення штучного дихання на робочому місці у вертикальному положенні потерпілого

При відсутності самостійного дихання й наявності пульсу штучне дихання можна виконувати й у положенні сидячи або вертикальному, якщо нещасний випадок стався в колісці, на опорі або на щоглі (мал. 11 і 12). При цьому як можна більше закидають голову потерпілого або висувають вперед нижню щелепу.

Припиняють штучне дихання після відновлення в потерпілого достатньо глибокого й ритмічного самостійного дихання.

У разі відсутності не тільки дихання, але й пульсу на сонній артерії роблять поспіль два штучних вдихання та приступають до зовнішнього масажу серця.

Зовнішній масаж серця

При ураженні електричним струмом може не тільки наступити зупинка дихання, але й припинитися кровообіг, коли серце не забезпечує циркуляцію крові судинами. У цьому випадку одного штучного дихання в наданні допомоги недостатньо: оскільки кисень з легень не може переноситися кров'ю до інших органів і тканин, необхідно відновити кровообіг штучним шляхом.

Серце в людини розташоване в грудній клітці між грудиною й хребтом. Грудина – рухома плоска кістка. У положенні людини на спині (на твердій поверхні) хребет є жорсткою нерухомою основою. Якщо надавлювати на грудину, то серце буде стискатися між грудиною й хребтом та з його порожнин кров буде витискатися в судини. Якщо надавлювати на грудину штовхоподібними рухами, то кров буде виштовхуватися з порожнин серця майже так само, як це відбувається при його природному скороченні. Таким чином, при поєднанні штучного дихання із зовнішнім масажем серця імітуються функції дихання й кровообігу.

Комплекс цих заходів називається реанімацією, а заходи – реанімаційними.

Показанням до проведення реанімаційних заходів є зупинка серцевої діяльності, для якої характерне поєднання наступних ознак:

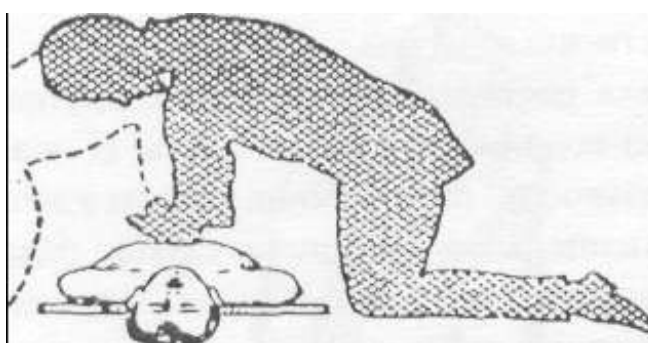
- поява блідості або синюшності шкірних покривів;
- втрата свідомості;
- відсутність пульсу на сонних артеріях;
- припинення дихання або судорожні неправильні вдихи.

При зупинці серця, не втрачаючи ні секунди, потерпілого треба укласти на рівну тверду поверхню (ніяких валиків під плечі та шию підкладати не можна). Якщо допомогу надає одна людина, вона розташовується збоку від потерпілого і, нахилившись, робить два швидких енергійних вдихання (за способом «з рота в рот» чи «з рота в ніс»), потім піднімається, залишаючись на цьому ж боці від потерпілого, долоню однієї руки кладе на нижню половину грудини (відступивши на два пальці вище від її нижнього краю), а пальці піднімає (мал.13–16). Долоню другої руки вона

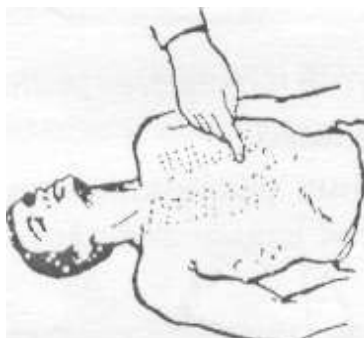
кладає поверх першої впоперек або вздовж і натискає, допомагаючи нахилом свого корпусу. Руки при натисненні мають бути випрямлені в ліктьових суглобах.

Натискання слід виконувати швидкими поштовхами, так, щоб зміщувати грудину на 4–5 см, тривалість натискання – не більше 0,5 с. Інтервал між окремими натисканнями – 0,5 с. У паузах руки з грудини не знімають, пальці залишаються прямими, руки повністю випрямлені в ліктьових суглобах.

Якщо реанімацію проводить одна людина, то на кожні два вдювання вона здійснює 15 натискань на грудину. За 1 хвилину необхідно зробити не менше 60 натискань та 12 вдювань, тобто виконати 72 маніпуляції, тому темп реанімаційних заходів має бути високим.

Мал. 13. Положення особи, яка надає допомогу при проведенні зовнішнього масажу серця

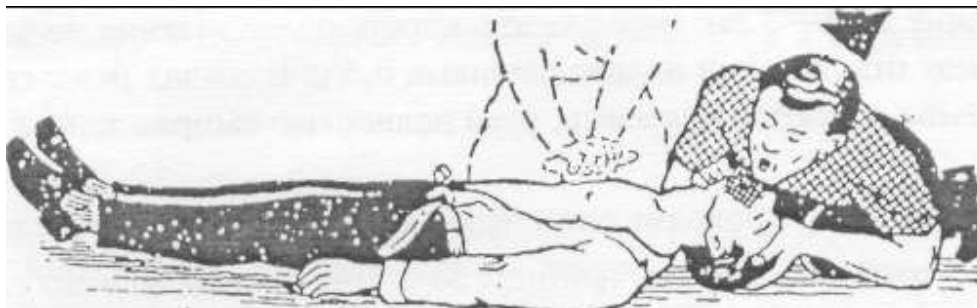

Мал. 14. Місце розташування рук при проведенні зовнішнього масажу серця

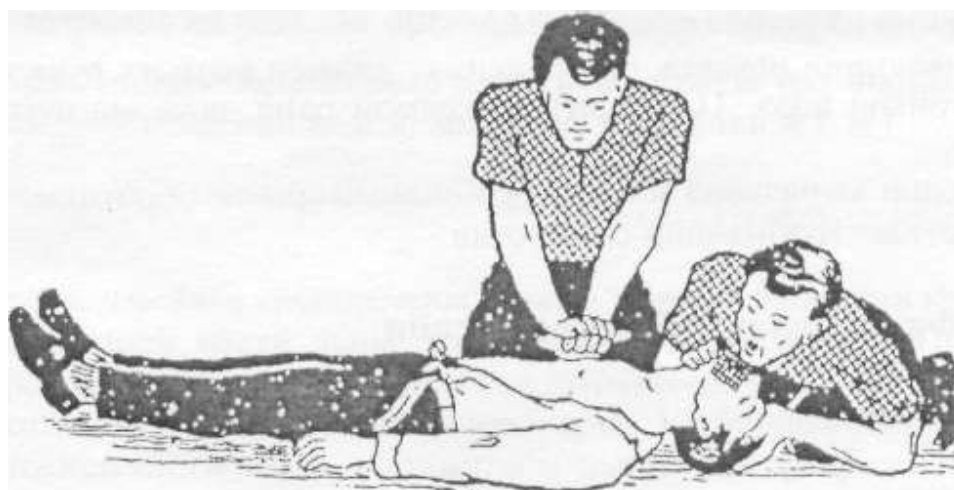

Мал. 15. Правильне положення рук при проведенні зовнішнього масажу серця й визначення пульсу на сонній артерії (пунктир)

Мал. 16. Проведення штучного дихання й зовнішнього масажу серця однією особою

Мал. 17. Проведення штучного дихання й зовнішнього масажу серця двома особами

При участі в реанімації двох осіб (мал. 17) співвідношення «дихання-масаж» складає 1 : 5. Якщо реанімаційні заходи проводяться правильно, шкірні покриви рожевіють, зіниці звужуються, самостійне дихання відновлюється. Пульс на сонних артеріях під час масажу має добре прощупуватись, якщо його визначає інша людина. Після того, як відновиться серцева діяльність і буде добре визначатися пульс, масаж серця негайно припиняють, продовжуючи штучне дихання. При неефективності штучного дихання й закритого масажу серця (шкірні покриви синюшно-фіолетові, зіниці широкі, пульс на артеріях під час масажу не визначається) реанімацію припиняють через 30 хв.

8.5. Перша допомога при пораненні

При наданні допомоги необхідно суворо дотримуватися таких правил:

- забороняється промивати рану водою або якою-небудь лікарською речовиною, засипати порошком, змащувати мазями, тому що це перешкоджає її загоєнню, сприяє занесенню до неї бруду з поверхні шкіри та викликає нагноєння;
- забороняється прибирати з рани пісок, землю, камінчики тощо, оскільки видалити таким чином все, що забруднює рану, неможливо. Потрібно обережно зняти бруд навколо рани, очищаючи шкіру від її країв назовні, щоб не забруднювати рану: очищену ділянку навколо рани потрібно змазати настійкою йоду перед накладанням пов'язки;
- забороняється видаляти з рани згустки крові, сторонні тіла, оскільки це може викликати сильну кровотечу;
- забороняється замотувати рану ізоляційною стрічкою або накладати на рану павутину, щоб уникнути зараження правцем.

Для надання першої допомоги при пораненні необхідно розкрити наявний в аптечці (сумці) індивідуальний пакет. При накладенні пов'язки забороняється торкатися руками тієї її частини, яка має бути накладена безпосередньо на рану.

Якщо індивідуального пакету не буде, то для перев'язки можна використувати чисту носову хустинку, чисту тканину. Накладати вату безпосередньо на рану забороняється.

Той, хто надає допомогу при пораненнях, повинен вимити руки або змастити пальці настоянкою йоду. Торкатися до самої рани навіть вимитими руками забороняється.

Якщо рана забруднена землею, необхідно терміново звернутися до лікаря для введення протиправцевої сироватки.

8.6. Перша допомога при кровотечі

Види кровотеч.

Кровотечі, при яких кров витікає з рани або природних отворів тіла назовні, прийнято називати зовнішніми. Кровотечі, при яких кров скупчується в порожнинах тіла, називаються внутрішніми. Серед зовнішніх кровотеч найчастіше спостерігаються кровотечі з ран, а саме:

- *капілярна* – при поверхневих ранах, при цьому кров з рани витікає краплями;
- *неповна* – при більш глибоких ранах, наприклад різаних, колотих, відбувається рясне витікання крові темно-червоного кольору;
- *артеріальна* – при глибоких рубаних, колотих ранах; артеріальна *кров* яскраво-червоного кольору б'є струменем з ушкоджених артерій, в яких вона знаходиться під великим тиском;
- *змішана* – у тих випадках, коли в рані кровоточать одночасно вени й артерії. Найчастіше таку кровотечу можемо бачити й при глибоких ранах.

Для зупинки кровотечі необхідно:

- підняти поранену кінцівку;
- закрити рану, що кровоточить, перев'язочним матеріалом (із пакета), складеним у клубочок, і придавити зверху, не торкаючись пальцями самої рани; у такому положенні, не відпускаючи пальців, тримати 4–5 хв. Якщо кровотеча зупиниться, то, не знімаючи накладеного матеріалу, поверх нього накласти ще одну подушечку з іншого пакета чи шматок вати та забинтувати поранене місце з невеликим натиском, щоб не порушувати кровообігу ушкодженої кінцівки. При бинтуванні руки або ноги витки бинта мають йти знизу вгору – від пальців до тулуба;

- при сильній кровотечі, якщо її неможливо зупинити за допомогою тугої пов'язкою, варто здавити кровоносні судини, що живлять поранену ділянку, пальцями, джгутом або закруткою, або зігнути кінцівки в суглобах. У всіх випадках при великій кровотечі необхідно терміново викликати лікаря та вказати йому точний час накладання джгута (закрутки).

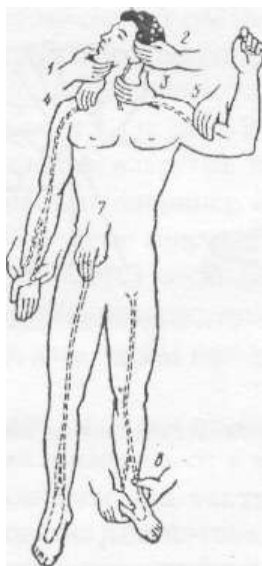
Кровотечі з внутрішніх органів представляють велику небезпеку для життя. Внутрішня кровотеча розпізнається за різкою блідістю обличчя, слабкістю, дуже частим пульсом, задишкою, запамороченням, сильною спрагою та непритомним станом. У цих випадках необхідно терміново викликати лікаря, а до його приходу створити потерпілому повний спокій. Не можна давати йому пити, якщо є підозра на поранення органів черевної порожнини.

На місце травми необхідно покласти «холод» (гумовий пузир з льодом, снігом чи холодною водою, холодні примочки та ін.).

Швидко зупинити кровотечу можна, притиснувши пальцями судину, що кровоточить, до кістки, що знаходиться вище рани (ближче до тулуба). Придавлювати пальцями судину, що кровоточить, слід достатньо сильно.

Кровотечу з ран зупиняють (мал. 18):

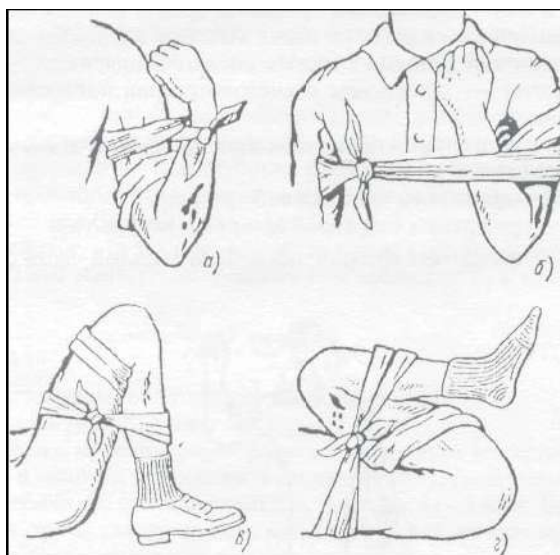
- на нижній частині обличчя – притисненням щелепної артерії до краю нижньої щелепи;
- на скроні й лобі – притисненням скроневої артерії попереду козелка вуха;
- на голові й шиї – притисненням сонної артерії до шийних хребців;
- у пахвовій западині та на плечі (поблизу плечового суглоба) – притисненням підключичної артерії до кістки в підключичній ямці;
- на передпліччі – притисненням плечової артерії посередині плеча з внутрішньої сторони;
- на кисті й пальцях рук – притисненням двох артерій (променевої та ліктьової) до нижньої третини передпліччя в кисті;
- на гомілці – притисненням підколінної артерії;
- на стегні – притисненням стегнової артерії до кісток тазу;
- на стопі – притисненням артерії, що йде по тильній частині стопи.

Мал. 18. Місця притиснення артерій для зупинки кровотечі з судин:
 1 – обличчя;
 2 – лоба й скроні;
 3 – шиї;
 4 – пахви;
 5 – передпліччя;
 6 – кисті;
 7 – стегна або гомілки;
 8 – пальців ніг

Кровотечу з кінцівки може бути зупинено згинанням її у суглобах, якщо немає перелому кісток цієї кінцівки.

У потерпілого слід швидко засукати рукав або штани і, зробивши ком з будь-якої матерії, вкласти його в ямку, що утворюється при згинанні суглоба, розташованого вище місця поранення, потім сильно зігнути суглоб. При цьому стискається артерія, що проходить в згині, і яка подає кров до рани. У такому положенні згин ноги чи руки треба зв'язати або прив'язати до тулуба потерпілого (мал. 19).

Мал. 19. Згинання кінцівки в суглобах для зупинки кровотечі:
 а – з передпліччя; б – з ділянки плеча; в – з гомілки; з – зі стегна

Зупинка кровотечі джгутом або закруткою

Коли згинання в суглобі застосувати неможливо (наприклад, при одночасному переломі кісток тієї ж кінцівки), то при сильній кровотечі слід перетягнути всю кінцівку, наклавши джгут (мал. 20). Замість джгута можна використовувати будь-яку пружну, тканину, що розтягується, гумову трубку, підтяжки тощо. Перед накладенням джгута кінцівку (руку чи ногу) потрібно підняти.

Якщо у того, хто надає допомогу, немає помічника, то попереднє притиснення артерії пальцями можна доручити самому потерпілому.

Джгут накладають на найближчу до тулуба частину плеча або стегна (мал. 21). Місце, на яке накладають джгут, має бути обгорнуте чимось м'яким, наприклад, декількома шарами бинта або шматком марлі, щоб не прищемити шкіру. Можна накладати джгут поверх рукава або штанів.

Перш ніж накласти джгут, його слід розтягнути, а потім туго забинтувати ним кінцівку, не залишаючи між обертами джгута непокритих ним ділянок шкіри (мал. 22).

Перетягування джгутом кінцівки не має бути надмірним, тому що при цьому можуть бути стягнуті й постраждати нерви: натягувати джгут треба тільки до припинення кровотечі. Якщо кровотеча повністю не припинилася, слід накласти ще кілька обертів джгута (більш туго). Правильність накладення джгута перевіряють за пульсом. Якщо він прощупується, то джгут накладено неправильно, його потрібно зняти та накласти знову. Тримати накладений джгут більше 1,5-2,0 год. не допускається, оскільки це може призвести до омертвіння знекровленої кінцівки. Біль, який заподіює накладений джгут, буває дуже сильним, у силу чого іноді доводиться на якийсь час зняти джгут. У цих випадках перед тим, як зняти джгут, необхідно притиснути пальцями артерію, якою надходить кров до рани, і дати потерпілому відпочити від болю, а кінцівці одержати деякий приплив крові.

Після цього джгут накладають знову. Розпускати джгут слід поступово та повільно. Навіть якщо потерпілий може витримати біль від джгута, все одно через годину його слід обов'язково зняти на 10–15 хв.

При відсутності під рукою стрічки перетягнути кінцівку можна закруткою, зробленою з матеріалу, що розтягується: краватки, поясу, скрученої хустки або рушника, мотузки, ременя та ін. (мал. 23).

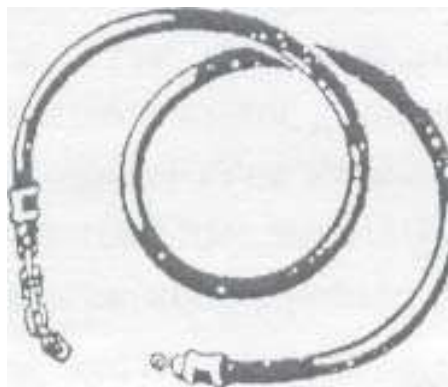
Матеріал, з якого робиться закрутка, обводиться навколо піднятої кінцівки, покритої чим-небудь м'яким (наприклад, кількома шарами бинта), і зв'язується вузлом по зовнішньому боці кінцівки.

У цей вузол або під нього протягується який-небудь предмет у вигляді палички, який закручується до припинення кровотечі. Закрутивши до необхідного ступеня паличку, її закріплюють так, щоб вона не могла мимовільно розкрутитися.

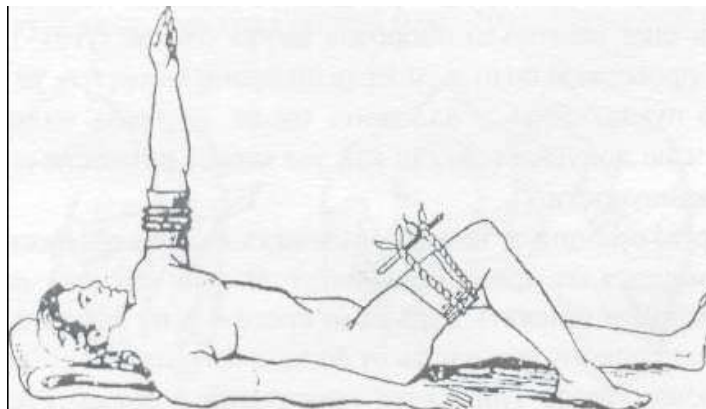
Після накладення джгута або закрутки необхідно написати записку із зазначенням часу його накладення та вкласти її в пов'язку під бинт або джгут. Можна написати на шкірі кінцівки.

При кровотечі з носа потерпілого слід посадити, нахилити голову вперед, підставивши під стікаючу кров яку-небудь ємність, розстебнути йому воріт, покласти на перенісся холодну примочку, ввести в ніс шматок вати або марлі, змоченої 3%-ним розчином перекису водню, стиснути пальцями крила носа на 4–5 хв.

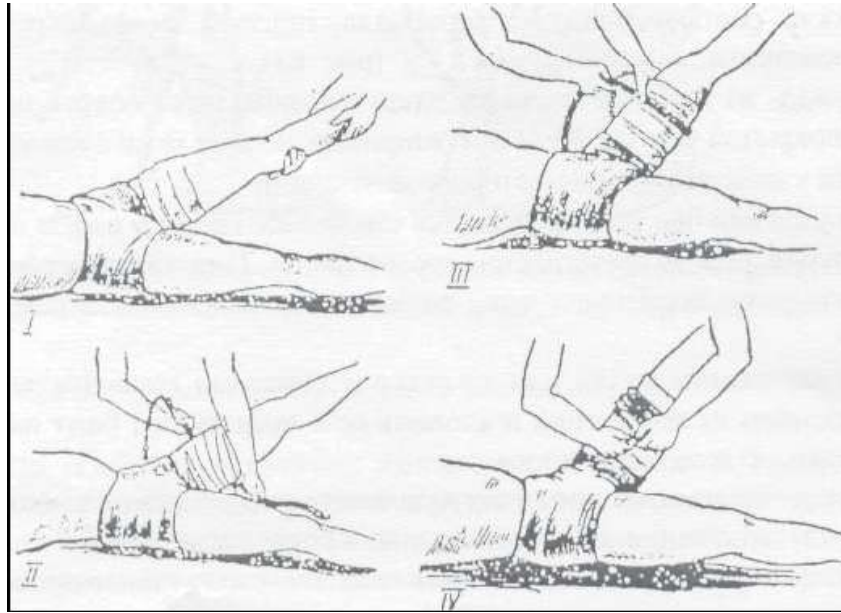
При кровотечі з рота (кривавої блювоти) потерпілого слід укласти та терміново викликати лікаря.

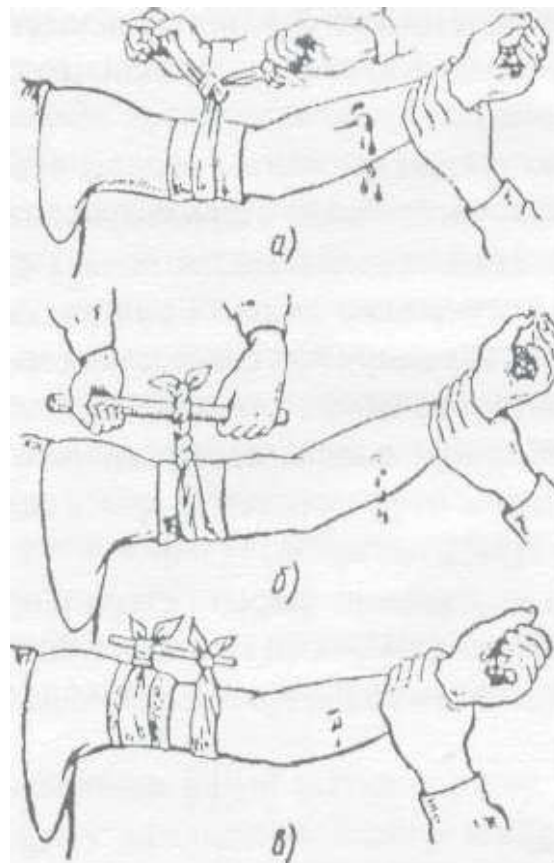
Мал. 20. Гумовий джгут для зупинки кровотечі

Мал. 21. Накладення джгута (на плечі) й закрутки (на стегні)

Мал. 22. Етапи накладення гумового джгута

Мал. 23. Зупинка кровотечі закруткою: а – зав'язування вузла; б – накручування за допомогою палички; в – зміцнення палички

8.7. Перша допомога при опіках

Опіки бувають термічні – викликані вогнем, парою, гарячими предметами та речовинами, хімічні – кислотами й лугами, та електричні – впливом електричного струму або електричної дуги.

За глибиною ураження всі опіки діляться на чотири ступені:

- перший – почервоніння й набряк шкіри;
- другий – водяні пухирі;
- третій – омертвіння поверхневих і глибоких шарів шкіри;
- четвертий – обвуглювання шкіри, ураження м'язів, сухожилів і кісток.

Термічні та електричні опіки.

Якщо на потерпілому загорівся одяг, треба швидко накинути на нього пальто, будь-яку щільну тканину або збити полум'я водою.

Не можна бігти в палаючому одязі, оскільки вітер, роздуваючи полум'я, збільшить і посилить опік.

При наданні допомоги потерпілому, щоб уникнути зараження, забороняється торкатися руками обпалених ділянок шкіри або змащувати їх мазями, жирами, маслами, вазеліном, присипати питною содою, крохмалем тощо. Забороняється розрізати пухирі, видаляти присталі до обпаленого місця мастику каніфолі чи інші смолисті речовини, оскільки видаляючи їх, легко можна здерти обпалену шкіру й тим самим створити сприятливі умови для зараження рани.

При невеликих за площею опіках першого та другого ступеня потрібно накласти на обпечену ділянку шкіри стерильну пов'язку.

Одяг і взуття з обпаленого місця не можна зривати, а необхідно розрізати ножицями та обережно зняти. Якщо шматки одягу прилипли до обпаленої ділянки тіла, то поверх них слід накласти стерильну пов'язку й направити потерпілого до лікувального закладу.

При важких і великих опіках потерпілого необхідно загорнути в чисте простирадло або тканину, не роздягаючи його, укрити тепліше, напоїти теплим чаєм і створити спокій до прибуття ікаря.

Обпечене обличчя необхідно закрити стерильною марлею.

При опіках очей слід робити холодні примочки з розчину борної кислоти (половина чайної ложки кислоти на склянку води) і негайно направити потерпілого до лікаря.

Хімічні опіки.

При хімічних опіках глибина ушкодження тканин залежить від тривалості впливу хімічної речовини. Важливо якомога швидше зменшити концентрацію хімічної речовини та час її дії. Для цього уражене місце відразу ж промивають великою кількістю проточної холодної води з-під крана, з гумового шланга або відра протягом 15 – 20 хв. Якщо кислота або луг потрапила на шкіру через одяг, то

спочатку треба змити її водою з одягу, а потім обережно розрізати й зняти з потерпілого мокрий одяг, після чого промити шкіру.

При попаданні на тіло людини сірчаної кислоти або лугу у вигляді твердої речовини необхідно видалити її сухою ватою або шматочком тканини, а потім уражене місце ретельно промити водою.

При хімічному опіку повністю змити хімічні речовини водою не вдасться, тому після промивання уражене місце необхідно обробити відповідними нейтралізуючими розчинами, які використовуються у вигляді примочок (пов'язок).

Подальша допомога при хімічних опіках надається так само, як і при термічних.

При опіку шкіри кислотою робляться примочки (пов'язки) розчином питної соди (одна чайна ложка соди на склянку води).

При потраплянні кислоти у вигляді рідини, пари або газів в очі або порожнину рота необхідно промити їх великою кількістю води, а потім розчином питної соди (половина чайної ложки на склянку води). Якщо в око потрапили тверді шматочки хімічної речовини, то спочатку їх потрібно видалити вологим тампоном, тому що при промиванні очей вони можуть поранити слизову оболонку і викликати додаткову травму.

При потраплянні кислоти або лугу в стравохід необхідно терміново викликати лікаря. До його приходу слід видалити слину та слиз з рота потерпілого, укласти його й тепло вкрити, а на живіт для ослаблення болю покласти «холод».

Якщо в потерпілого з'явилися ознаки задухи, необхідно робити йому штучне дихання за способом «з рота в ніс», оскільки слизова оболонка рота обпечена.

Не можна промивати шлунок водою, щоб викликати блювоту, або нейтралізувати кислоту чи луг, що потрапила в стравохід.

Якщо в потерпілого є блювання, йому можна дати випити не більше трьох склянок води, розбавляючи таким чином кислоту чи луг і зменшуючи їх палючу дію. Хороший ефект надає прийом внутрішньо молока, яєчного білка, рослинної олії, розчиненого крохмалю.

При значних опіках шкіри, а також при попаданні кислоти або лугу в очі потерпілого після надання першої допомоги слід відразу ж відправити до лікувальної установи.

8.8. Перша допомога при обмороженні

Ушкодження тканин в результаті впливу низької температури називається обмороженням. Причини обмороження різні, і за відповідних умов (тривалий вплив холоду, вітер, підвищена вологість, тісне або мокре взуття, нерухоме положення, поганий загальний стан потерпілого – хвороба, виснаження, алкогольне сп'яніння, крововтрати тощо) обмороження може настати навіть при

температурі 3–7 °С. Найбільше зазнають обмороження пальці, кисті, стопи, вуха, ніс.

Перша допомога полягає в негайному зігріванні потерпілого, особливо обмороженої частини тіла, для чого потерпілого треба якомога швидше перевести в тепле приміщення. Перш за все, необхідно зігріти обморожену частину тіла, відновити в ній кровообіг. Найбільш ефективно та безпечно це досягається, якщо обморожену кінцівку помістити в теплу ванну з температурою 20 °С.

За 20–30 хв. температуру води поступово збільшують з 20 до 40 °С; при цьому кінцівку ретельно відмивають милом від забруднень.

Після ванни (зігрівання) пошкоджені ділянки треба висушити (протерти), закрити стерильною пов'язкою та тепло вкрити. Забороняється змащувати їх жиром і мазями, тому що це значно ускладнює подальшу первинну обробку. Обморожені ділянки тіла забороняється розтирати снігом, тому що при цьому посилюється охолодження, а крижинки ранять шкіру, що сприяє інфікуванню (зараженню) зони обмороження; забороняється розтирати обморожені місця також рукавицею, носовою хусткою тощо. Можна робити масаж чистими руками, починаючи від периферії до тулуба. При обмороженні обмежених ділянок тіла (ніс, вуха) їх можна зігрівати за допомогою тепла рук того, хто надає першу допомогу.

Велике значення при наданні першої допомоги мають заходи щодо загального зігрівання потерпілого. Йому дають гарячу каву, чай, молоко. Найшвидша доставка потерпілого до медичного закладу є також першою допомогою. Якщо перша допомога не була надана до прибуття санітарного транспорту, то її слід надати в машині під час транспортування потерпілого.

При транспортуванні слід вжити всіх заходів щодо запобігання повторного охолодження.

8.9. Перша допомога при переломах, вивихах, ударах і розтягненні зв'язок

При переломах, вивихах, розтягненні зв'язок та інших травмах потерпілий відчуває гострий біль, який різко посилюється при спробі змінити положення ушкодженої частини тіла. Іноді відразу кидається в очі неприродне положення кінцівки та викривлення її (при переломі) в незвичайному місці.

Найголовнішим моментом у наданні першої допомоги як при відкритому переломі (після зупинки кровотечі та накладення стерильної пов'язки), так і при закритому - є мобілізація (створення спокою) пошкодженої кінцівки. Це значно зменшує біль і запобігає подальшому зміщенню кісткових уламків. Для іммобілізації використовуються готові шини, а також палиця, дошка, лінійка, шматок фанери та ін.

При закритому переломі не слід знімати з потерпілого одяг – шину потрібно накладати поверх нього.

До місця травми необхідно прикладати «холод» (резиновий пузир з льодом, снігом, холодною водою, холодні примочки та ін.) для зменшення болю.

Ушкодження голови

При падінні, ударі можливий перелом черепа (ознаки – кровотечі з вух і рота, несвідомий стан) або струс мозку (ознаки – головний біль, нудота, блювання, втрата свідомості).

Перша допомога при цьому полягає в наступному: потерпілого необхідно укласти на спину, на голову накласти тугу пов'язку (при наявності рани – стерильну) і покласти «холод», забезпечити повний спокій до прибуття лікаря.

У потерпілого, що знаходиться в несвідомому стані, може бути блювота. У цьому випадку слід повернути його голову на лівий бік. Може наступити також задуха внаслідок западання язика. У такій ситуації необхідно висунути нижню щелепу потерпілого вперед і підтримувати її в такому положенні, як при проведенні штучного дихання (мал. 9).

Ушкодження хребта. Ознаки: різкий біль у хребті, неможливість зігнути спину й повернутися. Перша допомога має зводитися до наступного: обережно, не піднімаючи потерпілого, підсунути під його спину широку дошку, двері (зняті з петель) або повернути потерпілого обличчям вниз і строго стежити, щоб при перевертанні його тулуб не прогинався для уникнення пошкодження спинного мозку.

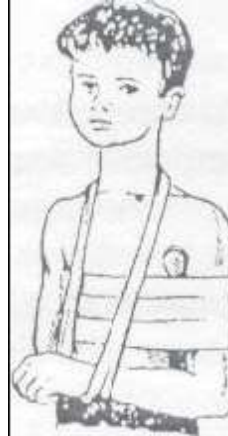
Транспортувати також на дошці або в положенні обличчям вниз.

Перелом кісток тазу

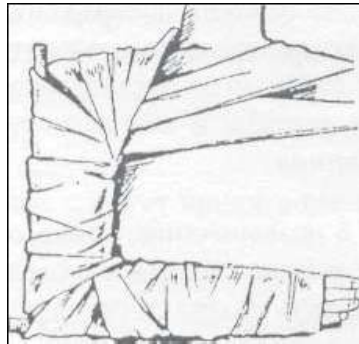
Ознаки: біль при обмацуванні тазу, біль у паху, у ділянці крижів, неможливість підняти випрямлену ногу. Допомога полягає в наступному: під спину потерпілого необхідно підсунути широку дошку, покласти його в положення «жабка», тобто зігнути його ноги в колінах і розвести в сторони, а стопи з'єднати разом, під коліна підкласти валик з одягу. Не можна повертати потерпілого на бік, садити й ставити на ноги (щоб уникнути пошкодження внутрішніх органів).

Перелом і вивих ключиці

Ознаки: біль у ділянці ключиці, посилюється при спробах руху плечовим суглобом, явно виражена припухлість. Перша допомога така: покласти в пахвову западину з пошкодженого боку невеликий ком вати, прибинтувати до тулуба руку, зігнуту в лікті під прямим кутом (мал. 27), підвісити руку до шиї косинкою або бинтом. Бинтувати слід від хворої руки на спину.

Мал. 24. Накладення пов'язки при переломі та вивиху ключиці

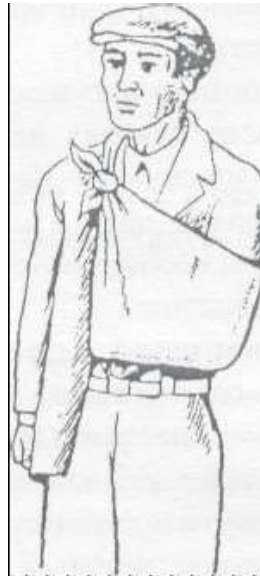
Мал. 25. Накладення шини при переломі плеча

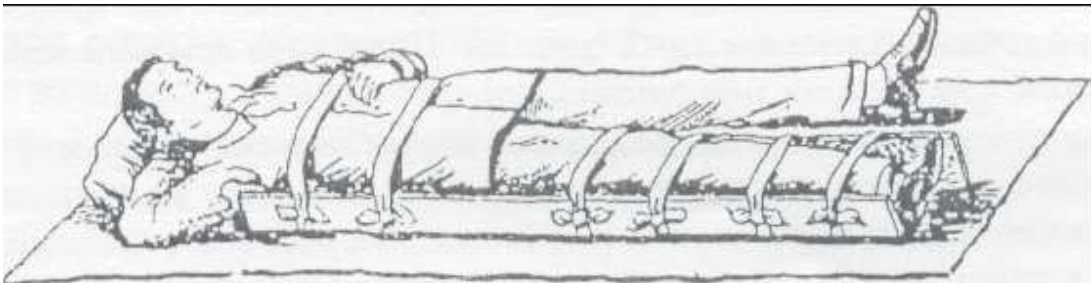
Мал. 26. Накладення шини при переломі передпліччя

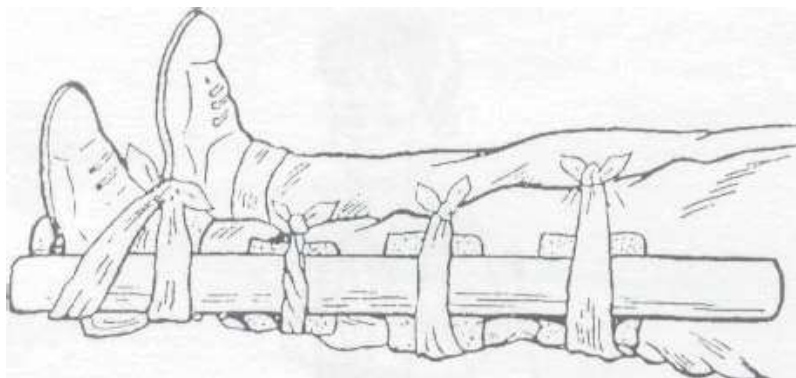
Мал. 27. Підвішування руки на косинковій підв'язці

Мал. 28. Підвішування руки на полі піджака

Мал. 29. Накладення шини при переломі стегна

Мал. 30. Накладення шини при переломі гомілки

Перелом і вивих кісток кінцівки.

Ознаки: біль у кістці, неприродна форма кінцівки, рухливість у місці, де немає суглоба, викривлення (при наявності перелому зі зміщенням кісткових уламків) і припухлість.

Для надання першої допомоги не важливо, перелом чи вивих у потерпілого, оскільки у всіх випадках необхідно забезпечити повну нерухомість ушкодженої кінцівки. Не можна намагатися самим вправити вивих, зробити це може тільки лікар. Найбільш спокійне положення кінцівки або іншої частини тіла необхідно створити також під час доставки потерпілого до лікувального закладу.

При накладенні шини обов'язково слід забезпечити нерухомість, принаймні, двох суглобів – одного вище, іншого нижче місця перелому, а при переломі крупних кісток – навіть трьох. Центр шини має знаходитися біля місця перелому. Шинна пов'язка має не здавлювати великі судини, нерви та виступи кісток. Краще обернути шину м'якою тканиною та обмотати бинтом. Фіксують шину бинтом, косинкою, поясным ременем тощо. При відсутності шини слід прибинтувати пошкоджену верхню кінцівку до тулуба, а пошкоджену нижню кінцівку – до здорової.

При переломі й вивиху плечової кістки шини треба накладати на зігнуту в ліктьовому суглобі руку. При ушкодженні верхньої частини плечової кістки шина має захопити два суглоби – плечовий і ліктьовий, при переломі її нижнього кінця – лучезап'ясного (мал. 25). Шину варто прибинтувати до руки, руку підвісити на косинці або бинті до шиї.

При переломі й вивиху передпліччя шину (шириною з долоню) слід накладати від ліктьового суглоба до кінчиків пальців, вклавши в долоню потерпілого щільний ком з вати, бинта, який потерпілий ніби тримає в кулаку (мал. 26). При відсутності шин руку можна підвісити на косинці до шиї (мал. 27) або на полі піджака (мал. 28). Якщо рука (при вивиху) відстає від тулуба, між рукою та тулубом слід покласти що-небудь м'яке (наприклад, пакунок з одягом).

При переломі й вивиху кісток кисті та пальців рук кисть слід прибинтувати до широкої (шириною з долоню) шини так, щоб вона починалася з середини

передпліччя, а кінчалася біля кінця пальців. У долоню пошкодженої руки попередньо має бути вкладений ком вати, бинт тощо, щоб пальці були не до кінця зігнуті.

Руку підвісити на косинці або бинті до шиї.

При переломі або вивиху стегнової кістки потрібно зафіксувати хвору ногу шиною з зовнішньої сторони так, щоб один кінець шини доходив до пахви, а інший досягав п'ятки. Другу шину накладають на внутрішню сторону ушкодженої ноги від промежини до п'ятки (мал. 29). Цим досягається повний спокій всієї нижньої кінцівки. Шини слід накладати по можливості не піднімаючи ногу, а притримуючи її на місці, і прибинтувати в декількох місцях (до тулуба, стегна, гомілки), але не поруч і не в місці перелому. Проштовхувати бинт під поперек, коліно і п'яту потрібно паличкою.

При переломі або вивиху кісток гомілки фіксуються колінний і гомілко-востопний суглоби (мал. 30).

Перелом ребер.

Ознаки: біль при диханні, кашлі та руху. При наданні допомоги необхідно туго забинтувати груди чи стягнути їх рушником під час видиху.

Удари.

Ознаки: припухлість, біль при дотику до місця удару. До місця удару потрібно прикласти «холод», а потім накласти туго пов'язку. Не слід змащувати забите місце настоячкою йоду, розтирати та накладати зігріваючий компрес, оскільки це лише посилює біль.

Здавлення тягарем.

Після звільнення потерпілого з-під тягаря необхідно туго забинтувати й підняти ушкоджену кінцівку, підклавши під неї валик з одягу. Поверх бинта покласти «холод» для зменшення всмоктування токсичних речовин, що утворюються при розпаді ушкоджених тканин. При переломі кінцівок слід накласти шину.

Якщо в потерпілого відсутні дихання та пульс, необхідно відразу ж почати робити штучне дихання та масаж серця.

Розтягнення зв'язок.

Розтягування зв'язок найчастіше буває в гомілковостопному та луче-зап'ясному суглобах.

Ознаки: різкий біль у суглобі, припухлість. Допомога полягає в тугому бинтуванні, забезпеченні спокою пошкодженої ділянки, прикладанні «холоду». Ушкоджена нога має бути піднята, ушкоджена рука – підвішена на косинці.

8.10. Перша допомога при потраплянні чужорідних тіл під шкіру або в око

При потраплянні чужорідного тіла під шкіру (або під ніготь) видаляти його можна лише в тому випадку, якщо є впевненість, що це можна зробити легко та

повністю. При найменшому ускладненні слід звернутися до лікаря. Після видалення чужорідного тіла необхідно змастити місце поранення настойкою йоду та накласти пов'язку.

Чужорідні тіла, що потрапили в око, краще всього видаляти промиванням струменем води зі склянки, з ватки чи марлі, з допомогою питного фонтанчика, направляючи струмінь від зовнішнього кута ока (від скроні) до внутрішнього (до носа). Терти очі не слід.

8.11. Перша допомога при непритомності, тепловому та сонячному ударах та отруєннях

У переднепритомному стані (скарги на запаморочення, нудоту, стиснення в грудях, нестача повітря, потемніння в очах) потерпілого слід укласти, опустивши голову нижче тулуба, оскільки при непритомності відбувається раптовий відплив крові від мозку. Необхідно розстебнути одяг потерпілого, що стискує дихання, забезпечити приплив свіжого повітря, дати йому випити холодної води, давати нюхати нашатирний спирт. Класти на голову холодні примочки та лід не слід. Обличчя й груди можна змочити холодною водою. Так само слід діяти, якщо непритомність вже настала.

При тепловому та сонячному ударі відбувається приплив крові до мозку, в результаті чого потерпілий відчуває раптову слабкість, головний біль, у нього виникає блювання, дихання стає поверхневим. Допомога полягає в наступному: потерпілого необхідно вивести або винести з жаркого приміщення або перенести із сонця в тінь, прохолодне приміщення, забезпечивши приплив свіжого повітря. Його слід укласти так, щоб голова була вище тулуба, розстебнути одяг, що стискує дихання, покласти на голову лід або робити холодні примочки, змочити груди холодною водою, давати нюхати нашатирний спирт. Якщо потерпілий у свідомості, потрібно дати йому випити 15–20 крапель настоянки валеріани на одну третину склянки води.

Якщо дихання припинилося або дуже слабке й пульс не прощупується, необхідно відразу ж почати робити штучне дихання та масаж серця й терміново викликати лікаря.

При отруєнні газами, у тому числі чадним, ацетиленом, природним газом, парами бензину тощо, з'являється головний біль, «стукіт у скронях», «дзвін у вухах», загальна слабкість, запаморочення, посилене серцебиття, нудота та блювання. При сильному отруєнні настає сонливість, апатія, байдужість, а при важкому отруєнні – збуджений стан з неупорядкованими рухами, втрата або затримка дихання, розширення зіниць.

При всіх отруєннях слід негайно вивести чи винести потерпілого з отруєної зони, розстебнути одяг, що стискує дихання, забезпечити приплив свіжого повітря, укласти його, підняти ноги, укрити тепліше, давати нюхати нашатирний спирт.

У потерпілого в несвідомому стані може бути блювання, тому необхідно повернути його голову вбік.

При зупинці дихання слід відразу ж почати робити штучне дихання.

8.12. Укуси тварин

При будь-якому укусі, навіть, якщо тварина на вигляд абсолютно здорова, необхідно шкіру навколо рани чи подряпин змазати настойкою йоду та накласти стерильну пов'язку. Потерпілого слід направити до лікувального закладу для проведення курсу щеплень проти сказу.

До лікаря потрібно направляти осіб, яким слина скаженої тварини потрапила на шкіру, у ніс, в очі або рот.

8.13. Перенесення та перевезення потерпілого

При нещасному випадку необхідно не тільки негайно надавати потерпілому першу допомогу, але швидко й правильно доставити його до найближчої лікувального закладу. Порушення правил перенесення та перевезення потерпілого може завдати йому непоправної шкоди.

При підйомі, перенесенні та перевезенні потерпілого потрібно стежити, щоб він знаходився в зручному положенні, і не трясти його. При перенесенні на руках ті, хто надає допомогу, мають йти не в ногу. Піднімати та класти потерпілого на носі необхідно узгоджено, краще за командою. Брати потерпілого потрібно зі здорового боку, при цьому ті, хто надає допомогу, мають стояти на одному й тому ж коліні та так підсовувати руки під голову, спину, ноги й сідниці, щоб пальці показувалися з іншого боку потерпілого. Треба намагатися не переносити потерпілого до носі, а, не встаючи з колін, злегка підняти його з землі, щоб хто-небудь підставив носі під нього. Це особливо важливо при переломах, у цих випадках необхідно, щоб хто-небудь підтримував місце перелому.

Для перенесення потерпілого з ушкодженням хребтом на полотнище носі необхідно покласти дошку, а поверх неї одяг: потерпілий повинен лежати на спині. При відсутності дошки потерпілого необхідно класти на носі на живіт.

При переломі нижньої щелепи, якщо потерпілий задихається, треба класти його обличчям вниз.

При травмі живота потерпілого слід покласти на спину, зігнувши його ноги в колінах, під коліна підкласти валик з одягу.

Потерпілого з ушкодженням грудної клітки слід переносити напівсидячи, підклавши йому під спину одяг.

По рівній місцевості потерпілого потрібно нести ногами вперед, при підйомі в гору або сходами – головою вперед. Щоб не надавати носам похилого положення, ті, хто знаходяться нижче, мають підняти носі.

Щоб запобігти поштовхам і не качати носі, ті, хто надає допомогу, мають йти не в ногу, з дещо зігнутими колінами, можливо менше піднімаючи ноги. Під

час перенесення на ношах слід спостерігати за потерпілим, за станом накладених пов'язок і шин.

При тривалому перенесенні потрібно змінювати положення потерпілого, поправляти його узголів'я, утамовувати спрагу (але не при травмі живота), захищати від негоди й холоду.

Знімаючи потерпілого з нош, слід діяти так само, як і при укладанні його на ноші. При перенесенні нош з потерпілим на великі відстані треба нести їх на лямках, прив'язаних до ручок нош, перекинувши лямки через шию.

При перевезенні важкопотерпілого краще покласти його (не перекладаючи) у віз чи машину на тих же ношах, підстеливши під них сіно, траву. Везти слід обережно, уникаючи трясіння.

8.14. Перша допомога при потраплянні чужорідного тіла в дихальне горло

При потраплянні чужорідного тіла (наприклад, шматка їжі) в дихальне горло потерпілого, в якого є ознаки задухи, але свідомість збережена, необхідно якомога швидше доставити до лікаря.

Будь-які стиснення або удари в ділянку між лопатками небезпечні через можливість виникнення повного закупорювання дихальних шляхів. Видалення чужорідного тіла при частковій закупорці дихального горла можливо при кашлі або спльовуванні.

При встановленні факту потраплення чужорідного тіла в дихальне горло потерпілого, який знаходиться в свідомості чи втратив її, при різко вираженій синюшності обличчя, неефективності кашлю та повному закупорюванні (при цьому кашель відсутній), будь-яка процедура, яка може здатися ефективною, завжди виправдана, оскільки є «актом відчаю». При цьому потерпілому наносять три-п'ять коротких ударів кистю руки в ділянку між лопатками при нахиленій вперед голові або в положенні лежачи на животі. Якщо це не допоможе, охоплюють потерпілого ззаду так, щоб кисті того, хто надає допомогу, зчепилися в ділянці між очевидним відростком і пупком, та роблять кілька (3–5) швидких натискань на живіт потерпілого. Можна виконувати подібну процедуру і в положенні потерпілого лежачи на спині: розміщуючи долоні кистей між пупком і мечовидним відростком, енергійно надавлюють (1–5 разів) на живіт.

Заступник голови районної ради,
відповідальний з охорони праці

Василь КУЗІН

ЗАТВЕРДЖЕНО

Розпорядження голови

районної ради

12 листопада 2021 року № 88-р

ІНСТРУКЦІЯ З ОХОРОНИ ПРАЦІ

для адміністративного персоналу та спеціалістів

1. Загальні положення

1.1. Дана Інструкція встановлює вимоги безпеки, які необхідно дотримуватися адміністративному персоналу і спеціалістам виконавчого апарату Баштанської районної ради.

1.2. Устаткування робочого місця повинне забезпечувати безпечне ведення робіт, передбачених посадовими обов'язками, відповідати вимогам виробничої санітарії. Технічні засоби і оргтехніка, які використовуються на робочому місці, повинні відповідати вимогам безпеки.

1.3. До виконання посадових обов'язків допускаються особи, що досягли 18-річного віку, мають необхідну кваліфікацію, не мають медичних протипоказань, що пройшли навчання і перевірку знань по охороні праці в об'ємі, згідно з "Типовим Положенням про порядок проведення навчання з питань охорони праці" затвердженим наказом держкомнагляду з охорони праці від 26.01.2005р. № 15.

1.4. Працівник зобов'язаний виконувати вимоги Правил внутрішнього трудового розпорядку, Колективного договору між адміністрацією і трудовим колективом виконавчого апарату Баштанської районної ради на 2018 – 2022 роки, Посадової інструкції, Інструкції з пожежної безпеки, даної Інструкції і Інструкцій по охороні праці при роботі з технічними засобами і оргтехнікою, затвердженої наказом виконавчої дирекції обласного відділення Фонду від 03.02.2005р. №8, Інструкції з експлуатації технічних засобів, затверджені розпорядженням голови від 12 листопада № 88-р.

1.5. При виконанні обов'язків посадовими особами і спеціалістами можливе виникнення наступних травмуючих чинників:

- падіння працівників на поверхні;
- падіння предметів з висоти;
- ураження електричним струмом.

1.6. Посадові особи і спеціалісти зобов'язані виконувати вимоги виробничої санітарії і особистої гігієни.

1.7. За невиконання вимог даної Інструкції працівник несе відповідальність відповідно до чинного законодавства (ст.44 Закону України «Про охорону праці»).

2. Вимоги безпеки перед початком роботи

2.1. Візуально переконатися в справності меблів, освітлювальних приладів, електророзеток, шнурів живлення, вентиляції.

2.2. Привести в порядок робоче місце, прибрати предмети, що заважають роботі.

2.3. Переконатися в достатній освітленості робочого місця.

2.4. Підготувати оргтехніку.

2.5. У випадку виявлення порушення вимог безпеки повідомити свого безпосереднього керівника і діяти відповідно до його розпоряджень.

3. Вимоги безпеки під час роботи

3.1. Під час руху на роботу та по службовим справам необхідно дотримуватися обережності: рухатися по пішохідних доріжках і переходах, під час переходу проїжджої частини остерігатися наїзду транспорту.

3.2. Рух в ожеледь повинен бути обережним – здійснюватися вільними дрібними кроками, перемістивши вперед корпус тулуба.

3.3. Рухатися уздовж будівель необхідно на відстані від будівлі, остерігаючись падіння з дахів або балконів важких предметів, штукатурки, в зимовий час льоду, бурульок.

3.4. Перебуваючи в приміщеннях необхідно бути уважним:

- не наближатися до рухомих частин машин і механізмів;
- не стояти і не проходити під вантажем;
- не вмикати і не вимикати комп'ютери ПЕОМ, електроустановки і електро-устаткування не закріплені за вами;
- не відволікати працівників від роботи, оскільки зниження уваги при виконанні роботи може бути причиною травми;
- користуватись тільки справними засобами оргтехніки, приладами та устаткуванням і дотримуватися вимог інструкцій з їх експлуатації;
- не намагатися самому усунути несправності;
- не відкривати електрощити, не користуватись несправним електрообладнанням та електроприладами з порушеною ізоляцією проводів;
- при виявленні електричного струму на корпусах устаткування, апаратів, на радіаторах, трубопроводах тощо, необхідно негайно припинити роботу і повідомити про це керівнику;
- не доторкатися до відкритих негороджених струмоведучих частин (рубильники, струмоведучі частини, штепсельні розетки тощо), а також до оголених або погано ізольованих проводів;
- у разі необхідності користуватись тільки справною інвентарною драбиною.

3.5. Перед рухом по сходових маршах необхідно переконатися в тому, що вони достатньо освітлені, на них відсутні розливи або сліди розливів рідини, на яких можна посковзнутися і впасти, при руху по сходовому прольоту необхідно триматися за поручні.

3.6. При роботі на комп'ютері, використанні оргтехніки необхідно дотримуватися вимог інструкцій з охорони праці для користувача.

3.7. При виявленні іскріння електроприладів, появі запаху гару, необхідно негайно відключити електроприлади і викликати електрика, негайно повідомити безпосереднього керівника.

3.8. При проходженні повз двері, що відкриваються, для уникнення удару потрібно дотримуватися безпечної дистанції.

3.9. Під час провітрювання приміщень з метою недопущення простудних захворювань необхідно уникати можливості утворення протягів.

3.10. При відкриванні вікон, кватирок, фрамуг необхідно приділяти особливу увагу – перевіряти їх справність і стійкість у відкритому стані.

3.11. Забороняється виконувати роботу, яка не входить до посадових обов'язків і на виконання якої немає доручення керівництва.

3.12. При переводі на іншу роботу необхідно вимагати від адміністрації інструктажу з безпечних методів роботи на новому місці.

3.13. Під час відвідування інших організацій, підприємств та установ необхідно виконувати вимоги охорони праці, які діють в цих організаціях, підприємствах та установах.

3.14. Вимоги безпеки для пішоходів.

3.14.1. Пішоходи повинні рухатися по тротуарах і пішохідних доріжках, тримаючись правого боку.

Якщо немає тротуарів, пішохідних доріжок або пересуватися по них неможливо, пішоходи можуть рухатися велосипедними доріжками, тримаючись правого боку і не утруднюючи рух на велосипедах і мопедах, або в один ряд узбіччям, тримаючись якомога правіше, а у разі його відсутності або неможливості рухатися по ньому - по краю проїзної частини назустріч руху транспортних засобів. При цьому треба бути обережним і не заважати іншим учасникам дорожнього руху.

3.14.2. За межами населених пунктів пішоходи, які рухаються узбіччям чи краєм проїзної частини, повинні йти назустріч руху транспортних засобів.

3.14.3. У темну пору доби та в умовах недостатньої видимості пішоходи, які рухаються проїзною частиною чи узбіччям, повинні виділити себе для своєчасного їх виявлення іншими учасниками дорожнього руху.

3.14.4. Пішоходи повинні переходити проїзну частину по пішохідних переходах, у тому числі підземних і надземних, а у разі їх відсутності - на перехрестях по лініях тротуарів або узбіч.

3.14.5. Якщо в зоні видимості немає переходу або перехрестя, а дорога має не більше трьох смуг руху для обох його напрямків, дозволяється переходити її під прямим кутом до краю проїзної частини в місцях, де дорогу добре видно в обидва боки, і лише після того, як пішохід упевниться у відсутності небезпеки.

3.14.6. У місцях, де рух регулюється, пішоходи повинні керуватися сигналами регулювальника або світлофора.

У таких місцях пішоходи, які не встигли закінчити перехід проїзної частини дороги одного напрямку, повинні перебувати на островці безпеки або лінії, що розділяє транспортні потоки протилежних напрямків, а у разі їх відсутності - на середині проїзної частини і можуть продовжити перехід лише тоді, коли це буде дозволено відповідним сигналом світлофора чи регулювальника та переконуються в безпеці подальшого руху.

3.14.7. Перед виходом на проїзну частину з-за транспортних засобів, що стоять, та будь-яких об'єктів, що обмежують оглядовість, пішоходи повинні впевнитись у відсутності транспортних засобів, що наближаються.

3.14.8. Чекаючи транспортний засіб пішоходи повинні на тротуарах, посадкових майданчиках, а якщо вони відсутні, - на узбіччі, не створюючи перешкод для дорожнього руху.

3.14.9. На трамвайних зупинках, не обладнаних посадковими майданчиками, пішоходам дозволяється виходити на проїзну частину лише з боку дверей і тільки після зупинки трамвая.

Після висадки з трамвая необхідно залишити проїзну частину не затримуючись.

3.14.10. У разі наближення транспортного засобу з увімкненим проблісковим маячком червоного та (або) синього кольору і (або) спеціальним звуковим сигналом пішоходи повинні утриматися від переходу проїзної частини або негайно залишити її.

3.14.11. Пішоходам забороняється:

а) виходити на проїзну частину, не впевнившись у відсутності небезпеки для себе та інших учасників руху;

б) раптово виходити, вибігати на проїзну частину, в тому числі на пішохідний перехід;

в) переходити проїзну частину поза пішохідним переходом, якщо є розділювальна смуга або дорога має чотири і більше смуг для руху в обох напрямках, а також у місцях, де встановлено огороження;

г) затримуватися і зупинятися на проїзній частині, якщо це не пов'язано із забезпеченням безпеки дорожнього руху;

д) рухатися по автомагістралі чи дорозі для автомобілів, за винятком пішохідних доріжок, місць стоянки і відпочинку.

3.14.12. У разі причетності пішохода до дорожньо-транспортної пригоди він повинен подати можливу допомогу потерпілим, записати прізвища та адреси очевидців, повідомити орган чи підрозділ міліції про пригоду, необхідні дані про себе і перебувати на місці до прибуття працівників міліції.

3.15. Вимоги безпеки для пасажирів.

3.15.1. Посадку (висадку) дозволяється здійснювати пасажиром після зупинки транспортного засобу лише з посадкового майданчика, а в разі відсутності такого майданчика - з тротуару чи узбіччя, а якщо це неможливо, то з крайньої смуги проїзної частини (але не з боку суміжної смуги для руху), за умови, що це буде безпечно та не створить перешкод іншим учасникам руху.

3.15.2. Пасажири, користуючись транспортним засобом, повинні:

- сидіти або стояти (якщо це передбачено конструкцією транспортного засобу) в призначених для цього місцях, тримаючись за поручень або інше пристосування.

3.16. Забороняється:

- палити в приміщенні і в невстановлених місцях;
- самостійно замінювати електролампочки, що перегоріли, розбирати і ремонтувати електроприлади і оргтехніку;
- користуватися саморобними електронагрівальними приладами;
- користуватися несправними шнурами живлення, вилками, розетками;
- допускати до роботи на закріпленому комп'ютері, приладі і устаткуванні сторонніх осіб;
- класти будь-які предмети на кришки приладів і устаткування;
- залишати увімкнутими (навіть при тимчасовій відсутності) електрочайники, світильники місцевого освітлення;
- забороняється розміщувати предмети на шляхах евакуації і підходах засобів пожежогасіння;
- виконувати не передбачені Посадовою інструкцією обов'язки без попереднього проведення цільового інструктажу по охороні праці.

4. Вимоги безпеки після закінчення

4.1. Після закінчення роботи відповідно до вимог інструкцій з експлуатації вимкнути всі електроприлади і оргтехніку.

4.2. Навести лад на робочому місці, прибрати із столу зайві документи.

4.3. Вимкнути кондиціонери, вентиляцію, освітлення, закрити вікна

4.4. Про всі порушення в роботі технічних засобів і оргтехніки доповісти своєму безпосередньому керівнику.

5. Вимоги безпеки при аварійних ситуаціях

5.1. При виконанні роботи можливі наступні аварійні ситуації:

- коротке замикання в мережі електроживлення із спалахом;
- ураження працівника електричним струмом;

5.2. Про загрозу виникнення або виникненні аварійної ситуації (нещасного випадку) працівник повинен негайно повідомити безпосереднього керівника.

5.3. При короткому замиканні із спалахом в мережі електроживлення: вимкнути устаткування або рубильник загального електроживлення і приступити до гасіння пожежі, використовуючи вуглекислий або порошковий вогнегасник.

5.4. При ураженні працівника електричним струмом необхідно відключити живлення приладу на електрощиті або вилку з розетки. У разі, коли вимкнення електроживлення неможливе, необхідно відтягнути потерпілого від джерела електроенергії, використовуючи діелектричні засоби захисту або інші ізолюючі предмети. Надати потерпілому долікарську допомогу і відправити до медустанови.

5.5. При падінні працівника необхідно оглянути пошкоджене місце, накласти шину або тугу пов'язку і відправити до медустанови.

5.6. Працівник, який першим виявив загрозу виникнення аварійної ситуації, повинен негайно припинити роботу та подати команду "Стоп!". Команду "Стоп!", подану будь-яким працівником, повинні негайно виконувати усі працівники, які почули її.

5.7. Працівник повинен знати місця розміщення аптечок першої медичної допомоги та засобів пожежогасіння.

5.8. При виникненні аварії або ситуації, яка може призвести до аварії, нещасного випадку, необхідно негайно припинити роботу та повідомити про це адміністрацію.

5.9. При нещасному випадку необхідно надати першу долікарську допомогу потерпілому.

5.10. При пораненні, не торкаючись до рани руками, необхідно змазати її краї йодною настоякою, накласти на рану стерильний матеріал і забинтувати. В разі сильної кровотечі, накласти тугу пов'язку або жгут. При збиттях або вивихах прикласти до хворого місця рушник, намочений в холодній воді.

5.11. При ураженні електрострумом необхідно звільнити потерпілого від його дії, привести до тями, при зупинці дихання зробити штучне дихання, при зупинці серця - зробити непрямий масаж серця. Викликати швидку допомогу за **телефоном 103**.

5.12. При виникненні пожежі, вимкнути обладнання, негайно прийняти заходи до гасіння пожежі за допомогою вогнегасника та інших наявних засобів і повідомити про це адміністрацію. При необхідності викликати пожежну команду по **телефону 101**.

ЗАТВЕРДЖЕНО

Розпорядження голови

районної ради

12 листопада 2021 року № 88-р

ІНСТРУКЦІЯ З ОХОРОНИ ПРАЦІ

для бухгалтера

1. Загальні вимоги

1.1. Інструкція з охорони праці для бухгалтера є інструкцією за професією, що встановлює вимоги безпеки під час виконання роботи.

1.2. Інструкцію з охорони праці для бухгалтера розроблено на основі законодавства України про охорону праці та з урахуванням вимог галузевих нормативно-правових актів.

1.3. Працівники, які порушили вимоги цієї інструкції, несуть персональну відповідальність в установленому законодавством порядку.

1.4. Бухгалтер повідомляє безпосередньому керівнику про усі ситуації, що можуть загрожувати життю і здоров'ю людей, про кожний нещасний випадок, який стався на виробництві, про погіршення стану свого здоров'я, у тому числі про прояв ознак гострого захворювання (отруєння).

1.5. Небезпечними і шкідливими факторами виробництва для працівника можуть бути:

роз'їзний характер роботи;

виконання роботи, пов'язаної з перевезенням та зберіганням документів.

1.6. Бухгалтер зобов'язаний дотримуватися правил внутрішнього трудового розпорядку, режиму праці та відпочинку і виконувати вимоги інструкції з охорони праці.

1.7. У випадках травмування і несправностей в устаткуванні бухгалтер має негайно припинити роботу і повідомити свого безпосереднього керівника про те, що трапилося, надати собі або іншому працівнику першу долікарську допомогу та організувати, за необхідності, транспортування потерпілого до лікувально-профілактичного закладу.

1.8. Працівник зобов'язаний знати та дотримуватися правил особистої гігієни:

приходити на роботу в чистому одязі і взутті;

постійно стежити за чистотою тіла, рук, волосся;

мити руки з милом після відвідування туалету, дотику з забрудненими предметами, після закінчення роботи.

1.9. Забороняється зберігати на своєму робочому місці пожежо- та вибухонебезпечні речовини.

1.10. З огляду на роз'їзний характер роботи, співробітники повинні приходити на роботу в зручному одязі і взутті, відповідно до сезону року.

1.11. За порушення (невиконання) вимог нормативно-правових актів з охорони праці працівник залучається до дисциплінарної, а у відповідних випадках – матеріальної та кримінальної відповідальності в порядку, встановленому законодавством.

1.12. На робочому місці працівник отримує первинний інструктаж з охорони праці та проходить:

стажування, навчання правилам експлуатації використовуваного устаткування;

перевірку знань з електробезпеки (при використанні устаткування, що працює від електричної мережі),

теоретичних знань і набутих навичок безпечних способів роботи.

1.13. Під час роботи працівник проходить: повторний інструктаж з охорони праці на робочому місці (один раз на півроку).

1.14. На роботу в якості бухгалтера приймаються чоловіки та жінки досягли вісімнадцятирічного віку.

2. Вимоги безпеки перед початком роботи

2.1. Прибрати з кишень колючо-ріжучі, крихкі та гострі предмети.

2.2. Підготувати робочу зону для безпечного виконання роботи:

перевірити оснащеність робочого місця, справність обладнання, електропроводки на видимі пошкодження. При несправності повідомити безпосередньому керівнику про виявлені недоліки;

візуально перевірити ззовні достатність освітлення і справність вимикачів і розеток.

3. Вимоги безпеки під час роботи

3.1. Бухгалтер має виконувати тільки ту роботу, по якій пройшов навчання, інструктаж з охорони праці і до якої допущений працівником, відповідальним за безпечне виконання робіт.

3.2. Не передоручати свою роботу стороннім особам.

3.3. Під час знаходження на робочому місці бухгалтер не повинен здійснювати дії, який можуть спровокувати нещасний випадок:

не гойдатися на стільці;

не торкатися оголених проводів;

не працювати на обладнанні мокрими руками;

не розмахувати гострими і ріжучими предметами.

3.4. Бухгалтер повинен дотримуватися правил переміщення в приміщенні і на території підприємства, користуватися тільки відведеними для руху проходами. Не захаращувати встановлені проходи і проїзди.

3.5. Бухгалтер повинен зберігати документацію в шафах у спеціально обладнаному кабінеті відповідно до вимог, встановлених на підприємстві.

3.6. Враховуючи те, що переважна частина робочого часу присвячена роботі на комп'ютері, необхідно кожні дві години, відволікатися і робити 15-ти хвилинну перерву, для зниження стомлюваності загальнофізичного характеру.

4. Вимоги безпеки після закінчення роботи

4.1. Відключити технологічне електрообладнання, що використовувалось під час роботи.

4.2. Привести в порядок робоче місце, прибрати сміття і відходи.

4.3. Повідомити керівника робіт про порушення, що мали місце під час роботи.

5. Вимоги безпеки в аварійних ситуаціях

5.1. В аварійній ситуації слід сповістити про небезпеку оточуючих людей і діяти відповідно до плану ліквідації аварій.

5.2. У разі виникнення спалаху або пожежі, необхідно негайно повідомити про це в пожежну частину та попередити оточуючих людей і вжити заходів для гасіння пожежі.

5.3. При травмуванні, отруєнні або раптовому захворюванні припинити роботу і звернутися за допомогою до медпрацівника, а в разі його відсутності – надати собі або іншим постраждалим першу долікарську допомогу і повідомити про те, що трапилося безпосередньому керівнику. Далі діяти за його вказівкою.

5.4. У ситуаціях, які загрожують життю та здоров'ю – покинути небезпечну ділянку.

ЗАТВЕРДЖЕНО

Розпорядження голови

районної ради

12 листопада 2021 року № 88-р

ІНСТРУКЦІЯ З ОХОРОНИ ПРАЦІ

для водія

1. Загальні положення

1.1. До управління легковим автомобілем допускаються особи не молодше 18 років, призначені наказом, які мають посвідчення на право управління відповідним типом транспортного засобу і пройшли:

- професійну підготовку;
- медичний огляд (при ухиленні працівника від проходження медичних оглядів працівник до виконання трудових обов'язків не допускається);
- вступний інструктаж;
- навчання безпечним методам і прийомам праці і перевірку знань з безпеки праці;
- первинний інструктаж на робочому місці;
- відповідне навчання і інструктаж (які мають першу кваліфікаційну групу по електробезпеці).

Виконання робіт, не пов'язаних з обов'язками водія, допускається після проведення цільового інструктажу.

1.2. Водій зобов'язаний:

1.2.1. Дотримуватися норм, правил і інструкцій з охорони праці і пожежної безпеки, правил дорожнього руху, правил внутрішнього трудового розпорядку.

1.2.2. негайно повідомляти своєму безпосередньому керівнику про нещасний випадок, що відбувся на виробництві, про ознаки професійного захворювання, а також про ситуацію, яка створює загрозу життю і здоров'ю людей.

1.2.3. Уміти поводитися з пожежним інвентарем і правильно використовувати його у разі виникнення пожежі.

1.2.4. Виконувати тільки доручену роботу.

1.3. Забороняється вживати спиртні напої, а також приступати до роботи в стані алкогольного або наркотичного сп'яніння. Палити дозволяється тільки в спеціально відведених місцях.

1.4. Небезпечними і шкідливими виробничими факторами при виконанні робіт є:

- наїзди проїжджаючих транспортних засобів;
- наїзди при самовільному русі транспортних засобів;

- порушення правил дорожнього руху пішоходами, що приводять до аварійних ситуацій;

- термічні фактори (пожежі, вибухи при подачі палива в карбюратор двигуна самопливом, перевірки наявності палива в баці з використанням відкритого полум'я, витікання газу із газобалонної установки; опіки паром, водою із карбюратора);

- злочинні дії пасажирів та інших осіб;

- нервово - емоційне напруження при управлінні автомобілем;

- монотонність праці при управлінні автомобілем;

- шум, вібрація;

- незручна робоча поза при ремонті і технічному обслуговуванні автомобіля;

- підвищене фізичне навантаження;

- підвищена температура та швидкість руху повітря в теплий період року;

- підвищена загазованість повітря робочої зони (зміст двоокису вуглеводу, окислу вуглеводу, оксидів азоту, пари бензину тощо).

Першочергове значення серед шкідливих виробничих факторів належить нервово-емоційному напруженню. Величина напруження пов'язана з кількістю і характером інформації, що надходить, відповідальністю за життя учасників руху і збереженням їх здоров'я, за збереження матеріальних цінностей, а також залежить від індивідуальних особливостей водія.

Інформаційний потік, що надходить до водія автомобіля, за певних умов може викликати стан монотонії та засинання під час руху. Це спостерігається під час поїздок у транспортному потоці, що рухається з рівномірною швидкістю, і посилюється за умов одноманітності шляху, низької інтенсивності руху.

Нервово - емоційне напруження залежить також від конкретних ситуацій в реальних дорожніх умовах: різке гальмування, обгін та ускладнений проїзд нерегульованого та регульованого перехрестя, вхід в транспортний потік і вихід з нього тощо.

1.5. При виконанні робіт з технічного обслуговування та ремонту автомобілів додатково - костюм бавовняний (термін носіння - 12 місяців); рукавиці комбіновані (термін носіння - 3 місяці);

Керівництво установи зобов'язано замінити або відремонтувати спецодяг, спецвзуття і інші засоби індивідуального захисту, що прийшли в непридатність до закінчення встановленого терміну носіння по причинах, що не залежать від працівника.

1.6. При захворюванні або травмуванні як на роботі, так і поза нею необхідно повідомити про це керівництво та звернутися в лікувальний заклад.

1.7. При нещасному випадку потрібно надати допомогу потерпілому відповідно до інструкції по наданню долікарської допомоги, викликати працівника медичної служби. Зберегти до розслідування обстановку на

робочому місці такою, якою вона була в момент випадку, якщо це не загрожує життю і здоров'ю присутніх і не призведе до аварії.

1.8. При виявленні несправності устаткування, пристроїв, інструмента повідомити про це керівництво. Користуватися і застосовувати в роботі несправні пристрої та інструменти забороняється.

1.9. При виході з будівлі пересвідчитися у відсутності транспорту, що рухається.

1.10. Для дотримання правил особистої гігієни водій повинен мати в автомобілі миючі засоби (поверхово-активні, придатні до вживання на шкірних покриттях, - типу «Ралі» та ін.), щітку для миття рук, рушник, дрантя для витирання рук від паливно-мастильних матеріалів. Водії, що мають контакт (забруднення рук) з різними маслами, лакофарбовими матеріалами і т.п. (перевезення вказаних речовин, виконання ремонтних робіт), повинні забезпечуватися захисними мазями, пастами.

1.11. Водій автомобіля щорічно повинен проходити медичний огляд.

2. Вимоги безпеки перед початком роботи

2.1. При підготовці автомобіля до виїзду водій зобов'язаний перевірити:

- наявність посвідчення з талоном на право водіння автомобіля, подорожній лист;
- технічний стан автомобіля, справність гальмової системи, рульового управління, приладів освітлення і сигналізації, склоочисників, установку дзеркал, чистоту і видимість номерних знаків, а також відсутність підтікання палива, масла, води;
- тиск повітря в шинах;
- наявність інструмента та інвентарю;
- заправку автомобіля паливом, маслом, водою, гальмовою рідиною, антифризом і рівень електроліту в акумуляторній батареї;
- наявність запасного колеса, буксирного троса, аптечки першої допомоги, домкрата, вогнегасника.

2.2. Заправлення автомобіля паливом проводити при непрацюючому двигуні. Заправлення автомобілів етилованим бензином потрібно проводити з бензоколонки зі шлангом, забезпеченим роздавальним пістолетом. Забороняється заправляти автомобілі етилованим бензином за допомогою відер, лійок тощо, а також відпускати етилований бензин в тару (каністри). Заправник і водій повинні знаходитися при заправленні з навітряного боку автомобіля.

На заправному пункті **забороняється:**

- палити і користуватися відкритим вогнем;
- проводити ремонтні та регулювальні роботи;
- заправляти автомобіль паливом при працюючому двигуні;

- допускати перелив і розлив палива;
- знаходження пасажирів в салоні.

2.3. Перед заправкою системи охолодження двигуна антифризом необхідно:

- перевірити, чи немає в системі охолодження (в з'єднувальних шлангах, радіаторі, сальниках водяного насоса) течі, а при наявності - необхідно її ліквідувати;
- промити систему охолодження чистою гарячою водою.

2.4. Виїзд автомобіля на маршрут слідування з несправностями, що загрожують безпеці руху, **забороняється**.

2.5. Перед запуском двигуна необхідно переконатися, що автомобіль загальмований стоянковим гальмом, а важіль перемикачів передач поставлений у нейтральне положення.

2.6. Перед запуском двигуна автомобіля, який підключений до системи підігрівання, необхідно відключити і від'єднати елементи підігрівання.

2.7. Забороняється здійснювати запуск двигуна шляхом буксирування автомобіля та перемикачів ланцюга живлення стартера.

2.8. Швидкість руху транспортних засобів по території підприємства не повинна перевищувати 10 км/год., а в приміщеннях - 5 км/год.

2.9. Перевіряти технічний стан автомобіля і його агрегатів перед виїздом з території підприємства і після повернення на підприємство слід при загальмованих колесах. Виняток з цього правила складає випадок випробовування гальм.

2.10. Для огляду автомобіля в темний час доби потрібно користуватися переносним електричним світильником напругою не вище 12 В із запобіжною сіткою або електричним ліхтарем з автономним живленням.

2.11. При перевірці технічного стану автомобіля необхідно перевіряти також номенклатуру і справність інструментів і пристосування, що видаються водієві.

2.12. Перед початком роботи водій зобов'язаний перевірити, щоб:

- вітрове та бокове скло не мало тріщин та затемнень, що утрудняють видимість;
- бокове скло плавно пересувалося від руки або склопідйомними механізмами;
- на сидінні та спинці сидіння не було провалів, рваних місць, виступаючих пружин та гострих кутів; сидіння і спинка повинні мати справне регулювання, що забезпечує зручну посадку водія;
- замки всіх дверей були справними, що виключає можливість їх самовільного відкривання під час руху;
- опалювальні пристрої салону в холодний час були справними;

- підлога салону автомобіля була заслана килимком, який не має отворів та інших пошкоджень.

2.13. Водій зобов'язаний перевірити, щоб автомобіль був забезпечений упорними колодками (не менше двох штук) для підкладення під колеса, широкою підкладкою під п'яту домкрата, а також медичною аптечкою, знаком аварійної зупинки або миготливим червоним ліхтарем та вогнегасником.

2.14. Водій не має права виїжджати на автомобілі, якщо його технічний стан не відповідає Правилам дорожнього руху, Правилам технічної експлуатації рухомого складу автомобільного транспорту і Правилам охорони праці на автомобільному транспорті.

2.15. Водій може виїжджати на маршрут слідування тільки після проходження медичного огляду і відповідної відмітки в подорожньому листі.

2.16. Перед відправленням в рейс тривалістю більше доби водій повинен бути ознайомлений з режимом праці та відпочинку, мати записаний в подорожньому листі маршрут слідування з вказівкою місць тимчасового і тривалого відпочинку.

3. Вимоги безпеки під час виконання роботи

3.1. Виконувати вимоги правил руху і вказівки регулювальників руху відповідно до Правил дорожнього руху.

3.2. Вибирати швидкість руху з урахуванням дорожніх умов, видимості і оглядовості, інтенсивності і характеру руху на дорогах, особливостей стану автомобіля, або пасажирів.

3.3. Перед подачею автомобіля назад водій повинен переконатися, що його ніхто не об'їжджає і поблизу немає людей або якихось перешкод.

Перед початком руху заднім ходом в умовах недостатнього огляду ззаду (із-за вантажу в салоні, при виїзді із воріт тощо) водій повинен вимагати виділяти людину для організації руху автомобіля.

3.4. Забороняється управляти автомобілем при відкритих дверях.

3.5. Особи, які знаходяться в автомобілі, зобов'язані виконувати вимоги водія з питань безпеки.

3.6. При зупинці (стоянці) автомобіля водій, залишаючи транспортний засіб, повинен вжити заходів проти самовільного його руху; зупинити двигун, встановити важіль перемикачів передач в нейтральне положення, загальмувати автомобіль стоянковим гальмом.

Якщо автомобіль стоїть навіть на незначному ухлоні, необхідно додатково підставити під колеса упорні колодки.

На спусках та підйомах, де спосіб постановки не регламентується засобами регулювання руху, транспортні засоби необхідно ставити під кутом до краю проїжджої частини так, щоб виключити можливість їх самовільного руху.

3.7. Виходячи з салону автомобіля, водій повинен переконатися у стані поверхні (наявність вибоїн, слизькості, сторонніх предметів тощо), а при виході на проїжджу частину дороги - ще і у відсутності руху як у попутному, так і зустрічному напрямках.

3.8. При ремонті автомобіля на маршруті слідування водій зобов'язаний виконувати вимоги безпеки:

- з'їхати на узбіччя дороги;
- установити знаки безпеки;
- включити габаритні вогні при поганій видимості;
- зупинити автомобіль за допомогою стоянкової гальмової системи;
- одягти сигнальний жилет;
- підкласти під колеса упори.

При роботах на узбіччі під автомобілем забороняється знаходитися з боку проїжджої частини.

3.9. При проведенні ремонтних робіт в неопалювальному приміщенні або на відкритому повітрі, лежачи під автомобілем або стоячи навколішки, необхідно застосовувати лежак, мати.

3.10. Забороняється підігрівати двигун відкритим вогнем.

3.11. При перегріванні двигуна пробку радіатора можна відкривати тільки тоді, коли температура води (рідини) нижче 100 °С, інакше при відкриванні пробки станеться викид киплячої води. Пробку радіатора на гарячому двигуні необхідно відкривати у рукавицях або накривши її ганчіркою. Пробку слід відкривати обережно, не допускаючи інтенсивного виходу пари в бік відкриваючого.

3.12. Для попередження випадків обмороження при усуненні несправностей зимою в дорозі слід працювати тільки в рукавицях. Забороняється торкатися металевих предметів, деталей та інструменту руками без рукавиць.

3.13. Для запобігання виникнення пожежі на автомобілі забороняється:

- подавати при несправній паливній системі бензин в карбюратор із ємності самопливом за допомогою шланга або іншим способом;
- проводити ремонт паливної системи при працюючому двигуні, включеному запалюванні;
- залишати в салоні автомобіля або на двигуні забруднені маслом або паливом використані обтиральні матеріали;
- підігрівати двигун та інші агрегати відкритим вогнем, а також користуватися їм в безпосередній близькості від приладів системи живлення двигуна;

- палити і користуватися відкритим вогнем при визначенні наявності палива у баці, а також при заправленні автомобілів із додаткових ємностей.

3.14. Водієві забороняється:

- управляти автомобілем в стані алкогольного або наркотичного сп'яніння, а також в хворому або втомленому стані;
- передавати управління автомобілем особі, не вказаній в подорожньому листі, яка знаходиться в нетверезому стані або не має при собі посвідчення на право управління автомобілем;
- перевозити вантаж, якщо він закриває огляд шляху;
- перевозити вантаж в несправній тарі;
- допускати скупчення на двигуні або його картері бруду, пального, масла;
- користуватися відкритим вогнем при перевірці рівня електроліту в акумуляторній батареї та усуненні несправностей механізмів;
- зберігати і перевозити в салоні бензин та інші легкозаймисті рідини;
- відпочивати або спати в салоні автомобіля при працюючому двигуні;
- допускати до ремонту автомобіля на маршруті слідування сторонніх осіб (супроводжуючих, пасажирів тощо);
- встановлювати домкрат на випадкові предмети;
- виконувати будь-які роботи, знаходячись під автомобілем, вивішеному тільки на домкраті, без установки козелка;
- використовувати як підставку під вивішений автомобіль випадкові предмети: камені, цеглини тощо.

3.15. При буксируванні транспортного засобу потрібно забезпечити постійне спостереження за транспортним засобом, що буксирується (в кабіні автомобіля, що буксирується, повинен знаходитися водій). Довжина зв'язуючої ланки жорсткого зчеплення не повинна перевищувати 4 м, а гнучкої - 6 м; при цьому зв'язуюча ланка гнучкого зчеплення через кожний метр повинна бути позначена сигнальними щитками або прапорцями розміром не менше 200 x 200 мм.

Включити при буксируванні в світлий час доби незалежно від умов видимості на транспортному засобі, що буксирує, ближнє світло фар, а на тому, що буксирується, - габаритні вогні; при поганій видимості на транспортному засобі, що буксирується включити задні габаритні вогні, а при буксируванні на гнучкому зчепленні - і передні габаритні вогні.

Буксирування забороняється:

- двоколісних мотоциклів без коляски, велосипедів;
- двох і більше механічних транспортних засобів одночасно;
- транспортного засобу без робочого гальма або з несправним гальмом, якщо маса транспортного засобу, що буксирується, перевищує половину загальної фактичної маси, що буксирує;
- на гнучкому зчепленні зі швидкістю більше 30 км/год. або транспортного засобу з несправними гальмами або рульовим управлінням;

- на гнучкому зчепленні транспортного засобу з несправним рульовим управлінням.

4. Вимоги безпеки після закінчення роботи

4.1. Після повернення з маршруту слідування очистити автомобіль від бруду і поставити на місце, відведене для стоянки.

4.2. У зимовий час при зберіганні в неопалювальному гаражі злити воду з радіатора і двигуна.

4.3. Залишатися на нічліг в закритому автомобілі забороняється.

4.4. При зупинці автомобіля водій, покидаючи автомобіль, повинен вжити всі заходи проти самовільного руху - вимкнути запалювання або перекрити подачу палива, встановити важіль перемикачів передач в нейтральне положення, загальмувати стоянковим гальмом.

Якщо автомобіль стоїть навіть на незначному схилі, необхідно додатково поставити під колеса упорні колодки.

4.5. Перед постановкою автомобіля на місце стоянки водій повинен переконатися у відсутності витoku палива або усунути його.

4.6. При зупинці і стоянці на неосвітлених ділянках дороги в темний час доби або в інших умовах недостатньої видимості на автомобілі повинні бути включені габаритні або стоянкові вогні.

4.7. Після постановки автомобіля в приміщенні для стоянки двигун повинен бути зупинений.

4.8. У приміщеннях, призначених для стоянки, а також на стоянках під навісом або на майданчиках забороняється:

- палити, користуватися відкритим вогнем;
- залишати відкритими горловини паливних баків автомобілів;
- підзаряджувати акумуляторні батареї (в приміщеннях);
- зберігати будь-які матеріали і предмети;
- мити або протирати бензином деталі або агрегати, а також руки і одяг;
- зберігати паливо (бензин, дизельне паливо), за винятком палива в баках автомобілів;
- заправляти автомобілі рідким (газоподібним) паливом, а також зливати паливо з баків і випускати газ;
- встановлювати предмети і обладнання, які можуть перешкоджати швидкій евакуації автомобілів у разі пожежі або іншого стихійного лиха;
- пуск двигуна з будь-якою метою, крім виїзду автомобіля з приміщення.

5. Вимоги безпеки в аварійних ситуаціях

5.1. При дорожньо - транспортному випадку водії, причетні до нього, зобов'язані:

- без гаяння часу зупинитися і не торкати з місця транспортний засіб, а також інші предмети, що стосуються випадку;
- у разі необхідності викликати медичну допомогу, а якщо це неможливо, відправити потерпілих на попутному транспорті в найближчу лікувальну установу;
- повідомити про те, що трапилось в ДАІ, записати прізвища очевидців і чекати прибуття працівників автомобільної інспекції.

5.2. При виникненні пожежі під час руху необхідно зупинити автомобіль, вжити заходів до гасіння пожежі засобами пожежогасіння.

5.3. При виникненні пожежі повідомити в пожежну охорону, керівнику робіт і приступити до гасіння пожежі.

При загорянні одягу необхідно передусім згасити полум'я підручним матеріалом. При цьому неможна накривати потерпілого з головою, щоб уникнути опік дихальних шляхів і отруєння токсичними продуктами горіння.

5.4. При вимушеній зупинці автомобіля на узбіччі або на краю проїжджої частини дороги для проведення ремонту водій зобов'язаний включити аварійну світлову сигналізацію і встановити знак аварійної зупинки або миготливий червоний ліхтар на відстані не ближче 20 м до транспортного засобу в населених пунктах та 40 м - за їх межами.

5.5. Перед підйомом частини автомобіля домкратом необхідно встановити автомобіль на горизонтальному неслизькому майданчику за межами проїжджої частини дороги, зупинити двигун, загалюмувати автомобіль стоянковим гальмом, вивести людей із салону, закрити двері, встановити під колеса, що не підіймаються, упорні колодки.

При підйомі частини автомобіля на ґрунтовій поверхні необхідно вирівняти місце установки домкрата, покласти під домкрат міцну дерев'яну підставку площею не менше 0,1 м² або дошку.

Забороняється встановлювати домкрат на випадкові предмети.

5.6. При накачуванні або підкачуванні знятих з автомобіля шин в дорожніх умовах необхідно у вікна диска колеса встановити запобіжну вилку відповідної довжини і міцності або покласти колесо замковим кільцем униз.

5.7. При появі під час руху запаху бензину водій повинен негайно зупинити автомобіль, виявити причину появи запаху та усунути її.

5.8. На автомобілі, працюючому на газовому паливі, при будь-якій несправності редукторів високого і низького тиску, електромагнітного запірною клапана необхідно закрити витратні та магістральний вентилі, а несправні вузли зняти з автомобіля та направити на перевірку в спеціальну майстерню (на спеціалізовану дільницю).

5.9. При вимушеній зупинці на залізничному переїзді водій автомобіля зобов'язаний висадити людей і негайно вжити всіх заходів для звільнення переїзду і зупинки поїзда.

Якщо автомобіль не вдається видалити з переїзду, то водій автомобіля повинен:

- послати двох людей вздовж шляхів в обидва боки на 1000 м від переїзду (якщо одного, то у бік гіршої видимості шляху), пояснивши порядок подачі сигналу зупинки машиністу поїзда, що наближається; сигналом зупинки служить круговий рух руки: вдень - з клаптем яскравої матерії або будь-яким добре видимим предметом, вночі - факелом або ліхтарем;

- залишатися біля автомобіля і подавати сигнали загальної тривоги серіями з одного довгого і трьох коротких звукових сигналів;

- бігти назустріч поїзду (локомотиву, дрезині) при його появі, подаючи сигнал зупинки.

ЗАТВЕРДЖЕНО

Розпорядження голови

районної ради

12 листопада 2021 року № 88-р

ІНСТРУКЦІЯ З ОХОРОНИ ПРАЦІ

при роботі на комп'ютерах

1. Загальні положення

1.1 Дана інструкція розроблена на підставі Наказу № 65 від 26.03.2010 Державного комітету України з промислової безпеки, охорони праці та гірничого нагляду, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 19 квітня 2010 р. за № 293/17588 "Про затвердження Правил охорони праці під час експлуатації електронно-обчислювальних машин".

1.2 Дія цієї інструкції поширюється на всі структурні підрозділи Бібліотеки. Вимоги інструкції є обов'язковими для всіх категорій працівників, які працюють з персональними електронно-обчислювальними машинами (надалі ПЕОМ).

1.3 При влаштуванні на роботу, пов'язану з виконанням завдань на ПЕОМ, особи проходять попередній медичний огляд. До самостійної роботи на ПЕОМ допускаються особи, які пройшли навчання, вступні інструктажі з питань охорони праці та пожежної безпеки, первинний інструктаж з охорони праці на робочому місці, інструктаж та перевірку знань з електробезпеки. В подальшому вони проходять повторні інструктажі з охорони праці на робочому місці один раз на півріччя, періодичні медичні огляди один раз на два роки. Працівники повинні бути ознайомлені з шляхами евакуації із приміщення, місцем розташування медичної аптечки, засобів пожежогасіння, вміти користуватися наявними засобами пожежогасіння.

1.4 Під час роботи на комп'ютерах, до складу яких входять відеотермінали (дисплеї), на працівників можуть діяти такі небезпечні та шкідливі виробничі фактори:

- підвищений рівень електромагнітного, рентгенівського, ультрафіолетового та інфрачервоного випромінювань;
- підвищений рівень статичної електрики;
- підвищений рівень запиленості та аероіонів у повітрі робочої зони;
- підвищене значення напруги в електричному ланцюзі, замикання якого може статися через тіло людини;
- підвищений рівень шуму (від вентиляторів, аудіоплат тощо);
- прямі та відбиті від екранів блики та несприятливий розподіл яскравості в полі зору;

- фізичні та нервово-психічні перевантаження (розумове перенапруження, перенапруження аналізаторів, монотонність праці, емоційні перевантаження).

1.5 Внутрішньозмінні режими праці і відпочинку мають передбачити додаткові нетривалі перерви в періоди, що передують появі об'єктивних і суб'єктивних ознак втомлення та зниження працездатності.

При виконанні протягом дня робіт, що належать до різних видів трудової діяльності, за основу роботи з ПЕОМ слід вважати таку, що займає не менше 50% часу впродовж робочого дня.

1.6 Встановлюються такі внутрішньозмінні режими праці та відпочинку при роботі з ПЕОМ при 8-ми годинній робочій зміні:

для операторів із застосуванням ПЕОМ слід призначати перерви для відпочинку тривалістю 15 хвилин через кожні 2 години роботи;

- для операторів комп'ютерного набору слід призначати перерви для відпочинку тривалістю 10 хвилин через кожну годину роботи.

1.7 Екран відеотерміналу повинен знаходитися не ближче 600 мм від очей користувача (пропонується— 600-700 мм).

1.8 Висота робочої поверхні стола має бути в межах 680-800 мм. Стіл повинен мати простір для ніг шириною не менше 500 мм, глибиною на рівні колін не менше 450 мм і на рівні витягнутих ніг не менше 650 мм.

1.9 Клавіатуру слід розташовувати на поверхні стола на відстані 100-300 мм від краю, повернутого до користувача. Під електричні принтери необхідно підкладати килимки для гасіння вібрації та шуму.

1.10 Для зменшення несприятливого впливу на користувача пристроїв типу "миша" (вимушена поза, необхідність постійного контролю за якістю дій) потрібно забезпечити велику вільну поверхню столу для переміщення "миші" і зручного упору ліктьового суглоба.

1.11 В приміщеннях з комп'ютерами слід щоденно проводити вологе прибирання.

1.12 В підрозділах з комп'ютерами повинні бути медичні аптечки першої допомоги.

1.13 Неприпустимим є підключення ПЕОМ і периферійних пристроїв до звичайної чайної двопровідної електромережі, в тому числі з використанням перехідних пристроїв.

1.14 У приміщеннях, де одночасно експлуатується більше п'яти ПЕОМ повинен бути встановлений аварійний резервний вимикач.

1.15 Працівники підрозділів повинні знати шляхи евакуації з приміщень підрозділів.

1.16 Працівники зобов'язані виконувати тільки ту роботу, яка доручена керівництвом. За невиконання вимог інструкції працівники несуть відповідальність згідно з чинним законодавством.

2. Вимоги перед початком роботи

2.1 Вимити руки теплою водою з милом.

2.2 Ввімкнути систему вентиляції, перевірити, чи достатньо освітлене

робоче місце. Оглянути робоче місце та прибрати сторонні предмети. Перевірити правильність розміщення стола, стільця та апаратури (відеотермінал і процесорний блок повинні стояти не на краю стола, положення клавіатури та відеотермінала й кути їх нахилу мають відповідати побажанням користувача).

2.3 Візуально перевірити загальний стан апаратури, справність електропроводки, з'єднувальних шнурів, штепсельних вилок, розеток.

2.4 Приєднати до процесора необхідну периферійну апаратуру: принтер, сканер тощо (усі кабелі, що з'єднують процесорний блок з іншими пристроями, слід вставляти та виймати тільки при вимкненому комп'ютері та інших його пристроях).

2.5 При виявленні будь-яких несправностей роботу не розпочинати та повідомити про це керівника підрозділу.

Підключити комп'ютер до мережі електроживлення трьохполюсною вилкою, яка має заземлення.

3. Вимоги безпеки під час виконання роботи

3.1 Увімкнути апаратуру комп'ютера вимикачами на корпусах у послідовності: периферійне обладнання (принтер, сканер тощо), відеотермінал, процесорний блок.

3.2 Відрегулювати яскравість свічення екрана відеотермінала, мінімальний розмір світної точки, фокусування, контрастність. Рекомендуються: розмір точки свічення - не більше 0,4 мм, відношення яскравості екрана відеотермінала до яскравості оточуючих його поверхонь у робочій зоні - не більше 3:1.

3.3 При роботі з текстовою інформацією (у режимі введення даних, редагування тексту та читання з екрана відеотермінала) найбільш фізіологічним є зображення чорних знаків на світлому фоні.

3.4 Для нейтралізації зарядів статичної електрики в приміщенні, де виконуються роботи на комп'ютерах, доцільно збільшувати вологість повітря за допомогою кімнатних зволожувачів. Не бажано носити одяг з синтетичних матеріалів.

3.5 Для зниження напруженості праці на комп'ютері необхідно рівномірно розподіляти характер робіт відповідно до їх складності (доцільно, зокрема, застосовувати чергування операцій введення тексту та його редагування, підготовки матеріалів).

3.6 Під час експлуатації лазерних принтерів забороняється:

- використовувати папір вже надрукований з однієї сторони;
- використовувати папір, питома вага якого виходить за межі рекомендованої (60-135 г/кв. м типу Салоп МР або Хегох 4024);
- використовувати рваний, зморщений або папір з нерегулярними отворами від діркопробивача чи степлера.

При зминанні паперу відкрити кришку і обережно витягнути лоток з папером. Доцільно, також бути уважним, щоб не обпектися під час витягання

аркуша з термозакріплюючого пристрою.

Необхідно дотримуватися правил зберігання картриджів згідно з інструкцією виробника.

Забороняється:

- зберігати картридж без упаковки;
- ставити картридж на торці, тобто вертикально;
- перевертати картридж етикеткою донизу;

відкривати кришку валика та торкатися її;

- самому заповнювати використаний картридж.

При погіршенні якості друку (бруд від тонера на папері) почистити принтер зсередини ледь вологим бавовняним тампоном від видимих слідів тонера (попередньо вимкнувши принтер).

3.7 Для зменшення негативного впливу на здоров'я працівників виробничих факторів, пов'язаних з роботою на комп'ютерах, необхідно раціонально організувати режим праці та відпочинку. Через кожні 60 хвилин безперервної роботи слід встановлювати перерви на 10 хвилин. Під час перерв з метою зниження нервово-емоційного напруження та втоми зорового аналізатора, що розвиваються у користувачів, усунення негативного впливу гіподинамії та гіпокінезії рекомендується виконувати комплекс вправ виробничої гімнастики.

3.8 Забороняється:

- захаращувати робоче місце і проходи сторонніми предметами;
- класти будь-які предмети на апаратуру комп'ютера, відеотерміналу, принтера;
- закривати будь-чим вентиляційні отвори апаратури;
- переключати з'єднувальні шнури апаратури при включеному живленні;
- допускати попадання вологи на апаратуру;
- включати охолоджену (принесену з вулиці в зимовий час) апаратуру;
- самостійно відкривати та ремонтувати апаратуру (ремонт виконують тільки спеціалісти з технічного обслуговування комп'ютерів);
- залишати без нагляду ввімкнене обладнання;
- відмикання під час роботи.

4. Вимоги безпеки після закінчення роботи

4.1 Після закінчення роботи користувач повинен виконати наступну послідовність операцій:

- провести закриття всіх активних завдань;
- переконатися, що в дисководі немає дискет;
- вимкнути живлення процесорного блока, відеотерміналу та всіх периферійних пристроїв;
- відключити комп'ютер від мережі живлення (штепсельні вилки витягнути з розеток). Клавіатуру накрити кришкою для запобігання попаданню до неї пилу.

4.2 Прибрати робоче місце. Оригінали та інші документи покласти в ящик стола.

4.3 Вимити руки теплою водою з милом.

4.4 Вимкнути вентиляцію, освітлення та зачинити вікна.

4.5 Повідомити керівника підрозділу про виявлені несправності, що мали місце під час роботи.

5. Вимоги безпеки в аварійних ситуаціях

5.1 При виявленні несправностей заземлення, пошкоджень у мережі електроживлення, ознак диму, запаху гару вимкнути апаратуру й повідомити про аварійну ситуацію керівника підрозділу. При раптовому припиненні подавання електроенергії вимкнути апаратуру комп'ютера, витягнути штепсельні вилки з розеток і повідомити керівника підрозділу та чергового електрика.

5.2 Про нещасний випадок свідок, працівник, який його виявив або сам потерпілий повинні терміново повідомити керівника робіт або підрозділу та вжити заходів щодо надання необхідної допомоги. Керівник, у свою чергу, зобов'язаний терміново організувати медичну допомогу потерпілому, й у разі необхідності доставити його до поліклініки, повідомити про те, що сталося керівництво бібліотеки, профспілкову організацію, зберегти обстановку на робочому місці в такому стані, в якому вони були на момент події (якщо це не загрожує життю та здоров'ю інших працівників).

5.3 У разі виникнення пожежі діяти згідно з інструкцією й негайно повідомити керівника підрозділу, пожежну та позавідомчу охорону бібліотеки, пожежну частину, керівництво бібліотеки. Надалі слід вжити необхідних заходів щодо евакуації людей та задіяти первинні засоби пожежогасіння.

ЗАТВЕРДЖЕНО

Розпорядження голови

районної ради

12 листопада 2021 року № 88-р

ІНСТРУКЦІЯ З ОХОРОНИ ПРАЦІ

для прибиральника службових приміщень

1. Загальні положення

1.1. Дія інструкції поширюється на всі підрозділи підприємства.

1.2. Інструкція розроблена на основі ДНАОП 0.00-8.03-93 "Порядок опрацювання та затвердження власником нормативних актів про охорону праці, що діють на підприємстві", ДНАОП 0.00-4.15-98 "Положення про розробку інструкцій з охорони праці", ДНАОП 0.00-4.12-99 "Типове положення про навчання з питань охорони праці".

1.3. За даною інструкцією прибиральник інструктується перед початком роботи (первинний інструктаж), а потім через кожні 6 місяців (повторний інструктаж). Результат інструктажу заноситься в "Журнал реєстрації інструктажів з питань охорони праці"; в журналі після проходження інструктажу повинен бути підпис особи, яка інструктує, та прибиральника.

1.4. Власник повинен застрахувати прибиральника від нещасних випадків та професійних захворювань. В разі пошкодження здоров'я прибиральника з вини власника, він (прибиральник) має право на відшкодування заподіяної йому шкоди.

1.5. За невиконання даної інструкції прибиральник несе дисциплінарну, матеріальну, адміністративну та кримінальну відповідальність.

1.6. До роботи прибиральником допускаються особи, які пройшли вступний інструктаж з охорони праці та інструктаж на робочому місці.

1.7. Прибиральник повинен:

1.7.1. Виконувати правила внутрішнього трудового розпорядку.

1.7.2. Виконувати тільки ту роботу, яка доручена майстром та по якій проінструктований.

1.7.3. Не торкатися відкритих струмопровідників (ножі, штепсельні розетки та інше), а також оголених, погано ізольованих дротів.

1.8. Прибиральник забезпечується спецодягом:

- халатом бавовняним;

- рукавицями комбінованими;

- при митті підлог та місць загального користування додатково: чоботи гумові, рукавиці гумові.

1.9. Основні небезпечні виробничі фактори:

- протяги в приміщенні;

- дія мастил та інших шкідливих речовин;
- підвищена загазованість повітря в робочій зоні;
- незахищені струмоведучі частини електрообладнання.
- підвищена або зменшена температура, вологість повітря робочої зони;
- недостатність освітлення робочої зони.

2. Вимоги безпеки перед початком роботи

2.1. Перед початком роботи прибиральник повинен підготувати необхідні засоби: щітку, совок, ганчірку та інше.

2.2. Під час прибирання приміщення поблизу верстатів, приладів, машин та механізмів впевнитись, що вони вимкнені.

2.3. Під час прибирання приміщень, де ремонтуються машини та механізми, необхідно впевнитись, що вони стоять стійко.

2.4. Під час прибирання на складі необхідно впевнитись, що штабеля, матеріали, конструкції стоять стійко.

3. Вимоги безпеки під час виконання роботи

3.1. Під час роботи необхідно уникати протягів.

3.2. Не виконувати прибирання сміття та відходів безпосередньо руками.

3.3. Прибирання в вечірній час, а також в затемненому приміщенні без достатнього освітлення не дозволяється.

3.4. Прибираючи приміщення поблизу складованих матеріалів, необхідно перевірити їх стійкість.

3.5. Під час переміщення столів, стільців, шаф та іншого інвентарю і меблів, з їх поверхні необхідно зняти предмети, які можуть впасти.

3.6. Гарячу воду для миття полів необхідно переносити в закритій посудині; у виняткових випадках при переносі гарячої води в відрах без кришки, наповнювати їх треба не більше, ніж на три чверті їх місткості.

3.7. Під час виконання роботи на висоті (миття стін, стель, вікон та інше) необхідно користуватися справними драбинами з гумовими або залізними накладками. Кут нахилу драбини не повинен перевищувати 60°.

3.8. Не можна користуватися замість драбин випадковими предметами.

3.9. Протирати електрошафи, пускові апарати та інше дозволяється після зняття напруги.

3.10. У разі виявлення електричного струму на радіаторах, трубах, різного виду апаратах та інше, необхідно негайно припинити роботу і доповісти про це керівникові.

3.11. Під час прибирання необхідно користуватися справним інструментом. Прибране сміття необхідно виносити в відведене для цього місце.

3.12. Під час прибирання необхідно звертати особливу увагу на проліті мастила, рідини та інше. Перед прибиранням їх необхідно попередньо посипати тирсою.

3.13. Під час прибирання забороняється:

3.13.1. Прибирати металеву стружку від верстатів без рукавиць.

3.13.2. Мити підлогу палубним методом.

3.13.3. Залишати після прибирання приміщення з включеним електрообладнанням.

3.13.4. Спалювати сміття на території підприємства.

3.13.5. Користуватися для прибирання пожежним обладнанням.

3.13.6. Класти ганчірки та інші предмети на устаткування, верстати та інше.

4. Вимоги безпеки після закінчення роботи

4.1. Інвентар, який використовувався при прибиранні, скласти в призначене для цього місце.

4.2. Зняти спецодяг; помитися з милом; при можливості, прийняти душ.

4.3. Повідомити майстра про всі недоліки, які мали місце під час роботи.

5. Вимоги безпеки в аварійних ситуаціях

5.1. негайно припинити роботу, не допускати в небезпечну зону сторонніх осіб.

5.2. Доповісти про те, що сталося, керівнику.

5.3. Якщо є потерпілі, надавати їм першу медичну допомогу; при необхідності, викликати швидку медичну допомогу.

5.4. Надання першої медичної допомоги.

5.4.1. Перша допомога при ураженні електричним струмом.

У разі ураження електричним струмом необхідно негайно звільнити потерпілого від дії електричного струму, відключивши електроустановку від джерела живлення, а при неможливості відключення – відтягнути його від струмоведучих частин за одяг або застосувавши підручний ізоляційний матеріал.

У разі відсутності у потерпілого дихання і пульсу необхідно робити йому штучне дихання і непрямий (зовнішній) масаж серця, звернувши увагу на зіниці. Розширені зіниці свідчать про різке погіршення кровообігу мозку. При такому стані необхідно негайно приступити до оживлення потерпілого і викликати швидку медичну допомогу.

5.4.2. Перша допомога при пораненні.

Для надання першої допомоги при пораненні необхідно розкрити індивідуальний пакет, накласти стерильний перев'язочний матеріал, що міститься у ньому, на рану і зав'язати її бинтом.

Якщо індивідуального пакету якимсь чином не буде, то для перев'язки необхідно використати чисту носову хустинку, чисту полотняну ганчірку і т. ін. На те місце ганчірки, що приходиться безпосередньо на рану, бажано накапати декілька капель настойки йоду, щоб одержати пляму розміром більше рани, а

після нього накласти ганчірку на рану. Особливо важливо застосовувати настойку йоду зазначеним чином при забруднених ранах.

5.4.3. Перша допомога при переломах, вивихах, ударах.

При переломах і вивихах кінцівок необхідно пошкоджену кінцівку укріпити шиною, фанерною пластикою, палицею, картоном або іншим подібним предметом.

Пошкоджену руку можна також підвісити за допомогою перев'язки або хустки до шиї і прибинтувати до тулуба.

При переломі черепа (несвідомий стан після удару голови, кровотеча з вух або рота) необхідно прикласти до голови холодний предмет (гріллку з льодом або снігом, чи холодною водою) або зробити холодну примочку.

При підозрінні перелому хребта необхідно потерпілого покласти на дошку, не підіймаючи його, чи повернути потерпілого на живіт обличчям униз, наглядаючи при цьому, щоб тулуб не перегинався, з метою уникнення ушкодження спинного мозку.

При переломі ребер, ознакою якого є біль при диханні, кашлю, чханні, рухах, необхідно туго забинтувати груди чи стягнути їх рушником під час видиху.

5.4.4. Перша допомога при теплових опіках.

При опіках вогнем, парою, гарячими предметами, ні в якому разі не можна відкривати пухирі, які утворюються, та обв'язувати опіки бинтом.

При опіках першого ступеня (почервоніння) обпечене місце обробляють ватою, змоченою етиловим спиртом.

При опіках другого ступеня (пухирі) обпечене місце обробляють спиртом, 3%-ним марганцевим розчином або 5%-ним розчином таніну.

При опіках третього ступеня (зруйнування шкіряної тканини) накривають рану стерильною пов'язкою та викликають лікаря.

5.4.5. Перша допомога при кровотечі.

Для того, щоб зупинити кровотечу, необхідно:

- підняти поранену кінцівку вгору;
- кровоточиву рану закрити перев'язочним матеріалом (із пакета), складеним у клубочок, придавити 2 зверху, не торкаючись самої рани, потримати на протязі 4-5 хвилин; якщо кровотеча зупинилася, то не знімаючи накладеного матеріалу, поверх нього покласти ще одну подушечку з іншого пакета чи кусок вати і забинтувати поранене місце (з деяким натиском);
- при сильній кровотечі, яку не можна зупинити пов'язкою, застосовується здавлювання кровоносних судин, які живлять поранену область, за допомогою згинання кінцівок в суглобах, а також пальцями, джгутом або закруткою; при великій кровотечі необхідно терміново викликати лікаря.

5.5. У разі виникнення пожежі викликати пожежну частину та приступити до гасіння її наявними засобами пожежогасіння.

5.6. Виконувати всі вказівки керівника робіт по ліквідації небезпеки.

ЗАТВЕРДЖЕНО

Розпорядження голови

районної ради

12 листопада 2021 року № 88-р

ІНСТРУКЦІЯ З ОХОРОНИ ПРАЦІ

для робітника з комплексного обслуговування й ремонту будинків

1. Загальні положення

1.1 Дія даної інструкції поширюється на всі підрозділи Підприємства.

1.2 За даною інструкцією працівник, який користується електропобутовими приладами (електрочайники, мікрохвильові печі, калорифери, підігрівачі води, холодильники та інші побутові електронагрівальні прилади) інструктується перед початком роботи на підприємстві (первинний інструктаж), Результати інструктажу заносяться до "Журналу реєстрації інструктажів з питань охорони праці".

1.3 За невиконання даної інструкції працівник, який користується електропобутовими приладами несе дисциплінарну, матеріальну, адміністративну та кримінальну відповідальність.

1.4 Працівники зобов'язаний дбати про особисту безпеку і здоров'я, а також про особисту безпеку і здоров'я оточуючих людей в процесі виконання будь-яких робіт чи під час перебування на території підприємства.

1.5 До користування електропобутовими приладами на підприємстві допускаються особи, які пройшли вступний інструктаж з охорони праці, інструктаж на робочому місці та інструктаж з пожежної безпеки.

1.6 Працівник, який користується електропобутовими приладами повинен:

- виконувати правила внутрішнього трудового розпорядку;
- пам'ятати про особисту відповідальність за виконання правил охорони праці;
- вміти надавати першу медичну допомогу потерпілим при нещасних випадках;
- вміти користуватись первинними засобами пожежогасіння.

1.7 Основні небезпечні та шкідливі фактори, які можуть виникнути при користуванні електропобутовими приладами:

- опіки;
- ураження електричним струмом;
- надмірна дія електромагнітного та мікрохвильового випромінювання приладу.

1.8 Забороняється:

- використовувати електроприлади при умовах, які не відповідають вимогам Правил пожежної безпеки в компаніях, на підприємствах та в організаціях енергетичної галузі, інструкціям з пожежної безпеки, які діють у Підприємстві;

- користуватися несправними електропобутовими приладами;
- самостійно виконувати будь-який ремонт електричних пристроїв, пов'язаний з розбиранням корпусу, а також вносити зміни в конструкцію електроприладу;
  - вмикати в електромережу електроприлади та пристрої потужність яких перевищує дозволена для даної електропроводки;
  - експлуатація кабелів і проводів з пошкодженою ізоляцією або такою, що в процесі експлуатації втратила захисні властивості;
  - застосування саморобних подовжувачів;
  - користуватися приладом якщо розетка, у яку буде підключатися електроприлад не має заземлення;
  - загороджувати вентиляційні отвори електроприладів;
  - використовувати мікрохвильову піч для сушіння матеріалів;
  - використовувати побутові електронагрівальні прилади без негорючих підставок та (або) в місцях, де їх застосування не передбачено нормативними документами, що діють на Підприємстві;
  - використовувати саморобні побутові електронагрівальні прилади;
  - залишати працюючі електронагрівальні прилади без нагляду.

2. Вимоги безпеки перед початком роботи

2.1 Перед початком користування електропобутовими приладами необхідно перевірити:

- відповідність напруги приладу та розетки, до якої підключається прилад;
- відповідність штекеру та розетки, до якої підключають пристрій;
- справність розетки (візуально), до якої буде підключатись електроприлад;
- справність електропроводки приладу (вилки, шнура, місця їхнього з'єднання, відсутність пошкодження ізоляції проводу);
  - встановлення приладу у вертикальному положенні;
  - відсутність зовнішніх механічних пошкоджень приладу;
  - відсутність поблизу легкозаймистих речовин.

2.2 При необхідності використання подовжувача, використовувати тільки 3-х провідний подовжувальний шнур заводського виготовлення, та який має вилку з 2-ма контактами, заземлюючий отвір і 2 заземлюючі пластини.

2.3 Встановити прилад на негорючій основі (підкладці) на рівній площині і на достатньо відкритому просторі, щоб забезпечити його правильну вентиляцію. Відстань між електроприладами і стінами повинні вигримуватись згідно із «Інструкціями з експлуатації електроприладів», наданих заводом виробником, правилами пожежної безпеки. Відстань повинна давати змогу безперешкодного вимкнення приладу від електромережі у разі необхідності.

2.4 Включити електроприлад у електромережу.

2.5 При виявленні пошкоджень, несправностей електроприлад не включати. Повідомити особу відповідальну за електробезпеку.

3. Вимоги безпеки під час користування електропобутовими приладами

3.1 Під час користування електропобутовим приладом уважно стежити за його роботою, коли він ввімкнений в електромережу.

3.2 Не допускати, щоб шнур живлення:

- звисав зі стола, аби уникнути зачеплення та падіння приладів;
- був пошкоджений, перекручений, зав'язаний вузлом;

3.3 Не торкатися до електроприладу, який включений в електромережу, мокрими руками.

3.4 Електричний чайник (кавоварка):

- Чайник розташуйте на рівній поверхні. Не розташовуйте чайник біля гарячих приладів, відкритого вогню, завісок, під навісними полицями.

- Налийте потрібну кількість води в чайник. Рівень води можна визначити за допомогою відмітки на зовнішньому боці чайника. Завжди стежте за мінімальним та максимальним рівнем води.

- Не торкайтеся будь-яких компонентів чайника, окрім ручки. Переконайтеся в тому, що кришка надійно закрита. Не залишайте електричний чайник включеним без нагляду.

- Використовуйте прилад тільки з прикладеною базою живлення. Встановлюйте чайник так, щоб підстава чайника контактувала з базою живлення. Не можна використовувати базу живлення для інших цілей.

- Не можна знімати чайник з бази живлення під час роботи, спочатку відключіть прилад.

3.5 Мікрохвильова піч:

- При користуванні мікрохвильовою піччю слід користуватися посудом, виготовленим із жаростійкої кераміки, скла або пластмаси. Не користуйтеся посудом з металу. Це може привести до виникнення іскрового розряду.

- Щоб уникнути пошкодження печі від перегріву, не закривайте вентиляційні отвори на пристрої.

- Рідини та іншу їжу не можна нагрівати в герметично закритих контейнерах, тому що це може призвести до вибуху.

- Не готуйте їжу при відкритих дверцятах.

- Не нагрівайте їжу в герметично закритих контейнерах і не перетримуйте продукти в печі.

- При нагріванні продуктів у пластиковій або паперовій упаковці стежте, щоб не виникло загоряння в мікрохвильовій печі.

- Не нагрівайте в печі олію або жир для фритюру, оскільки даний пристрій не регулює температуру олії.

3.6 Забороняється використання електропобутового приладу у разі виникнення хоча б однієї з таких несправностей:

- поява іскріння, диму або специфічного запаху, характерного для ізоляції, що горить;

- пошкодження кабелю (проводу) електроживлення;

- пошкодження пускових органів електроприладу;

- пошкодження розетки, до якої підключено прилад;
- порушення цілісності корпусу приладу.

4. Вимоги безпеки після завершення користування електропобутовими приладами

4.1 Відключити електропобутові прилади та від'єднати провід живлення від розетки електромережі. При цьому слід пам'ятати, що, від'єднуючи вилку електроприладу від розетки, слід тримати її за корпус, а не смикати за провід живлення, аби не потрапити під дію електричного струму.

4.2 Витримати час щоб електроприлад охолов, при необхідності, протерти його та ущільнювачі дверцят вологою серветкою.

5. Вимоги безпеки в аварійних ситуаціях

5.1 У разі небезпеки негайно вимкнути електропобутовий прилад, від'єднати його від електромережі.

5.2 У разі виникнення пожежі (ознак горіння), повідомити керівника та, при необхідності, викликати представників пожежної охорони за телефоном (101) та вжити можливих заходів щодо евакуації людей, гасіння (локалізації) пожежі наявними засобами пожежегасіння та збереження обладнання, дотримуючись порядку дії при ліквідації пожежі. При цьому пам'ятати, що гасіння електротехнічних пристроїв, що знаходяться під напругою, виконується тільки після їх попереднього відключення від електромережі і здійснюється за допомогою вуглекислотних або порошкових вогнегасників, а в окремих випадках – сухим піском.

5.3 В разі необхідності, надати потерпілому першу допомогу згідно з інструкцією з надання першої домедичної медичної допомоги, що діє на Підприємстві. У разі подальшого погіршення самопочуття людини, не зупиняючи надання першої медичної допомоги, вжити заходів щодо виклику за телефоном (103) швидкої медичної допомоги.
